

THEORIES OF PEDAGOGY AND THE DEVELOPMENT OF PHILOLOGICAL SCIENCES

Collective monograph

ISBN 979-8-89145-204-6

DOI 10.46299/ISG.2023.MONO.PED.4

BOSTON(USA)-2023

ISBN – 979-8-89145-204-6

DOI – 10.46299/ISG.2023.MONO.PED.4

*Theories of pedagogy and the
development of philological
sciences*

Collective monograph

Boston 2023

Library of Congress Cataloging-in-Publication Data

ISBN – 979-8-89145-204-6

DOI – 10.46299/ISG.2023.MONO.PED.4

Authors – Miroshnyk S., Шульга С., Кобякова І., Mezhiievska I., Maslovskiy V., Mihalyuk A., Miroshnichenko V., Nikolaeva S., Chernysh V., Diachkova Y., Synekop O., Umbetov A., Umbetova M., Zhygalo I., Федотова О., Томаз І.

REVIEWERS

Kazachiner Olena – Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Human Health, Rehabilitation and Special Psychology, Kharkiv National Pedagogical University named after G.S. Skovoroda.

Published by Primedia eLaunch

<https://primediaelance.com/>

Text Copyright © 2023 by the International Science Group(isg-konf.com) and authors.

Illustrations © 2023 by the International Science Group and authors.

Cover design: International Science Group(isg-konf.com). ©

Cover art: International Science Group(isg-konf.com). ©

All rights reserved. Printed in the United States of America. No part of this publication may be reproduced, distributed, or transmitted, in any form or by any means, or stored in a data base or retrieval system, without the prior written permission of the publisher. The content and reliability of the articles are the responsibility of the authors. When using and borrowing materials reference to the publication is required.

Collection of scientific articles published is the scientific and practical publication, which contains scientific articles of students, graduate students, Candidates and Doctors of Sciences, research workers and practitioners from Europe and Ukraine. The articles contain the study, reflecting the processes and changes in the structure of modern science.

The recommended citation for this publication is:

Theories of pedagogy and the development of philological sciences: collective monograph / Miroshnyk S. – etc. –International Science Group. – Boston : Primedia eLaunch, 2023. 174 p. Available at : DOI – 10.46299/ISG.2023.MONO.PED.4

TABLE OF CONTENTS

1. COMPARATIVE ASPECTS OF PHILOLOGY		
1.1	Miroshnyk S. ¹ ANTHROPONYMS IN ENGLISH PHRASEOLOGICAL UNITS: HISTORICAL AND TYPOLOGICAL ASPECT ¹ Department of foreign languages and translation, Kyiv National Aviation University	6
1.2	Шульга С. ¹ , Кобякова І. ¹ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ГАЗЕТНОЇ ЛЕКСИКИ ¹ Сумський державний університет	13
2. EDUCATION		
2.1	Mezhiievskia I. ¹ , Maslovskiy V. ¹ USE OF CLOUD TECHNOLOGIES IN TEACHING INTERNAL MEDICINE IN MEDICAL UNIVERSITIES ¹ Department of internal medicine № 3 , National Pirogov Memorial Medical University, Vinnitsya, Ukraine	26
2.2	Mihalyuk A. ¹ ПЕРСПЕКТИВА ГЕНЕЗИСУ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ ¹ Boris Grinchenko Kyiv University	34
2.3	Miroshnichenko V. ¹ РОЛЬ КУРСАНТСЬКОЇ РАДИ У ФОРМУВАННІ УПРАВЛІНСЬКИХ НАВИЧОК МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ¹ The Psychology, Pedagogy and Social and Economic Disciplines Department, National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine named after Bohdan Khmelnytskyi	42
2.4	Nikolaeva S. ¹ , Chernysh V. ¹ , Diachkova Y. ² , Synekop O. ³ APPROACHES TO DEVELOPMENT OF INTERCULTURAL COMMUNICATIVE COMPETENCE: STATUS QUO AND GLANCE AT THE FUTURE ¹ Department of pedagogy and methods of teaching foreign languages, Kyiv National Linguistic University ² Department of foreign languages of the Faculty of Economics, Kyiv Taras Shevchenko National University ³ Department of English for Engineering, Faculty of Linguistics, National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"	51
2.5	Umbetov A., ¹ Umbetova M. ¹ ENTWICKLUNG KONSTRUKTIVER FÄHIGKEITEN GRUNDSCHULLEHRER DURCH GEMEINSAMES LERNEN ¹ Pädagogisches Institut der Internationalen Universität Astana	67

2.6	Zhygalo I. ¹ DIGITAL TECHNOLOGIES OF MARKETING COMMUNICATION FOR HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS ¹ Department of Management of Organizations, Lviv Polytechnic National University	76
2.7	Федотова О. ¹ , Томаз І. ¹ МОДЕРНІЗАЦІЯ БАЗОВИХ ПРИНЦИПІВ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО ЧИ ЧАСТКОВО ДИСТАНЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ¹ Кафедра іноземних мов, Національний аерокосмічний університет «Харківський авіаційний інститут»	85
2.8	Федотова О. ¹ , Томаз І. ¹ ОСНОВНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПРОЗОРОГО КОНКУРЕНТНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ¹ Кафедра іноземних мов, Національний аерокосмічний університет «Харківський авіаційний інститут»	101
2.8.1	ПРОЗОРЕ КОНКУРЕНТНЕ СЕРЕДОВИЩЕ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ: ОСНОВНІ ТЕРМІНИ ТА ПОНЯТТЯ	102
2.8.1.1	КОНКУРЕНЦІЯ ТА ЇЇ РОЛЬ В ОСВІТІ	102
2.8.1.2	ЕКОСИСТЕМА ТА ЇЇ РОЛЬ У КОНКУРЕНТНО-ПРОЗОРОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ	103
2.8.1.3	ВИЗНАЧЕННЯ ПРОЗОРОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА	104
2.8.2	РЕАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ ПРОЗОРОСТІ ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ В ОСВІТІ	105
2.8.3	РОЛЬ ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ ПРОЗОРОГО КОНКУРЕНТНОГО СЕРЕДОВИЩА	106
2.8.4	КРИТИКА ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ	109
2.8.5	ПРАКТИКИ ФОРМУВАННЯ ПРОЗОРОГО КОНКУРЕНТНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В ДИСТАНЦІЙНОМУ НАВЧАННІ	111
2.8.6	ПРОБЛЕМИ ТА ЇХ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРИ ВПРОВАДЖЕННІ ПРОЗОРОГО КОНКУРЕНТНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В ДИСТАНЦІЙНОМУ НАВЧАННІ	113
2.8.6.1	ТЕХНІЧНІ ПРОБЛЕМИ ТА ОБМЕЖЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ПРИ ДИСТАНЦІЙНОМУ НАВЧАННІ	113
2.8.6.2	ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПРАВЕДЛИВОСТІ ТА РІВНОСТІ ДЛЯ УЧНІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ	114

2.8.6.3	РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМ ЗВОРОТНОГО ЗВ'ЯЗКУ В ДИСТАНЦІЙНОМУ НАВЧАННІ	116
2.8.6.4	ВИМІРЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПРИ ДИСТАНЦІЙНОМУ НАВЧАННІ	117
2.8.7	ВИСНОВОК	118
3.	LINGUISTICS	
3.1	Наливайко М. ¹ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИКЛАДАННЯ ДІАЛЕКТОЛОГІЇ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ ¹ кафедра української мови та славістики, Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка	121
4.	PEDAGOGY OF SECONDARY SPECIAL EDUCATION	
4.1	Аксьонова О. ¹ , Авдєєва С. ¹ , Мінакова І. ¹ , Тонне О. ¹ , Букрєєва І. ² ТЕХНОЛОГІЇ ЗБЕРЕЖЕННЯ, РОЗВИТКУ ЗДОРОВ'Я УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ¹ комунальний заклад «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Запорізької обласної ради, кафедра реабілітаційної педагогіки та здорового способу життя ² Запорізька гімназія №62 Запорізької міської ради	131
5.	SOCIAL PEDAGOGY	
5.1	Чубенко В. ¹ ОСВІТА ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ЖИТТЯ ¹ Черкаська медична академія	153
	REFERENCES	162

SECTION 1. COMPARATIVE ASPECTS OF PHILOLOGY

DOI: 10.46299/ISG.2023.MONO.PED.4.1.1

1.1 Anthroponyms in English phraseological units: historical and typological aspect

The article is devoted to the study of the peculiarities of anthroponyms in English phraseology. It has been established that the study of anthroponyms in phraseology is an important branch of linguistics, which studies the structure, meaning and use of phraseological units that include people's names or their surnames. It has been determined that phraseological units are lexicalized combinations of words that seem to strive to be combined into one lexeme, but at the same time have not yet lost the form of a word combination; anthroponyms are names of people or surnames used to refer to specific individuals. It has been confirmed that anthroponymic elements in English phraseology can contain information about historical events, additional or interesting information about famous historical figures, demonstrate typical names spread in a certain period of time or in a certain area. It has been proved that among anthroponyms in the composition of phraseological units in the English language, male names significantly prevail over female names. The aspects on which the study of anthroponyms in phraseology is based have been highlighted, namely: semantics and symbolism (anthroponyms found in phraseology can carry certain semantics and symbolism); etymology (the study of the origin of anthroponyms in phraseological units helps to reveal their roots and connections with history and culture); meaning in the context (anthroponyms can acquire a specific meaning when they are used in certain phraseological expressions); sociocultural context (the study of anthroponyms in phraseology allows one to find out how names reflect certain social and cultural stereotypes, traditions, identity and values); the influence of language changes and trends (the dynamics of the use of anthroponyms in phraseological units may be related to language changes, trends and fashion in naming); comparative analysis (the study of anthroponyms in the phraseology of different languages makes it possible to understand the differences and common features in the use of names in different cultures). It has

been found that the study of anthroponyms in phraseology contributes to a deeper understanding of the interaction of language, culture and history, as well as a better understanding of the influence of names on the perception of phraseological expressions and the reflection of their meanings.

Phraseology is a relatively young discipline. As a science, it arose only in the early 20th century. Its basic concepts, scope of problems and object of study have not yet been finalized. This is due primarily to the large functional, semantic and structural diversity of those units that are perceived as stable compounds of words. The specificity of the object of study causes difficulties in determining both the place of the phraseological level in the hierarchy of the linguistic structure and the place of phraseology among other linguistic disciplines. Phraseology has its own specific tasks: the study of the features of the structure of phraseological units and the mechanism of generating semantic integrity in word combinations; determining the reasons for their phraseologization; study of the relationship of phraseological conversions with other linguistic units - word, phrase, sentence; elucidation of the historical and etymological basis of phraseological units whose internal form is lost; study of the laws of development of phraseological composition; development of a scientific system for the study of various phraseological structures. In scientific literature, phraseology is most often defined as a stable turn of speech, endowed with a holistic, sometimes partially holistic meaning, entering into semantic and grammatical connections with other linguistic units, having a permanent component composition, traditionally reproduced in speech. On the one hand, phraseological units are characterized by all the basic properties inherent in units of speech, and on the other hand, they differ from them only in their characteristic features. One or all words of a phraseological unit may lose their lexical meaning. The use of phraseological units gives the speaker the opportunity to save linguistic efforts and, at the same time, to provide informative and expressiveness to the statement, to express the idea without additional explanations and to use additional linguistic means. The pragmatic reasoning of the addressee, thanks to which he uses phraseological units, is to make communication more expressive and dialogic, since the form known to the addressee immediately causes emotional shades assigned to it in his mind.

Phraseological units serve to express emotions, because they clearly convey its internal state.

It is well known that the language reflects the life of the people, in particular its cultural heritage. Modern linguistic science is characterized by increased interest in the study of the interaction of language, culture and the surrounding world. Studying the national and cultural specifics of individual peoples is an actual direction of scientific research. Such explorations usually use the achievements of anthropocentric linguistics, where the central object of research is man. Therefore, the question of reflection of national-specific anthroponymic units in phraseological units of a language, which expressed the social life of the people, its historical memory, does not lose its relevance.

Given the relevance of scientific research focused on the topic of the use of anthroponyms in the English language, we consider the issue of the distribution of anthroponyms in English phraseological units not reflected in a number of related scientific works. However, many scientists have devoted their work to the study of anthroponyms. N.V. Bardina [1] was engaged in the study of anthroponymy in the psycholinguistic epistemological space, A.O. Berezhnaya [2] studied the features of the translation of anthroponyms, L.V. Gnapovskaya [3] studied English anthroponyms of Germanic origin.

The problem of using anthroponyms arose thousands of years ago and was the beginning of the concept that people's names reflect their personal traits. Further understanding revealed that the choice of anthroponyms is formed in accordance with historical and cultural conditions, traditions, ethnicity of the speaker, and also reflects general trends in naming. This problem of anthroponymy becomes important both for lexicology and for sociolinguistics, cultural studies and psycholinguistics. The name determines the personality, reflects its identity, and also establishes a connection with a certain social group and historical and cultural context. In turn, the study of anthroponyms in phraseology is an important branch of linguistics, which studies the structure, meaning and use of phraseological units, including the names of people or their surnames. Research on this topic reveals the diversity of cultural, historical, social and psychological aspects associated with the names of persons in the language.

Phraseological units can be considered works of verbal art, because in them words, combining, are able to create unexpected images. Phraseological units are lexicalized combinations of words that seem to seek to be combined into one lexeme, but at the same time have not yet lost the form of the phrase [4, p. 82].

In modern linguistic science, there are more than two dozen definitions of a phraseological unit. For example, the domestic scientist K.S. Bondarchuk [5] considers phraseological units to be stable indecipherable combinations of words [5, p. 19]. In the Dictionary of phraseological units of the Ukrainian language, phraseological units are defined as peculiar language signs that form the basis of the face of each language, revealing a specific national color [6, p. 3].

The emergence of phraseological units is the result of the reflection of the picture of the world by a certain people, its perception of the environment and the characteristics of national culture. This is what determines the national-cultural nature of phraseological units. Verbalized interpreting the environment, the peoples of the world demonstrate their own understanding of what is happening around, putting a special meaning into it - often understandable only for representatives of a particular people. After all, such verbalized elements often embody the national character, historical heritage, mentality, etc. According to S. A. Gurbanskaya [7], a special place in the formation of the linguistic picture of the world belongs to phraseological units with anthroponymic elements.

Anthroponyms are people's names or surnames used to refer to specific individuals. In English, anthroponyms can be found in different contexts, namely: names, surnames, pseudonyms, locations, etc.

For the most part, anthroponyms in English phraseological vocabulary not only indicate a particular person, but carry additional information. Anthroponymic elements in English phraseology can contain information about historical events, additional or interesting information about famous historical figures, demonstrate typical names distributed in a certain period of time or in a certain territory. And we should not forget that recipients who are not native speakers, sometimes it is difficult to find a connection between the meaning and interpretation of phraseology with the anthroponym, without using the dictionary. And given the territorial or temporal affiliation of phraseology, its

essence can sometimes be understood only by those people who lived in a certain period of time or in a certain territory.

This can be illustrated by the phraseology *Heath Robinson*, which shows different invention (*used to describe a machine that is very cleverly made and is complicated in a silly or humorous way, but has no practical use*) [8]. Phraseology consists of the name and surname of the English artist, who himself invented and painted strange devices that performed the simplest functions.

Hence, Z.M. Kornev and E.V. Shumitskaya [9] conclude that the onomastic components of phraseologisms, although they contain certain background information, may be hidden from other people.

Nevertheless, most phraseologisms with anthroponyms represent well-known information, so their meaning is understandable to the general public [9, p. 322]. These mostly include bibleisms and mythonyms, such as *Achilles' heel* (*a small problem or weakness in a person or system that can result in failure*) [10]; *mark of Cain* (*a badge of shame*) [11].

In general, the group of phraseologisms with anthroponyms is the most numerous among onomastic phraseologisms. Such units are divided into phraseological units with individual anthroponyms and phraseological units with group anthroponyms [9, p. 323]. The first group includes for example *Aladdin's lamp* (*a magical object that allows its owner to make wishes and have them granted*) [12]; *according to Cocker Alnaschar* (*reliable or reliably; correct or correctly*) [13]; *dream around Robin Hood's barn* (*going an indirect way to get to your destination, so that it takes a long time*) [14]. The second one has such phrasal units *Romeo and Juliet* (*the symbol of love*) [15]; *any Tom, Dick or Harry* (*used to refer to an ordinary person or all ordinary people*) [16]; *Bobbsey twins* (*two people who are often together or seem to resemble each other, as in appearance or actions*) [17]; *keep up with the Joneses* (*doing something in order to show that you have as much money as other people, rather than because you really want to do it*) [18].

It is worth noting that among anthroponyms as part of phraseological units in English, masonyms (male names) significantly prevail over feminonyms (female names). The first includes for example *Bob's your uncle* (*used to say that something is*

easy to do or use) [19]; *Johnny-on-the-spot* (a person who is on hand and ready to perform a service or respond to an emergency) [20], the second include such units as *plain Jane* (not fancy or glamorous) [21]; *nervous Nellie* (a person or animal that tends to be timid or anxious) [22]. Also, taking into account the peculiarities of culture, the English language has idioms with titles: *all Sir Garnet* (all is in order or everything's OK) [23]; *King or Kaiser* (old-fashioned, literary Any powerful ruler of people) [24]; *at Her/His Majesty's pleasure* (used to describe a prison sentence (= time in prison) that does not have a fixed length) [25].

Therefore, anthroponyms in the composition of phraseological units do not correlate with a particular person, but act as denotates of a set of persons and acquire an estimated connotation. Most phraseology, which includes anthroponyms, reflect the negative characteristics of people. Anthroponyms as elements of phraseological units undergo important semantic transformations, being enriched with new semantics and acquiring new properties [26, p. 102]. Considered in the classification of phraseological units with anthroponyms (according to the gender representation of the anthroponym; individual and group phraseologisms; widely known and known only for a limited number of people) are only some of the types of organization of the phraseological composition of the English language.

Anthroponyms in phraseology are an interesting research area that combines linguistic analysis with the study of cultural, historical and psychological aspects. They add special color and depth to phraseological units, revealing the versatility of names and their impact on speech expression.

The study of anthroponyms in phraseology helps to enrich our understanding of language as a reflection of cultural nuances and historical connections. They allow you to study which aspects of names affect the perception of phraseological expressions, or any features of their use. In general, it is worth highlighting a number of aspects on which the study of anthroponyms in phraseology is based, namely:

1. Semantics and symbolism - anthroponyms found in phraseology can carry certain semantics and symbolism. They can give expressions a deep figurative meaning, or they can embody historical or cultural associations.

2. Etymology - the study of the origin of anthroponyms in phraseology helps to reveal their roots and connections with history and culture.

3. Meaning in context - anthroponyms can acquire a specific meaning when they are used in certain phraseological expressions. The study of this aspect helps to understand how names affect the interpretation of whole expressions.

4. Sociocultural context - the study of anthroponyms in phraseology allows us to find out how names reflect certain social and cultural stereotypes, traditions, identity and values.

5. Influence of language changes and trends - the dynamics of the use of anthroponyms in phraseological units can be associated with language changes, trends and fashion in naming.

6. Comparative analysis - the study of anthroponyms in the phraseology of different languages allows us to understand the differences and common features in the use of names in different cultures.

The study of anthroponyms in phraseology contributes to an in-depth understanding of the interaction of language, culture and history. They help to better understand how people's names can affect the perception of phraseological expressions and reflect a variety of meanings.

Therefore, the group of phraseological units containing an anthroponymic element is the largest among the onomastic phraseological units of the English language. Anthroponyms not only name a person, they are able to reflect certain socio-cultural aspects, such as traditions, identity and values. They can be both an embodiment of history and culture, and a reflection of modern trends in the choice of names used to create specific images and semantic shades. The study of anthroponyms in phraseology helps to better reveal the versatility of language as a means of communication and reflection of cultural dimensions.

1.2 Особливості перекладу газетної лексики

Анотація.

Роботу присвячено проблемі перекладу статей газет і журналів з англійської мови на українську. Незважаючи на потужний розвиток таких засобів масової інформації, як радіо та телебачення, газети та журнали продовжують займати важливе місце в сучасному суспільстві. На сьогоднішній день англійська мова має статус міжнародного засобу спілкування, а отже більшість державних та іноземних інформаційних видань використовують її для передачі інформації читачу. Саме тому, постає потреба у якісному перекладі інформації газетних матеріалів.

Газетному стилю англійської мови притаманні різні стилістичні засоби, а також складна граматична побудова речень, що викликає певні труднощі під час перекладу. У статті пропонується аналіз специфіки перекладу англійських статей. У статті розглянуто лексичні, граматичні та стилістичні особливості газетних матеріалів. Проаналізовано особливості написання заголовків статей та відтворення їх українською мовою. Зазначено, що для якісного та адекватного перекладу досліджуваного стилю необхідно розуміти суть, зміст, комунікативну функцію та стилістичний ефект особливостей тексту; уміти розпізнавати фразеологізми, метафори, іронію тощо; мати усвідомленість та необхідні знання та уявлення про реальність, якій присвячений текст.

Ключові слова: газетна лексика, переклад, особливості перекладу, публіцистичний стиль, мова засобів масової комунікації.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день проблема перекладу англійської газетної лексики української мови є надзвичайно актуальною. В останні роки, лінгвісти мають велику зацікавленість до перекладу текстів газетного стилю, через основну його особливість: націленість на максимальний вплив на аудиторію за допомогою ЗМІ. Адже, у сучасному світі засоби масової

інформації мають значний вплив на свідомість та уяву людей, на розвиток культур та мов.

Незважаючи на те, що головною функцією ЗМІ доречно вважати донесення інформації до суспільства, але таке донесення зрідка має нейтральний характер. Але, в більшості випадків, основним завданням газетного стилю є донесення певної інформації з певної позиції, з метою досягнення бажаного впливу на читача. Переважно, подача інформації супроводжується прямим, або ж завуальованим способом вираженням подій, лінгвістичними засобами та прийомами, які мають викликати певну реакцію. Саме тому, професійний перекладач має вміти помічати та адекватно передавати інформацію враховуючи експресивні засоби при перекладі.

Для адекватного перекладу будь-якого тексту ЗМІ перекладач має точно передати засобами іншої мови не тільки інформаційний зміст тексту, але і його комунікативну або функціональну направленість. Можна сказати, що комунікативно-функціональна еквівалентність перекладу текстів ЗМІ є не менш важливою, ніж його семантична еквівалентність. Адже неадекватний переклад може призвести до неправильного розуміння цілого контексту, що у свою чергу може спричинити паніку суспільства через новини.

В кожного функціонального стилю є певні особливості, які мають вплив на процес перекладу. До основних рис газетного стилю належать: наявність економічно-політичної лексики; назв та імен; економія мовних засобів; використання характерних для цього стилю елементів розмовного стилю, кліше, жаргонізмів; використання аббревіатур та скорочень; використання неологізмів, емоційно-експресивної лексики; використання стилістичних засобів (метафори, епітети, риторичні питання, тощо).

Аналіз дослідження проблеми. Дослідженням особливостей перекладу газетних матеріалів займалися різні вчені-лінгвісти, такі як: Д. Х. Баранник, М. Д. Гладкий, Н. О. Павленко, А. М. Коваленко, В. А. Чабаненко, М. А. Гвенцадзе, Ч. Цзе та інші. Значна увага, що приділяється цій проблемі у науковій літературі,

свідчить про те, що дана тема є досить актуальною і потребує подальшого вивчення фахівцями.

В якості матеріалу для статті були проаналізовані новинні статті провідних англomовних видань, таких як: The Times, The Guardian та The Sun за 2022-2023 рік. Вибір матеріалу дослідження обумовлений тим фактом, що тексти даного жанру традиційно утворюють ядро газетного стилю, у зв'язку з чим найбільш чітко відображають риси досліджуваного стилю.

Метою роботи є намагання проаналізувати лексико-стилістичні особливості газетних текстів англomовних видань та особливості їх перекладу на українську мову.

Виклад основного матеріалу. У сучасній лінгвістиці немає чіткої усталеності щодо визначення стилю мови газет і журналів. Публіцистичний стиль трактується різними науковцями неоднаково. Науковці пропонують різні назви. Деякі українські мовознавці навіть пропонують виділяти не газетний, а інформаційний стиль. Та більшість дослідників ототожнюють поняття «публіцистичний стиль» і «газетний стиль».

Газетний стиль має широку сферу застосування, а саме: газети (паперові та онлайн-газети), суспільно-політичні журнали, телебачення та політична агітація.

Дослідники поділяють особливості газетного стилю на дві групи: лінгвістичні та екстралінгвістичні. Екстралінгвістичні особливості виокремлюють в іншу групу, адже газетний стиль спрямований на вплив, тобто не тільки доступно, точно та яскраво інформувати читача, але й викликати у нього певне ставлення до подій, спонукати до потреби зайняти певну громадську позицію та до певних дій, змінити погляди, або ж сформувати нові. До основних екстралінгвістичних факторів можна віднести: вид, тип та форму мови, специфіку медіа каналу, а також особливості аудиторії та невербальні комунікативні засоби. Лінгвістичні особливості текстів газетного стилю: вживання оцінної лексики, якій притаманне емоційне забарвлення; використання фразеологічних зворотів, газетних кліше, абревіатур, скорочень та ін.; використання неологізмів, іншомовних слів, історизмів (посилань на історичні

події), функцією яких у статтях на актуальні теми є проведення історичних паралелей [33].

Переклад газетної лексики може викликати певні труднощі, оскільки вимагає врахування особливостей двох протилежних мов – англійської та української: синтаксичні та граматичні особливості англомовних і україномовних текстів газетного стилю.

Газетний стиль характеризується використанням особливої економічної, політичної, юридичної, військово-авіаційної лексики в аналітичних статтях; технічної та культурно-мистецької лексики як в аналітичних, так і в інформативних та розважальних статтях. Незалежно від теми висловлювання у статтях вживається багато експресивної, емоційно-забарвленої лексики, яка засвідчує їх небайдужість до порушеної теми. Суспільно-політична лексика в журналістській практиці зазвичай є інтернаціональною.

Вчені-лінгвісти у своїх працях відмічають у газетному стилі своєрідність у використанні часів і станів, високу питому вагу неособистих форм, велику кількість складних неологізмів, використання значної кількості термінів, особливо політичних та економічних, аббревіатур, газетних кліше, особливі форми введення прямої мови, безліч цитат, і розвинену систему різних способів передачі чужої мови, а також особливості порядку слів.

Серед основних граматичних та лексичних розбіжностей між мовою оригіналу (англійською) та мовою перекладу (українською) можна виділити наступні:

1. Поширеність дієслівних форм теперішнього часу в англійській мові в зворотному значенні, наприклад: Michael Gambon, Shakespearean actor who played Dumbledore, *dies* aged 82 (The Times, 28.09.2023, 15). Форма Past Simple вживається в текстах англійських газет лише за умови одночасного вживання прислівникових модифікаторів часу, що відносяться до минулого, а інфінітив використовується щодо майбутнього;

2. Використання великої кількості стилістичних прийомів.

При перекладі газетних текстів передусім необхідно адекватно трактувати зміст, прагматику та експресивність, враховуючи також специфіку термінології.

Суть адекватного перекладу полягає у використанні заміни і відповідностей. Якщо в перекладі неможливо передати всі елементи оригінального тексту, перекладач може вдаватися до еквівалентних заміни. Такі заміни можливі тому, що один і той самий ефект можна досягти різними стилістичними прийомами і той самий стилістичний прийом може виконувати різні функції. Уміння вдаватися до адекватних заміни, пожертвувати менш значущим заради досягнення еквівалентного ефекту вимагає від перекладача знань, креативності та винахідливості. Тільки за наявності цих якостей перекладач може досягти адекватності перекладу. Проблема адекватності значною мірою є проблемою правильного перекладу лексико-фразеологічних, граматичних і стилістичних відповідностей. Адекватність не слід розуміти у вузькому значенні. Поняття «адекватний переклад» включає три складові: правильна, точна і повна передача змісту; передача мовної форми оригінального тексту; бездоганна правильність мови, що послаблює переклад. Тож, прагнучи до адекватності, перекладач не повинен забувати, що мова перекладу має бути ідеально правильною [28].

Наявність стилістичних прийомів як основної відмінної риси англійських газетних текстів викликає низку проблем при перекладі українською мовою щодо належної передачі їх змісту [37].

Адекватний переклад стилістичних прийомів завжди складний і вимагає глибоких знань і чудової лінгвістичної компетенції перекладача. Основними способами перекладу стилістичних прийомів з англійської мови на українську є: підібрати відповідний стилістичний прийом українською мовою, повну або часткову відповідність; застосувати семантичний переклад; перекладати дослівним перекладом; використовувати описовий переклад [38].

У газетному стилі автори можуть використовувати неологізми, навіть такі, які можуть вимагати пояснення в самому тексті, вступні речення, літературно-книжкові слова, та інші компоненти публіцистичного стилю.

При перекладі неологізмів професійному перекладачеві найчастіше допомагає контекст, але не можна спиратися лише на нього. Необхідно мати також фонові знання для адекватного перекладу. Найчастіше при перекладі неологізмів вживаються методи транслітерації та транскрипції, рідше методи калькування та описового перекладу. Наприклад, *coronaphobia* – коронафобія: при перекладі був використаний метод транслітерації, а у наступному прикладі метод калькування: *isodating* – ізопобачення [27].

Автори статей використовують фразеологізми, прислів'я та приказки, щоб надати тексту більшої виразності [34]. It became a word-of-mouth sensation and then *the sleeper hit* of lockdown, selling 12 million copies to date (The Times, 13.07.2022, 15). *Be it ever so humble, there's no place like home* (The Times, 13.09.2022, 15).

Вищенаведений приклад підтверджує, що фразеологізми є важливим складником текстів газетного стилю, адже вони є запорукою специфічної образності й експресивно-емоційної насиченості мови ЗМІ. Проблема перекладу фразеологізмів полягає в необхідності досягнути зміст виразу перед тим, як передавати його іншою мовою.

В газетному стилі найчастіше використовується метафора. Визнаною ознакою газетного стилю є вплив на читача, а метафора є саме тим засобом, який оживляє мову автора, роблячи його думку оригінальною, несподіваною, і тим самим посилюючи результативність комунікативного акту. Переклад метафори має відношення до вирішення цілої низки проблем, що пов'язані з філософією, лінгвістикою, літературою та культурою конкретної країни [30]. Наведемо приклади використання метафори: *Could the chancellor's bouji taste in footwear prove his Achilles' heel?* (The Times, 30.03.2023, 15).

Епітети часто використовуються в газетних матеріалах для привернення уваги, пожвавлення змісту, увиразнення думки, зменшення об'єму і концентрації думки, додають тексту певної мальовничості та насиченості [33]. *Lorna Slater has been told the Scottish government's flagship bottle and drinks container recycling scheme will be «catastrophic» for the craft beer sector* (The Times, 23.02.2023, 15). У

більшості випадків при перекладі епітети зберігають семантику, структуру, стилістичну функцію, тобто вони мають конгруентні відповідники в мові-реципієнті. Хоча є невелика кількість прикладів, при перекладі яких відбуваються структурні, семантичні, функціональні перетворення, а також і повне перетворення, тобто відбувається заміна іншим прийомом. Значні ускладнення виникають при перекладі метафоричних епітетів, що можуть бути виражені як атрибутивним, так і субстантивним словосполученням, або навіть їх комбінацією, загалом не властивим українському синтаксису. В таких випадках часто застосовується або перестановка елементів вихідної метафори, або компресія/декомпресія. У деяких випадках при перекладі метафоричного епітета потрібно мати на увазі розходження у традиційних асоціаціях, пов'язаних з тим чи іншим уявленням [31]. As a soloist with Birmingham Royal Ballet, he always felt like «the *black sheep* of the company», he says (The Times, 29.10.2023, 15).

Ще одна визначна риса газетних матеріалів – використання іронії. Це досягається за допомогою використання лексики високого стилю в нейтральному чи близькому до розмовного контекстах. Перекладачеві доведеться підшукати серед варіантних відповідників такі, які контрастують за тим самим принципом.

Крім того, особливістю текстів газетного стилю є переплетення книжної лексики та розмовної мови, тож в основі мови преси лежить книжково-повсякденна лексика. Особливо слід зазначити, що розмовні фрази та жаргонізми характерні для англійського газетного стилю, але не характерні для українських газет, важливо звернути на це увагу при перекладі.

Відмітимо, що для привернення уваги читача в тестах та у заголовках часто використовуються фрази з літературних творів, фільмів, серіалів, тощо. *WINTER IS COMING* UK weather: Fresh weather warnings for *ICE* after Storm Babet claimed seventh victim when woman in her 80s died (The Sun, 22.10.2023, 14). Також відмічається тенденція до виділення подібних висловлювань великими літерами, як можна помітити у вищезазначеному прикладі, де виділено «WINTER IS COMING» та «ICE», що взято з відомої книги «Пісня льоду й полум'я».

Використання подібних висловлювань авторами може залишатися неявним, якщо перекладач не володіє необхідною компетентністю та навичками.

Важливе місце серед усіх лінгвістичних засобів посідають газетні кліше. Зокрема, в англійських текстах газетного стилю часто трапляються такі звороти: *large majority*, *debate issue*, *main/growing/knotty/ problem* [36]. Наприклад: *The village with fewer than 1,000 people told The Sunday Times that cocaine was a «growing problem»»* (The Times, 25.06.2023, 15). *The pandemic proved, universally, that working from home functioned well for a large majority of employees and employers* (The Times, 08.09.2023, 15). Зазвичай переклад таких фраз не викликає труднощів у досвідчених перекладачів, але перекладачам-початківцям треба працювати над розширенням словникової бази газетних кліше.

Вчені відзначають що, в газетному стилі присутній великий відсоток абстрактних слів, але інформація, зазвичай, є доволі конкретною. А також, наявна велика кількість не тільки емоційної, скільки оціночної та експресивної лексики: *The sun SAYS BBC News' grotesque hypocrisy was laid bare with their headline for Brussels shootings* (The Sun, 17.10.2023, 14). Ця оцінність часто проявляється у виборі піднесеної лексики.

Наступним стилістичним засобом, який в газетному стилі зустрічається доволі часто є риторичні питання. Риторичні питання досить легко знайти в тексті, тому що автори часто використовують цей прийом після певного твердження. Під риторичним питанням розуміють «стилістичну фігуру, в якій поставлене запитання не потребує відповіді, а лише привертає увагу читача/слухача до того чи іншого явища». Риторичні питання в газетних статтях це так званий спосіб залучення читача у процес спільного міркування. Крім того, сама запитальна форма є більш емоційною та експресивною, що дозволяє ширше уявити ставлення автора до предмета обговорення. Використання подібних типів питання, з одного боку, дозволяє легко інтегрувати читача в хід роздумів автора, створити ілюзію живого спілкування, а з іншого, володіючи емоційно-експресивною складовою, впливає на почуття читача, залучаючи його на сторону автора [37]. *Europe seeks peace, not war. But will it be ready if war comes*

to Europe? (The Guardian, 17.10.2023, 13). Baillie Gifford Prize 2023: are these the best non-fiction books of the year? (The Times, 06.09.2023, 15).

При перекладі риторичних запитань особливих проблем порівняно з іншими засобами вираження не виникає. У процесі їх перекладу слід враховувати лише стилістичні та граматичні норми мови перекладу.

Іншим поширеним синтаксичним стилістичним прийомом є парцеляція, під якою розуміють «подання речення у формі двох або більше фраз з виразною метою» або стилістичний прийом, який «розділяє синтаксично зв'язний текст на інтонаційно розділені частини, розділені крапкою». Через використання парцеляції викладена інформація є більш стисненою, але водночас залишається зрозумілою для читача. Для газетних матеріалів характерна висока частотність використання стилістичного прийому парцеляції, який на рівні простого речення виконує функцію виділення й підкреслення, доповнення й уточнення, а також емоційного наголошення викладеної в ньому інформації. При перекладі, як правило, зберігається парцеляція, за винятком випадків, коли використання такого синтаксичного засобу при перекладі не порушує мовних норм і загального змісту висловлювання [37].

Зокрема, газетному стилю притаманне використання цитат, прямої мови, і своєрідну та розвинену систему різних способів передачі чужої мови. Одним з цих способів є скорочена, не дослівна передача мови з примітками журналіст через кому, а цитована мова використовується без лапок. Таку пряму мову називають «вільною прямою мовою», «адаптованою» або «невідзначеною». Але, багато й прямої мови, зазначеної лапками [34]. Наприклад: Israel-Hamas war live: Hospital blast «done by other team», says Biden, after Israel claims it has proof of failed rocket launch within Gaza (The Guardian, 18.10.2023, 13). Також, у тексті, та заголовках до статей, часто використовують цитати відомих людей, це підсилює інтерес читача до прочитання. *AXIS OF EVIL* Putin gleeful at Israel slaughter as it distracts from his Ukraine war, Hamas admits after terror strike on his birthday (The Sun, 12.10.2023, 14). У даному випадку автор застосував термін,

який був використаний Джорджем Бушем в 2002 році в щорічному зверненні до Конгресу.

Іноді цитата, яка наводиться в лапках, може мати іронічний зміст висловлювання. Лінгвісти також відмічають тенденцію до опущення артиклів.

При перекладі газетних статей слід звернути увагу на різноманітні аббревіатури, вони часто зустрічаються в заголовках та у тексті. Аббревіатури використовують для запобігання появи надмірної інформації в газетних матеріалах. Вони також допомагають авторам статей раціонально та ефективно використовувати місце на сторінках газет, забезпечувати організованість та чіткість газетного тексту, а також полегшувати сприйняття читачів щодо викладеної інформації [34].

Найчастіше аббревіатури потім розшифровуються в текстах або в повідомленнях. The Kyiv government has been pressing for months for the US to supply the *army tactical missile system (Atacms)*, which has a range of up to 190 miles (The Times, 07.09.2023, 15). Однак бувають випадки, коли зустрічаються найбільш поширені аббревіатури, до яких читач англomовних газет вже давно звик, наприклад: Record numbers of workers are leaving the *NHS* pension scheme amid the cost of living crisis (The Times, 16.10.2023, 15), де NHS – National Health Service.

Імена та назви досить часто використовуються в газетних матеріалах у скороченій формі. Зазвичай ці скорочення розшифровуються в тексті, тому що можуть бути невідомими широкому колу читачів, але є назви та імена до яких читачі газети вже давно звикли, і тому їх не потрібно тлумачити. But it may not survive a new threat: *JFK's* nuclear bunker could be lost to coastal erosion (The Times, 09.02.2023, 15). У цьому прикладі, «JFK's» мається на увазі John Fitzgerald Kennedy.

Перекладачі також стикаються з проблемою перекладу іншомовних слів у газетних матеріалах. Зазвичай, це слова латинського та французького походження. Проаналізувавши англomовні статті, можемо сказати, що здебільшого іншомовні слова використовуються у заголовках, але зустрічаються

й у самому тексті. Наведемо приклад в якому автор використовує французьке слово «*raconteur*»: Peter Ustinov was an Oscar-winning actor, writer and celebrated *raconteur* (The Times, 01.06.2023, 15). Тож, в таких випадках, перекладач має звернутися до іншомовного словника та дослідити повне значення слова.

Окремої уваги заслуговує газетний заголовок, адже він першочергово справляє враження на потенційного читача. Мета заголовку: коротко і швидко привернути увагу читача, зацікавити та «змусити» його перейти до прочитання тексту. Зазвичай, автори пишуть заголовки у сенсаційний спосіб, щоб викликати цікавість читача.

Відомо, що газетний заголовок є специфічним мовним явищем. Це тема багатьох наукових робіт, адже заголовок має свої особливості на різних мовах, тому процес перекладу газетних заголовків має певні труднощі через ці особливості. Перекладач повинен чітко розуміти зміст газетного заголовку та уміти передати його з мови оригіналу мовою перекладу, тобто, у нашому випадку, з англійської на українську, це пояснюється тим, що комбінація слів в заголовку підбирається таким чином, що заголовок може мати подвійний зміст, тому це дуже важливо розуміти [27].

У газетних заголовках часто використовують емоційно-забарвлені слова, фразеологізми, каламбури, алітерації, гру слів, епітети, риторичні питання, вигуки, цитати тощо.

The tsunami just keeps coming (The Guardian, 18.10.2023, 13), у заголовку статті використано алітерацію, а у статті йдеться мова про збільшення торгівлі наркотичними препаратами, очевидно, що такі заголовки не варто перекладати буквально.

У газетних заголовках присутні образні елементи мови, які можуть надати заголовку жвавості та виділяють їх з-поміж інших «сухих» заголовків [35]. Наприклад: NHS must modernise or die, says Labour (The Times, 11.10.2023, 15).

There's going to be beef: Pollard expects England to be «ruthless» against Springboks (The Guardian, 18.10.2023, 13), в заголовку використано гіперболу,

тобто перебільшення, саме такий заголовок приверне увагу читача до прочитання тексту.

Hope fades for India's moon lander after it fails to wake up (The Times, 25.09.2023, 15), в заголовку використана метафора, як засіб вираження емоцій.

Автори англomовних статей досить часто розбивають довгі статті або повідомлення на окремі частини, відокремлюючи їх додатковими заголовками. Так, автор намагається максимально зацікавити читача, щоб він дочитав статтю до кінця, та не перейшов до інших матеріалів. В більшості випадків, ці заголовки мало пов'язані з подальшим текстом, та мають більш яскраві помітні слова та вирази, які можуть ще більш ускладнити роботу перекладача, в деяких випадках, навіть заплутати.

При перекладі заголовків газетних матеріалів з англійської мови на українську варто враховувати наступне: 1. Для адекватного перекладу заголовку для початку потрібно ознайомитись зі змістом самої статті; 2. Слід мати на увазі, що відмінною рисою англomовних статей є використання певних граматичних конструкцій, а також, так званої, «заголовної лексики»; 3. Варто враховувати стилістичні прийоми, які використовують автори, а саме, метафори, епітети, алітерації, тощо [32].

Основним завданням перекладача є адекватна передача особливостей англomовного заголовку, тобто, необхідно передати не тільки зміст, але і форму заголовка, не порушуючи, звичайно, при цьому норм української мови і стилістичних норм, прийнятих в українських газетах.

Висновки.

Беручи до уваги усе вищесказане, можна зробити висновок, що викладений в статті матеріал тільки підтверджує труднощі та багатогранність перекладу газетного стилю, а також різноманітність мовних та позамовних чинників, що впливають на перекладацькі рішення. Під час перекладу газетних матеріалів виникає питання чи потрібно передавати своєрідність тексту та його стилістичні особливості, а якщо так, то якими засобами. Однак відсутність регламентованих рішень дає перекладачеві можливість для творчості.

Можна виокремити основні проблеми перекладу газетних матеріалів: використання фразеологізмів, стійких виразів, фраз з пісень, літературних творів, фільмів тощо; використання різноманітних стилістичних засобів; використання розмовних форм; використання абревіатур, скорочених форм прізвищ та прізвиськ відомих особистостей. З одного боку вищенаведене залучає більше читачів, а з іншого створює певні труднощі для перекладачів.

Тож, для того щоб перекладач мав змогу чітко, легко та достовірно перекладати текст газетного стилю, він має: постійно поповнювати свої знання в області фразеології мови, яка вивчається; вивчати культуру та новини цієї країни, з метою повного та глибокого уявлення про сьогоденні реалії; починати переклад статті та заголовку тільки після повного її ознайомлення.

На основі проаналізованого матеріалу англomовних періодичних видань зазначаємо: адекватність під час перекладання газетної лексики можна досягнути в тому разі, коли збережено комунікативну функцію та смислове навантаження висловлювань осіб, котрі передають інформацію. Проведене дослідження підтвердило, що найважливішим під час перекладу є досягнення адекватності перекладу.

SECTION 2. EDUCATION

DOI: 10.46299/ISG.2023.MONO.PED.4.2.1

2.1 Use of cloud technologies in teaching internal medicine in medical universities

The rapid development of technology has recently changed the practice of teaching and learning in all fields, including medical education. Cloud technologies are gradually becoming an integral part of this process, contributing to the development of the study of internal medicine in medical universities. In this paper, we will investigate how exactly cloud technologies affect the teaching and learning of internal medicine and how they facilitate the process of acquiring knowledge by students and teachers [45].

Cloud technologies involve remote data processing and storage. This technology provides users of the Internet, access to computer resources of the server and the use of software as an online service. That is, if there is an Internet connection, you can perform complex calculations, process data using the capabilities of a remote server.

Cloud services that allow you to transfer computing resources and data to remote Internet servers have become one of the main trends in the development of IT technologies in recent years [49].

One of the main aspects of using cloud technologies is the ability to share information. Thanks to cloud services, students and teachers can easily exchange materials, documents and educational resources. For example, students can upload unified lecture notes, videos, presentations, and other supplemental materials directly to cloud storage, where they are available for viewing and downloading from any location and device with an Internet connection.

In addition, cloud technologies provide the possibility of using specialized medical programs and tools that allow to conduct diagnostics, analyze patient data and develop treatment plans. Teachers can demonstrate these programs and tools to students directly in lectures or offer their use as part of self-study. This allows students

to generalize the acquired theoretical knowledge and implement it in practical work, obtaining the necessary skills for future medical practice [47].

In addition to educational materials, cloud technologies also facilitate the preservation and organization of student projects and research. They enable students to work as a team on joint projects, communicate, share files and complete assignments online. This facilitates cooperation and contributes to more efficient implementation of projects related to internal medicine.

In addition to the above advantages, the use of cloud technologies also allows students and teachers to implement elements of distance learning. Recordings of lectures, webinars and e-tests can be made available to students at any time and place convenient for them. This approach allows students to independently control the time and pace of learning, providing a more flexible schedule and parallel work with other subjects.

Continuing, the use of cloud technologies in the teaching of internal medicine in medical universities allows students to have wide access to educational materials, facilitates the implementation of specialized programs and tools, facilitates the organization of projects and research, and also provides the opportunity to implement distance learning. These advantages make cloud technologies an invaluable tool in the practice of teaching and learning internal medicine [46].

The development of cloud technologies leads to the expansion of opportunities for collaboration between doctors and teachers in the field of internal medicine. Group projects, joint research and data sharing are becoming more accessible thanks to cloud services. Teachers can create virtual groups to communicate with students or colleagues from other universities, exchange ideas and provide assistance in understanding complex medical issues.

Cloud services also allow doctors and students to store and share clinical data and patient images. This allows doctors and consultants to quickly access X-ray, CT or MRI images. Teachers can use this data to prepare teaching materials, conduct exercises and case studies.

Cloud technologies also facilitate the development of online courses and learning platforms, giving students the opportunity to learn at their own pace and manage their own learning. Teachers can create interactive modules, video lessons, and quizzes that make it easier for students to adapt to new concepts and help teach important practical skills [50].

The use of cloud technologies also facilitates the creation of mobile applications and platforms that allow students to access educational material from their mobile devices. This makes learning more flexible and convenient, as students can study at any time and place convenient for them.

The increasing use of cloud technologies in the teaching of internal medicine in medical universities today serves as an advantage for students and teachers. This increases access to learning materials, improves communication, facilitates learning in a practical context, and creates conditions for independent study and research. The growing interest and use of these technologies in medical universities opens up new opportunities for improving the quality of education and training of future doctors in the field of internal medicine [50].

Historical reference.

The concept of cloud computing appeared back in 1960, when the American scientist, specialist in computer theory John McCarthy suggested that someday computer computing will be provided like a public utility. The spread of high-capacity networks, the low cost of computers and data storage devices, as well as the widespread adoption of virtualization and service-oriented architecture have led to a huge growth in cloud computing. End users may not worry about the operation of the equipment of the technological infrastructure "in the cloud" that supports them. An analogy of computing "clouds" from everyday life can be power plants. Although a homeowner can buy an electric generator and take care of its operation on their own, most people prefer to receive energy from centralized suppliers [52].

Almost all the current characteristics of cloud computing, its comparison with electricity and the use of private, public and public models were presented by Douglas

Parkhill in the book "The Challenge of the Computer Utility" in 1966. According to other sources, cloud computing dates back to the 1950s, when scientist Herb Grosch argued that the entire world would run on terminals controlled by about 15 large data centers.

The term "cloud" itself comes from telephony because telecommunications companies, which until the 1990s mainly offered dedicated point-to-point transmission schemes, began to offer virtual private networks (VPNs), with comparable quality of service, but at much lower costs.

By switching traffic for optimal use of channels, they were able to use the network more efficiently. The cloud symbol was used to represent the delineation between user and provider.

Amazon played a key role in the development of cloud computing by modernizing its data centers, which, like most computer networks, use only 10% of their capacity at a time to ensure reliability during load spikes. After learning that the new cloud architecture provided significant internal efficiency gains, Amazon began new research in product development to provide cloud computing for external customers, and launched Amazon Web Service (AWS) based on distributed computing in 2006 [51].

In early 2008, Eucalyptus became the first API-compatible open source platform for private cloud deployment. In early 2008, OpenNebula became the first open source project to deploy private and hybrid clouds.

Types of cloud storage.

A private cloud is a cloud infrastructure that is intended for use exclusively by one organization, which includes several users (for example, divisions). A private cloud can be owned, managed and operated by the organization itself or by a third party (or some combination thereof). Such a cloud can be physically located both in and outside the owner's jurisdiction.

A public cloud is a cloud infrastructure that is intended for free use by the general public. A public cloud can be owned, operated and operated by commercial, academic

(educational and research) or government organizations (or any combination thereof). The public cloud is under the jurisdiction of the cloud service provider.

A hybrid cloud is a cloud infrastructure consisting of two or more different cloud infrastructures (private, public or public), which remain unique entities, but are interconnected by standardized or private technologies that enable data portability and application programs (for example, using public cloud resources for load balancing between clouds) [45].

Advantages of using cloud storage.

- Powerful computers are not required;
- less costs for the purchase of software and its systematic updating;
- unlimited amount of data storage;
- accessibility from different devices and no attachment to the workplace;
- ensuring data protection against loss and implementation of many types of educational activities, control and evaluation, online testing, openness of the educational environment;
- saving money on maintenance of technical specialists.

In the modern practice of internal medicine, much attention is paid to contact with the patient and the extrapolation of theoretical knowledge to real clinical practice. Given the restrictions caused by the COVID-19 pandemic, student access to the clinic is not just severely limited, but completely non-existent. This situation prompts the search for the most rational methods of teaching students using the maximum amount of visualization.

In order to bring the student closer to real clinical practice, clinical scenarios are used, which must be supplemented with additional material. In our case, these are ECG diagnostic data, X-ray data, results of spiral computer tomography, spirometry, pneumotachometry, magnetic resonance imaging, coronary angioventriculography, ultrasound, results of laboratory examination methods and many others. Such a large amount of diagnostic data should be placed in a service that is able to ensure not only the preservation of educational materials, but also to be easy to use and possess the properties of free use by the general public. Given that the listed diagnostic methods

are stored in the form of documents with various extensions (.pptx, .doc, .txt, .jpg, .pdf, .mpg, .avi, etc.), the company's Google Drive cloud service meets the listed requirements Microsoft [48].

Necessary components for working in cloud storage:

- Internet;
- computer (tablet, mobile phone, netbook);
- browser;
- a company that provides cloud technology services;
- skills in working with the Internet and web applications.

The institution or teacher creates an account on the www.gmail.com platform, which has Google Drive as an additional service. In the future, educational materials will be uploaded, including diagnostic and treatment methods for clinical scenarios with the further possibility of open access to the group of students who are currently studying in the cycle [52].

Google Drive is a powerful tool that can be used for teaching medical students. An example of using Google Drive for this group of students is as follows:

Collaborate on projects: Google Drive allows students to work together on group projects. They can create a shared folder that holds all of their materials, including Google Docs, Google Slides, and Google Sheets. It is convenient for joint writing of essays, presentations or conducting research.

Data organization and storage: Google Drive can be used to store student data such as homework and work files. They can upload their work to their own folders, conveniently organize them and track their progress. It also allows teachers to track and grade homework in a way that is convenient for them.

Save different file formats: Google Drive supports a wide range of file formats, which means students can upload and save different types of documents, such as PDFs, images or videos. This allows learning materials to be available in a variety of formats.

Create forms for testing: Google Drive has a built-in form creation feature that allows teachers to create tests or surveys for students. They can create different types

of questions (multiple answers, open questions) and easily collect answers. This can be useful for conducting knowledge tests or evaluating student performance.

Google Drive provides an efficient and easy-to-use system for saving, collaborating and accessing materials for medical students. This helps ensure convenient and effective learning.

The next steps in the development of the use of cloud technologies in the teaching of internal medicine may be:

1. Expanding access to specialized medical databases: cloud technologies can allow students and faculty to access a large number of clinical studies, medical journals, and databases. This will help students update their knowledge and deepen their understanding of internal medicine.

2. Implementation of virtual implementations: the use of virtual reality and augmented reality can contribute to the improvement of learning and the development of practical skills. With the help of special devices and applications, students can get a feel for working with patients and conduct virtual diagnostics and treatment.

3. Application of artificial intelligence: the use of cloud technologies together with artificial intelligence can improve the processes of diagnosing and predicting diseases. Using machine learning algorithms, systems can be created to help recognize symptoms and choose the best treatment for a particular patient.

4. Development of cooperation with specialists from other countries: cloud technologies enable teachers and students to communicate and cooperate with medical specialists from all over the world. This enhances the sharing of knowledge, research and best practices in the field of internal medicine.

5. Ensuring cyber security: given the importance of medical data, great attention should be paid to ensuring cyber security and protecting patient privacy. The development of cloud technologies must go hand in hand with the use of reliable methods of encryption and data protection.

In the future, the widespread use of cloud technologies in the teaching of internal medicine can lead to an improvement in the quality of education, an increase in the availability of up-to-date data, the development of cooperation and the creation of

innovative methods of diagnosis and treatment. This guarantees higher training of students and facilitates the transition to practical applications in the field of internal medicine, which in turn will contribute to the improvement of medical care and public health.

6. Development of interactive simulations: the use of cloud technologies enables the creation of interactive simulations that help students gain practical skills without direct contact with patients. This may include patient care exercises, procedures, or even surgery.

7. Use of video streams and webinars: cloud technology enables video streams and webinars where instructors can deliver lectures and demonstrate important procedures in real time. This allows for greater interaction, the opportunity to ask questions and discuss the material, even on a remote basis.

8. Improved data analysis: cloud technologies enable the processing of large volumes of data and the application of analytics that help understand trends, identify deviations and improve learning strategies. Teachers and students can use this information to optimize the learning process and develop personalized learning plans.

9. Development of mobile applications for learning: cloud technology can be used to develop mobile applications that help students learn the material at any time and place convenient for them. This may include knowledge testing, video lessons, interactive exercises, and more.

10. Implementation of e-learning systems: cloud technologies allow building e-learning systems where students can access learning materials, tasks, tests and other resources. It helps organize the learning process, track student progress, and promotes more effective communication between students and teachers.

The development of cloud-based technologies for teaching internal medicine continues to expand opportunities for students and teachers. These new capabilities simplify learning, provide access to relevant information resources and facilitate interaction between colleagues. The increasing use of cloud technologies in internal medicine has the potential to change the approach to education and to make a significant impact on the quality of training of future doctors.

2.2 Ретроспектива генезису освітніх технологій

Дослідження генезису освітніх технологій можна розділити на два основних етапи:

✓ **Донауковий етап** – період від зародження людської цивілізації до середини 20 століття. На цьому етапі освітні технології розвивалися стихійно, під впливом різних факторів, таких як соціальні, економічні, культурні та політичні.

✓ **Науковий етап** – період з середини ХХ століття до наших днів. На цьому етапі освітні технології стали предметом наукових досліджень, що призвело до їхнього більш цілеспрямованого та планомірного розвитку.

Термін **«технологія»** походить від грецького *techne* – мистецтво, майстерність і *logos* – наука, закон і дослівно перекладається як «наука про майстерність», тобто наука про те, як найкраще досягти бажаного результату [53]. Перші ідеї щодо технологізації освіти висловлював ще понад 400 років тому Я. А. Коменський (1592 – 1672) у своїй «Великій дидактиці». Він прагнув знайти такий загальний порядок навчання, за якого воно здійснювалося б за законами природи. Я. Коменський окреслював такі елементи технології, як уміння правильно визначати мету, обирати засоби досягнення цієї мети та формувати правила користування цими засобами. Варто зазначити, що Ж. Ж. Руссо (1712 – 1778) – видатний філософ і педагог епохи Просвітництва основою розвитку особистості вважав вільне виховання, за якого «дитина живе в радості, самостійно відчуваючи, слухаючи, спостерігаючи світ, духовно збагачуючись, задовольняючи жагу пізнання». Внутрішньою мотивацією цього процесу є прагнення дитини до самовдосконалення, самопізнання, творчого розвитку. Швейцарський педагог Й. –Г. Песталоцці (1746 – 1827) актуальним завданням педагогіки вважав створення «механізму освіти», що дасть змогу кожному підготовленому педагогу, який докладе багато власних зусиль, виховати будь-яку дитину.

У 20-х роках ХХ століття відбулося перше масове звернення до педагогічних технологій. Це пов'язують із розвитком науки і виробництва, індустріалізацією, що охопила всі галузі суспільного життя, в тому числі й педагогіку. У 20-х роках минулого століття виникла педологія – комплексна наука про дитину, яка мала стати антропологічною базою педагогіки. Саме в наукових працях із педології (М. Басов, В. Бехтерев, О. Ухтомський, С. Шацький) вперше було використано поняття «педагогічні технології» та «педагогічна техніка» (сукупність прийомів і засобів, спрямованих на чітку й ефективну організацію навчальних занять).

Термін «технологія в освіті» освіти вперше було застосовано в 30-х роках ХХ століття у США у розумінні, як будувати навчання і виховання з використанням аудіовізуальних засобів. І тільки в 60-х роках ХХ століття внаслідок дискусії виокремились два напрямки тлумачення поняття «педагогічна технологія»:

- ✓ технічні засоби навчання (аудіо, відео, ЕОМ, програмне навчання);
- ✓ технологія організації навчального процесу (technology of education).

В зарубіжній науці дане поняття пов'язане з іменами Б. Блума, Д. Брунера, Г. Грейса, Дж. Керола, В. Коскареллі, Д. Хамбліна та інших. В українській теорії та практиці освіти технологічний підхід заснований А. Алексюком, В. Бондарем, Я. Бурлакою, В. Лозовою, І. Підласим, О. Пехотою, А. Фурманом. Схематично історію становлення педагогічної технології представлено на Малюнку 1.

Малюнок 1. Історія становлення педагогічної технології

Слід зазначити, що *педагогічна технологія* трактується ЮНЕСКО як системний метод створення, застосування і визначення всього процесу викладання і засвоєння знань з урахування технічних і людських ресурсів в їх взаємодії, що ставить своїм завданням оптимізацію форм освіти. Таким чином, можна узагальнити, що сутність педагогічної технології полягає в строгому проєктуванні і точному відтворенні педагогічних дій, які гарантують успіх. Педагогічна технологія завжди спрямована на підвищення ефективності освітнього процесу, що гарантує досягнення запланованих результатів [54, с. 89].

Головними ознаками педагогічних технологій є *відтворюваність і результативність*. Тобто, коли пропонується педагогічний процес може бути відтворений будь-яким вчителем (відтворюваність) і гарантує досягнення поставленої мети (результативність).

Водночас із поняттям «освітні технології» застосовуються також «педагогічні технології», «технології навчання», «технології виховання», «соціально-виховні технології», «технології управління», «інформаційні

технології». Особлива група освітніх технологій – інформаційні, які є наскрізними, перетинають виокремлені групи технологій, використовуються у навчанні, вихованні та управлінні. Варто зазначити, що поняття «освітні технології» ширше, ніж термін «педагогічні технології». Науковцями доведено, що освітні технології відображають загальну стратегію розвитку освіти, єдиного освітнього простору, а педагогічні – втілюють тактику її реалізації [55].

Таблиця 1.

Класифікації педагогічних технологій

<i>№</i>	<i>Ознака</i>	<i>Назва</i>
1.	За рівнем застосування	• загальнопедагогічні • предметні • локальні
2.	За провідним чинником психічного розвитку	• біогенні • соціогенні • психогенні
3.	За філософською основою	• матеріалістичні та ідеалістичні • діалектичні та метафізичні • наукові і релігійні • гуманістичні і антигуманістичні • антропософські і теософські • вільного виховання і примушування
4.	За науковою концепцією засвоєння досвіду	• асоціативно-рефлекторні (на основі теорії формування понять) • біхевіористські (на основі теорії навчання) • розвивальні (на теорії розвитку здібностей) • сугестивні (на навчованні) • нейролінгвістичні (на НЛП) • гештальтехнології (на психотерапевтичному впливі)
5.	За ставленням до дитини	• авторитарні (надмірна регламентація) • дидактоцентриські (на навчанні) • особистісно зорієнтовані (співробітництва, вільного виховання)

Продовження таблиці 1

6.	За орієнтацією на особистісні структури	• інформаційні (формування компетентностей) • операційні (формування способів розумових дій) • емоційно-художні й емоційно-моральні (формування сфери естетичних і моральних відносин) • технології саморозвитку (формування самоуправління механізмів особистості) • евристичні (розвиток творчих здібностей) • прикладні (формування дієво-практичних сфер)
7.	За типом організації та управління пізнавальною діяльністю	• структурно-логічні (поетапного формування дидактичних завдань, вибору способів їх розв'язання діагностики та оцінювання отриманих результатів) • інтеграційні (дидактичні системи, які забезпечують інтеграцію, різнопредметних знань і умінь, різних видів діяльності на рівні інтегрованих курсів, навчальних тем, навчальних проблем та інших форм організації навчання) • ігрові (театралізовані, ділові, рольові ігри, імітаційні вправи, ігрове проектування) • комп'ютерні • діалогові • тренінгові
8.	За новизною	• традиційні • інноваційні

Педагогічна технологія – це така послідовність дій учителя й учнів, при виконанні якої, враховуючи індивідуальні та вікові особливості учнів та професійно-методичний рівень учителя, запланований результат обов'язково має настати. Принципи педагогічних технологій представлені у табл. 2.

Таблиця 2.

Принципи педагогічних технологій

<i>№</i>	<i>Принцип</i>	<i>Обґрунтування</i>
1.	<i>Принцип орієнтації на чітко і детально визначені цілі</i>	Під час формування, визначення, відбору навчальних цілей, під час побудови навчання рекомендується уникати невизначених, розпливчатих виразів типу «пізнати», «приймати», «розуміти». Замість цього в якості основи навчання рекомендується добирати дії, що виражаються словами типу «назвати», «перерахувати», «порівняти», «описати», «вибрати», «дати означення».
2.	<i>Принцип елективності навчання (дидактичного вибору)</i>	1. Цей принцип вимагає такої організації освітнього процесу, коли зміст освіти, її засоби, методи надавали учневі можливість вибирати предметний матеріал, його вид та форму. Принцип елективності навчання реалізує права учнів на свободу дидактичного вибору, на утвердження почуття реального і рівноправного учасника педагогічного процесу, що повністю усвідомлює міру відповідальності за зроблений вибір.
3.	<i>Принцип суб'єктності навчання</i>	Сутність даного принципу полягає в урахуванні фактору розвитку особистості. Суб'єктність особистості (індивідуальність) проявляється в інтеграції та оцінці фактів, явищ, подій навколишньої дійсності на основі особистісно значущих цінностей і внутрішніх настанов. Учень не стає суб'єктом навчання, а є ним від самого початку навчання, як носій суб'єктного досвіду. Цінність учня не стільки у відтворенні суспільного, скільки індивідуального досвіду і розвитку на його основі. Тому завдання полягає в тому, щоб максимально виявити, ініціювати, використати, збагатити, «окультурити» особистісний (суб'єктний) досвід учня, не замінити, витіснити його суспільним. Треба допомогти особистості пізнати себе, самовизначитися і самореалізуватися, а не формувати наперед задані властивості.

Продовження таблиці 2

4.	<i>Принцип варіативності навчання</i>	Цей принцип вимагає оригінальних і нових педагогічних впливів особливостей сприйняття учнів. Відчуття притупляються при повторних формах впливу, повтори блокуються свідомістю. Шаблонні, трафаретні, відомі учням дії втрачають силу свого впливу, а нові, несподівані, свіжі, оригінальні ведуть до гостроти сприйняття і максимальної активності учнів. Знаходячись в суб'єктсуб'єктних відносинах з учнем, які постійно змінюються, вчитель повинен уміти природно і органічно змінювати свою позицію у відповідності до нової ситуації, забезпечуючи динамічність навчального процесу.
5.	<i>Принцип педагогічної компетентності</i>	Забезпечує оптимальне співвідношення різноманітних видів діяльності учнів (навчальної, трудової, громадської, спортивної, художньої), ігрових та неігрових, традиційних і оригінальних форм навчальної роботи, розуму і емоцій в організації педагогами життєдіяльності учнів, забезпечуючи педагогічну міру. Самовивчення і розвиток власної індивідуальності, унікальність, неординарність, нестандартність особистості учителя дозволяють йому до певної міри компенсувати недостатній розвиток окремих професійних умінь.
6.	<i>Принцип професійних аналогій і запозичень</i>	Демонструє тісний взаємозв'язок педагогічної технології з іншими видами людинознавчої діяльності (театральне мистецтво, риторика, суггестопедія, психотерапія, соціальна психологія, естетика тощо), вимагаючи обов'язкової педагогічної інтерпретації професійних запозичень для перетворення їх у власне педагогічні засоби.
7.	<i>Принцип природовідності</i>	Означає таку побудову навчального процесу, яка максимально відповідає природним механізмам засвоєння соціального досвіду учнями і забезпечує розвиток їх інтелектуальних сил.

Продовження таблиці 2

8.	<i>Принцип завершеності</i>	Визначає кінцевий результат реалізації технології відповідно до критеріїв оцінки якості підготовки учнів. Принцип завершеності визначає обов'язкові межі якості результатів педагогічного процесу, що оцінюється на практиці шляхом оцінки фактичного перевищення значення проектного рівня засвоєння. Вимоги даного принципу дозволять вчасно оцінити ефективність технології, підтвердити доречність її запровадження, відмовитись від неї у разі отримання нижчих показників ефективності.

Освітня технологія – це спосіб спільної діяльності вчителя та учнів, для якого притаманні передусім послідовність у реалізації дій (*алгоритмічність*), постійне і систематичне вимірювання рівня навчальних досягнень і сформованості виховних якостей (*діагностичність*), взаємозв'язок основних елементів технології, якими є мета, зміст, форми, методи, засоби взаємодії учасників освітнього процесу, результат (*системність*). Освітня технологія є відкритою педагогічною системою, котра складається з концептуально-цільових (мета, що відповідає освітнім концепціям), змістових (зміст технології), процесуальних (технологічний процес: форми, методи, засоби взаємодії суб'єктів та об'єктів технології), результативно-аналітичних (результат та його аналіз) компонентів [56].

Таким чином, зазначений вище генезис освітніх технологій дозволяє комплексно підійти до вивчення освітніх технологій, з урахуванням їхнього розвитку в часі та взаємодії з іншими компонентами освітнього процесу. Ретроспектива генезису освітніх технологій дозволяє не лише зрозуміти тенденції та суперечності, що існують у розвитку освітніх технологій, а й прогнозувати їхній подальший розвиток, а також визначити, як освітні технології впливають на підготовку майбутніх педагогів та їхню професійну діяльність.

2.3 Роль курсантської ради у формуванні управлінських навичок майбутніх офіцерів

У нормативно-правовій базі щодо функціонування вищої військової освіти звертається увага на значимість сформованості управлінських навичок для досягнення успіху в майбутній професійній діяльності офіцерів. Тому формування у майбутніх офіцерів управлінських навичок є одним із пріоритетних напрямів сучасної вищої військової освіти.

Управлінські навички майбутнього офіцера формуються не лише в освітньому процесі вищого військового навчального закладу, але й у суспільній та повсякденній діяльності майбутнього офіцера. Однією з ефективних форм такої діяльності, важливим чинником особистісно-професійного розвитку майбутнього офіцера є діяльність курсантської ради, в процесі якого курсанти долучаються до управлінської діяльності й отримують змогу розвивати управлінські навички. Курсантська рада забезпечує інтеграцію індивідуальних, групових і колективних форм діяльності, передбачає активну участь у заходах професійного спрямування, завдяки чому стимулює розвиток у курсантів координації спільних дій, сприяє формуванню важливих у контексті майбутньої професійної діяльності управлінських навичок.

Різні аспекти діяльності самоврядування в освітньому середовищі розкриті в наукових дослідженнях Беха, М. Гриньової, О. Дубасенюк, І. Зязюна, Ю. Краценка, Т. Кириленко, М. Красовицького, В. Семиченко, М. Сметанського, Т. Степури, Г. Троцько, М. Фіцули та інших вчених. Зокрема, у доробку Г. Троцько, «студентське самоврядування представлене як самостійна громадська діяльність студентів, спрямована на здійснення функцій управління вищим навчальним закладом. Воно дозволяє залучити енергію молоді на вдосконалення навчального процесу і водночас уникати будь-якого суб'єктивізму у прийнятті рішень керівництвом» [57].

На думку А. Добридень, «запровадження студентського самоврядування є конкретною реалізацією громадських прав студента, формування у них почуття відповідальності, вміння вирішувати соціальні, економічні та культурно-освітні проблеми. Водночас студентське самоврядування розглядається як дієва форма самовиховання» [58]

Курсантська рада є різновидом самоврядування в освітньому середовищі. Водночас, аналіз теорії і практики підготовки майбутніх офіцерів у вищому військовому навчальному закладі свідчить, що проблема використання потенціалу курсантської ради для формування управлінських навичок майбутніх офіцерів потребує більш детального вивчення.

Метою статті є обґрунтування значення діяльності курсантської ради у формуванні управлінських навичок майбутніх офіцерів у вищому військовому навчальному закладі.

Дослідження засвідчують, що управлінські навички є важливим чинником особистісно-професійного розвитку майбутніх офіцерів. На основі аналізу психолого-педагогічних досліджень [59, с. 4] трактуємо характеристики управлінських навичок майбутніх офіцерів як сукупність навичок, що «уможливають створення керівником підрозділу здорового психологічного клімату для об'єднання персоналу в єдиний колектив, що сповідує певні етичні, моральні та культурні цінності».

Вважаємо, що наявність управлінських навичок визначає здатність майбутнього офіцера не лише до управління іншими, але й до самоорганізації, організації міжособистісної взаємодії з окремими військовослужбовцями та військовим підрозділом. На основі виокремлених складових у структурі управлінських навичок майбутніх офіцерів нами визначено критерії їх сформованості (пізнавальний, діяльнісний, особистісний), які конкретизовано у комплексі відповідних показників. Показниками пізнавального критерію сформованості управлінських навичок майбутніх офіцерів є: комбінаторно-прогностичний тип мислення (ерудованість, варіативність, інтуїтивність, гнучкість і критичність мислення); знання способів самоорганізації; знання про

особливості вияву управлінських навичок; знання про особливості розвитку міжособистісної взаємодії з підпорядкованим персоналом, групову динаміку, засади психологічної сумісності; знання про методи і прийоми впливу на особистість; знання особливостей професійного спілкування.

Показниками діяльнісного критерію є вияв таких елементів управлінських навичок: уміння здійснювати самоаналіз результатів діяльності, самоконтроль, самовладання, раціонально розподіляти власні сили, ставити завдання та планування роботи, уміння прогнозувати результати прийнятих рішень, координувати, інтегрувати спільні зусилля, розподіляти обов'язки, інструктувати, контролювати персонал, надавати критичну оцінку результатам взаємодії, передбачувати труднощі у роботі, попереджати конфліктні ситуації, оперативно приймати рішення, імпровізувати, регулювати взаємовідносини з колективом.

Особистісний критерій характеризується показниками, які відображають сформованість у майбутніх офіцерів важливих у контексті управлінських навичок особистісних якостей: емпатії, толерантності, альтруїзму, впевненості у собі, позитивної самооцінки, прагнення до лідерства, вольових якостей, відповідальності, працелюбності, рефлексивності, установки на самоосвіту.

Урахування критеріїв та показників, узагальнення результатів практичного досвіду дало можливість визначити й описати три рівні сформованості управлінських навичок майбутніх офіцерів: високий, середній, низький. Для майбутніх офіцерів з високим рівнем сформованості управлінських навичок характерні такі особливості, як наявність обізнаності щодо теорії управління, глибина і мобільність мислення, ерудованість, творча уява, виражений інтерес до управлінської діяльності, розуміння особливостей міжособистісної взаємодії з військовослужбовцями та групової динаміки, володіння вміннями самоаналізу, самоконтролю, самовладання та оцінювання результатів діяльності, координування та регулювання взаємовідносин з колективом, налагодження конструктивної взаємодії з військовослужбовцями, включення їх в різні види діяльності. Такі курсанти відрізняються

відповідальністю під час постановки завдань, позитивною самооцінкою, впевненістю у собі, комунікабельністю, емпатійністю, налаштованістю на гуманістичні відносини, сформованістю активної установки на професійне самовдосконалення.

Майбутні офіцери з середнім рівнем сформованості управлінських навичок володіють комплексом знань щодо управлінської діяльності інших військовослужбовців, проте вони недостатньо системні й узагальнені, виявляють загальну готовність до самоаналізу, самоконтролю, самовладання та оцінювання результатів власної діяльності, однак не завжди здатні застосовувати зазначені уміння в складних, неоднозначних ситуаціях, відчують потребу в допомозі під час координування та регулювання відносин з військовим колективом, володіють комунікативними вміннями й гуманістичною спрямованістю, але відчують труднощі у виборі адекватних до ситуації способів педагогічного впливу, не завжди точно прогнозують можливі наслідки своїх дій, водночас виявляють інтерес до професійного самовдосконалення, відповідальність, альтруїзм, готовність до організації управлінської взаємодії.

Майбутні офіцери з низьким рівнем сформованості управлінських навичок характеризуються поверховим розумінням змісту та особливостей самоорганізації, шаблонністю і недостатньою гнучкістю мислення, обмеженістю знань про закономірності міжособистісної взаємодії та групової динаміки у військовому колективі, способи і прийоми впливу на особистість, ситуативно виявляють вміння самоаналізу, самоконтролю і саморегуляції, уникають самостійного прийняття рішень, рідко виявляють ініціативу, схильні перекладати відповідальність на інших, невпевнені в своїх силах, мають недостатньо розвинуті волюві якості, неадекватно оцінюють власну готовність до управлінської роботи і мають нестійку мотивацію професійного самовдосконалення.

Упродовж навчання майбутніх офіцерів у вищому військовому навчальному закладі спостерігаються певні позитивні тенденції в формуванні їх управлінських навичок: поглиблюються і розширюються знання щодо

планування та координації власної діяльності і дій військовослужбовців з метою виконання конкретних професійних завдань, поступово зростає впевненість у власних силах якуправлінця, розвиваються лідерські і волюві якості, прогностичні вміння, стає більш адекватною самооцінка готовності до реалізації управлінських функцій, зміцнюється інтерес до управлінської діяльності, посилюється потреба в професійному самовдосконаленні.

Водночас, констатувальний етап експерименту, в якому взяли участь 168 курсантів, показав що у курсантів вищого військового навчального закладу переважає низький рівень сформованості управлінських навичок за пізнавальним (54,3 %), діяльнісним (55,2 %) та середній за особистісним (49,9 %) критеріями.

До складу курсантської ради входять курсанти, що відповідають за певні напрямки діяльності. Структура курсантської ради подана в таблиці 1.

Таблиця 1.

Відповідальний курсантської ради за освітній блок	Відповідальний курсантської ради за інформаційний блок	Відповідальний курсантської ради за практичний блок	Відповідальний курсантської ради за блок культурно-масової роботи
– поширення перспективного досвіду відмінників навчання; – надання допомоги курсантам, які слабо встигають; – активізація курсантів до участі в науковій роботі; – мобілізація особового складу на успішне складання сесії	– добір курсантів для проведення інформування колег молодших курсів; – своєчасне доведення інформації про життя в країні, на морському цивільному флоті до всього особового складу училища (коледжу); – добір тематичних матеріалів для інформаторів в Інтернеті, у газетах і часописах; – контроль за роботою телевізора, Інтернету	– керівництво збірними командами курсу; – керівництво заняттями в спортивному кутку; – організація змагань з різних видів спорту серед навчальних груп; – надання допомоги в організації і проведенні ранкової руханки	– організація активного відпочинку курсантів; – ознайомлення з досягненнями сучасних діячів культури; – організація зустрічей з учасниками антитерористичної операції; – відвідування героїчних куточків краю; – проведення тематичних вечорів, диспутів

На основі аналізу матеріалів констатувального експерименту встановлено, що: на початку експерименту більшість курсантів як експериментальних, так і контрольних груп мають переважно низький рівень сформованості управлінських навичок(41%); управлінські навички за особистісним критерієм більш вища, аніж за когнітивним і діяльнісним, що свідчить про те, що методи формування організаційної культури переважно орієнтовані на передачу знань та теоретичну підготовку до управлінської діяльності майбутніх офіцерів.

Значна кількість майбутніх офіцерів має поверхові уявлення щодо специфіки організаторської діяльності, недостатньо сформовані вміння планувати, контролювати, коригувати власну діяльність і налагоджувати конструктивну взаємодію з військовослужбовцями, визначати оптимальні способи міжособистісного спілкування і реалізації професійних завдань. Це свідчить про те, що за традиційної організації педагогічного процесу формування управлінських навичок курсантів відбувається уповільнено, стихійно, що робить актуальним пошук нових підходів і обґрунтування педагогічних умов цілеспрямованого формування управлінських навичок майбутніх офіцерів. На наш погляд, значним потенціалом у цьому контексті володіє діяльність курсантської ради, можливості якої поки що мало використовуються у процесі підготовки майбутніх офіцерів.

Нами було визначено педагогічні умови формування управлінських навичок майбутніх офіцерів із застосуванням потенціалу курсантської ради щодо забезпечення поетапного включення курсантів у різні форми позааудиторної виховної діяльності; включення курсантів в управлінську діяльність, яка забезпечує набуття професійно спрямованого індивідуального досвіду формування управлінських навичок; стимулювання формування управлінських навичок майбутніх офіцерів у процесі діяльності курсантської ради.

У процесі дослідження з'ясовано, що формування управлінських навичок майбутніх офіцерів багато в чому залежить від забезпечення активної участі курсантів у різних формах позааудиторної виховної діяльності, а саме

спрямування дозвілля на максимальне задоволення пізнавальних і культурних потреб курсантів; вибору форм і методів позааудиторної виховної діяльності з урахуванням завдань професійного становлення майбутніх офіцерів; всебічного розвитку індивідуального творчого потенціалу курсантів.

Аналіз психолого-педагогічної літератури [61–66] засвідчив, що у формуванні управлінських навичок майбутніх офіцерів важливу роль відіграє курсантська рада, яке сприяє формуванню у курсантів умінь управлінської діяльності з колективом, становленню індивідуального стилю професійної діяльності і спілкування. а діяльність, яка лежить в основі функціонування курсантського самоврядування, розширює простір особистісної самореалізації майбутніх офіцерів, залучає їх до різних сфер життявищого військового навчального закладу, дає змогу випробувати себе як управлінця у професійній діяльності.

Основними напрямками самовиховання щодо формування управлінських навичок майбутніх офіцерів є: розвиток моральних і емоційно-вольових якостей; самовдосконалення розумових здібностей і процесів; формування управлінських умінь і готовності до конструктивної педагогічної взаємодії.

Наші спостереження свідчать, що передумовами успішної самоосвітньої і самовиховної діяльності майбутніх офіцерів, спрямованої на формування управлінських навичок є: підготовка курсантів до самовдосконалення під час участі у роботі курсантської ради; використання прийомів самоконтролю за результатами власної діяльності.

Реалізація педагогічних умовформування управлінських навичок майбутніх офіцерів із на засадах участі у курсантській раді передбачала:

1) стимулювання інтересу курсантів до управлінської діяльності, формування ставлення до управлінської діяльності як професійногопріоритету; підвищення пріоритетностіуправлінських навичок у переліку професійних результатів майбутніх офіцерів;

2) зосередження уваги курсантів на значимостіуправлінських навичок в майбутній професійній діяльності;

3) використання інтерактивних методів і форм роботи: колективних творчих справ, проектної діяльності, що передбачали набуття вмінь організації військового колективу, захоплення його спільними справами;

5) фасилітація процесу формування управлінських навичок майбутніх офіцерів із застосуванням потенціалу діяльності курсантської ради у вищих військових навчальних закладах.

Результати формувального експерименту свідчать, що обґрунтовані педагогічні умови формування управлінських навичок майбутніх офіцерів під час роботи в курсантській раді зумовлюють суттєві зміни в сформованості управлінських навичок.

Завдяки проведеній дослідно-експериментальній роботі в експериментальній групі суттєво підвищилася кількість курсантів з високим рівнем сформованості управлінських навичок, водночас зменшився відсоток курсантів з низьким рівнем. Використання критерію Вілксона підтвердило статистичну достовірність вказаних змін ($\alpha=0,05$). У контрольній групі, на відміну від експериментальної, значних змін у рівнях сформованості управлінських навичок майбутніх офіцерів не відбулося.

Так, кількість респондентів з високим рівнем сформованості управлінських навичок на початку була 1,8%, наприкінці стала 6,1%. Кількість респондентів з низьким рівнем зменшилася на 10,2% (з 42,3% до 32,1%), з середнім рівнем – збільшилася на 5,0% (з 48,4% до 43,4%).

Загалом, проведене дослідження засвідчило ефективність обґрунтованих педагогічних умов формування управлінських навичок майбутніх офіцерів і підтвердило ефективність запропонованих нами педагогічних умов формування управлінських навичок майбутніх офіцерів під час участі в діяльності курсантської ради.

Висновки. Отже, проведене дослідження дає підстави вважати, що значним потенціалом у контексті формування управлінських навичок майбутніх офіцерів є участь у роботі курсантської ради. На основі аналізу психологічної, педагогічної літератури та врахування особливостей професійного становлення майбутніх офіцерів

у вищому військовому навчальному закладі нами визначено педагогічні умови формування управлінських навичок майбутніх офіцерів із застосуванням потенціалу курсантської ради щодо забезпечення поетапного включення курсантів у різні форми позааудиторної виховної діяльності; включення курсантів в управлінську діяльність, яка забезпечує набуття професійно спрямованого індивідуального досвіду формування управлінських навичок; стимулювання формування управлінських навичок майбутніх офіцерів у процесі діяльності курсантської ради.

Однак, виконане дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми. Потребує подальшої уваги удосконалення методичного забезпечення програми діяльності курсантської ради, урахування специфіки освітньо-професійної програми, за якою навчається курсант, для формування його управлінських навичок.

2.4 Approaches to development of intercultural communicative competence: status quo and glance at the future

Ключовими питаннями, розглянутими у цьому розділі монографії є: міжкультурна іншомовна комунікативна компетентність (МІКК), підходи до формування МІКК, філософський рівень, загальнонауковий рівень, конкретно-науковий рівень, складові МІКК, мовні компетентності, мовленнєві компетентності (в аудіюванні, говорінні, читанні, письмі та перекладі), лінгвосоціокультурна компетентність, навчально-стратегічна компетентність, стратегії оволодіння МІКК, особистісно орієнтований підхід, комунікативний підхід, комунікативно-етнографічний, компетентнісний підхід, культурологічний підхід, рефлексивний підхід, рівневий підхід, професійно орієнтований підхід, продуктивний підхід, ситуаційний підхід, міжкультурний підхід, диференційований підхід, контекстний підхід, технологічний підхід, інтегративний підхід, інтегративно-модульний підхід, когнітивний підхід, структурно-функціональний підхід та інші. Крім того, проаналізовано докторські дисертації з галузі знань 01 – Освіта / Педагогіка (011 – освітні, педагогічні науки) з методики навчання іноземних мов і культур з точки зору тематики та використаних підходів.

Як ми зазначали у наших попередніх працях, основною метою навчання іноземних мов на сучасному етапі у закладах вищої освіти, як мовних, так і немовних, є **формування МІКК**, яку в цій публікації трактуємо як здатність здобувачів вищої освіти (студентів мовних і немовних спеціальностей) успішно й адекватно спілкуватися іноземною мовою в ситуаціях міжкультурного спілкування різних типів і видів з урахуванням основних зовнішніх соціокультурних і внутрішніх ситуативних факторів. Провідними складовими цієї компетентності признані: іншомовні мовленнєві компетентності (в аудіюванні, у говорінні, у читанні, у писемному мовленні та у перекладі/медіації), іншомовна лінгвосоціокультурна компетентність

(поєднання соціолінгвістичної, соціокультурної та соціальної компетентностей); іншомовні мовні компетентності (фонетична, лексична, граматична) та навчально-стратегічна компетентність [67]. Проблема підходів є однією з фундаментальних у методиці навчання іноземних мов і культур. Їй присвятили свої публікації такі видатні вчені, як Ф. Бенсон, А. Маслоу, К. Роджерз, Р. Мей, В. Франкл, С. Оптнер, А. Холл, К. Брамфіт, У. Литлвуд Я. ван Ейк, М. Байрам, Р. Джатінен, Т. Карсон та інші.

Проблемі підходів до навчання іноземних мов і культур було присвячено одну з наших публікацій у 2013 році [68, с. 82 - 90]. У цьому розділі підручника ми дослідили сутність таких підходів, як комунікативно-діяльнісний, компетентнісний, рефлексивний, культурологічний, рівневий, професійно орієнтований. Пізніше у 2018 році ми розширили поле дослідження і проаналізували підходи до реалізації міжкультурної іншомовної освіти [69]. Цього разу ми розглянули підходи до реалізації міжкультурної іншомовної освіти на філософському, загальнонауковому та конкретно-науковому рівнях. На філософському рівні в якості основного підходу визначено гуманістичний; на загальнонауковому — структурний, функціональний та системний підходи; на конкретно-науковому (методичному) — особистісно орієнтований, комунікативний, рівневий, компетентнісний, культурологічний, рефлексивний, професійно орієнтований та продуктивний підходи. Коротко охарактеризовано кожен із перелічених підходів і **зроблено висновок** про необхідність подальшого дослідження таких відносно нових підходів, як міжкультурний, професійний, продуктивний, інтегративно-модульний, конструктивний, структурно-функціональний, комунікативно-етнографічний.

Минули роки і виникла необхідність проаналізувати провідні підходи, на які спираються фундаментальні дослідження в галузі методики навчання іноземних мов і культур, та прогнозувати більшу розповсюдженість інших підходів. Отже, **мета цього розділу монографії**: зробити системний аналіз використаних у докторських дисертаціях, захищених в Україні у 2011- 2023 роках, підходів до навчання іноземних мов, навчання іноземних мов і культур,

реалізації міжкультурної іншомовної освіти, формування МІКК та виявити ступінь їх розповсюдженості.

Для досягнення цієї мети ми використали такі **методи дослідження**: системний аналіз і зіставлення точок зору з проблеми, узагальнення та концептуалізація виявлених поглядів на ефективність різних підходів до навчання іноземних мов, навчання іноземних мов і культур, реалізації міжкультурної іншомовної освіти, формування МІКК, вивчення досвіду формування МІКК у закладах середньої та вищої освіти. Як впливає з вищесказаного **матеріалом для аналізу** були докторські дисертації зі спеціалізації «теорія та методика навчання іноземних мов».

Нагадаємо, що «**докторська дисертація**» — кваліфікаційна наукова праця, підготовлена на здобуття наукового ступеня доктора наук обсягом основного тексту не менше 10 авторських аркушів на правах рукопису або обсягом основного тексту не менше трьох авторських аркушів у вигляді наукової доповіді у разі захисту наукових досягнень, опублікованих у вигляді монографії або сукупності статей, яка містить нові науково обґрунтовані результати [70, с. 1].

Докторська дисертація, згідно з Порядком присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук від 17 листопада 2021 р., повинна відповідати певним вимогам [70, с. 3]. Виділимо основні з них:

- містити *наукові положення та нові науково обґрунтовані результати* у певній галузі науки, одержані здобувачем особисто, які мають практичну та теоретичну цінність та які підтверджуються документами, що засвідчують проведення здобувачем досліджень;

- містити обґрунтовані висновки на основі одержаних здобувачем достовірних результатів;

- свідчити про особистий внесок здобувача в науку щодо розв'язання важливої теоретичної або прикладної проблеми тощо.

Для досягнення перелічених вимог дисертант має визначити методологічну основу свого дослідження, до якої відносяться і наукові підходи.

Як компонент методологічної основи навчання підхід з точки зору різних авторів [71, 72, 73] виконує багато функцій:

- характеризує чинні погляди на проблему, що досліджується;
- зумовлює ідеологію та методологію розв'язання проблеми, яка розкриває основну ідею, соціально-економічні, філософські, психолого-педагогічні передумови, основні цілі, принципи, етапи, механізми їх досягнення;
- відображає соціальну установку суб'єктів навчання як носіїв суспільної свідомості; глобальну і системну організацію та самоорганізацію освітнього процесу, яка включає всі його компоненти, в тому числі суб'єктів педагогічної взаємодії (студента та викладача).

Зазначимо також і те, що в методиці навчання іноземних мов і культур існує чимало визначень підходу до навчання іноземних мов. Наведемо як приклад кілька з них: найзагальніша методологічна основа дослідження в конкретній галузі знань, у межах якої розглядають й інтерпретують процес навчання іноземних мов; теоретико-методологічне положення, за яким розглядається діяльність з оволодіння МІКК; стратегія навчання мови і вибору методу формування складових МІКК, який реалізує цю стратегію та інші. Отже, в цій публікації ми розглядаємо **підхід** як базову категорію теорії формування МІКК.

Не залишимо поза увагою і той факт, що в методиці навчання іноземних мов наразі не існує *єдиної* типології підходів, але є значна кількість класифікацій, розроблених відповідно до різних критеріїв. Узагальнимо окремі з них у таблиці (див. табл. 1).

Таблиця 1.

Приклад класифікацій підходів до навчання іноземних мов

З позицій психології оволодіння мовою	З позицій різних факторів	З позицій способу навчання	З позиції об'єкта навчання
біхевіористський	граматичний	прямий	мовний
індуктивно-свідомий	прямий	свідомий	мовленнєвий
пізнавальний або когнітивний	читання	діяльнісний	
інтегрований	колективний		
	комунікативно-індивідуалізований		
	біхевіористський		

Для з'ясування рівня розробленості сучасних класифікацій підходів та їх номенклатури для формування складових МІКК ми проаналізували докторські дисертації з методики навчання іноземних мов, захищені в Україні з 2011 по 2023 р. р. Результати аналізу представлено у таблиці (див. табл. 2).

Таблиця 2.

Підходи до навчання іноземних мов, іншомовного спілкування, міжкультурного іншомовного спілкування, іншомовної комунікативної компетентності, міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності

Дослідник	Микитенко Н.О., 2011 р.	Задорожна І.П., 2012 р.	Черниш В.В., 2015 р.	Ольховська А.С., 2017 р.
Підхід				
Особистісно-діяльнісний	+*	+	-	-
Компетентнісний	-	+	+	-
Рівневий	-	+	+	-
Ситуаційний	-	-	-	-
Міждисциплінарний (суб'єктно-синергетичний)	-	-	-	-
Диференційний	-	-	-	-
Комунікативний	-	-	-	-
Контекстний	-	-	-	-
Рефлексивний	-	+	+	-

Продовження таблиці 2.

Професійно орієнтований	-	-	-	-
Продуктивний	-	-	-	-
Технологічний	-	-	-	-
Інтегративний	-	-	-	-
Когнітивний (свідомий)	-	-	-	-
Структурно-модульний	-	-	-	-
Культурологічний	-	-	-	-

Підходи до навчання іноземних мов, іншомовного спілкування, міжкультурного іншомовного спілкування, іншомовної комунікативної компетентності, міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності

Дослідник	Біконя О.П., 2017 р.	Попова О.В., 2017 р.	Асадчих О.В., 2017 р.	Зінукова Н.В., 2018 р.
Підхід				
Особистісно-діяльнісний	-	-	-	-
Компетентнісний	-	-	-	+
Рівневий	+	-	-	-
Ситуаційний	+	-	-	-
Міждисциплінарний (суб'єктно-синергетичний)	+	-	-	+
Диференційний	-	-	-	-
Комунікативний	-	-	-	-
Контекстний	-	-	-	-
Рефлексивний	+	-	-	-
Професійно орієнтований	-	-	-	-
Продуктивний	-	-	-	-
Технологічний	-	-	-	-
Інтегративний	-	-	+	-
Когнітивний (свідомий)	-	-	-	+
Структурно-модульний	-	-	-	-
Культурологічний	-	-	-	-

Продовження таблиці 2.

**Підходи до навчання іноземних мов, іншомовного спілкування,
міжкультурного іншомовного спілкування, іншомовної комунікативної
компетентності, міжкультурної іншомовної комунікативної
компетентності**

Дослідник	Корнєва З.М., 2018 р.	Сімкова І.О., 2018 р.	Дмітренко Н.Є., 2021 р.	Синекоп О.С., 2023 р.
Особистісно-діяльнісний	-	-	+	+
Компетентнісний	+	+	+	+
Рівневий	+	-	-	+
Ситуаційний				+
Міждисциплінарний (суб'єктно- синергетичний)	-	-	-	+
Диференційний	+	-	-	+
Комунікативний	-	-	+	+
Контекстний		-	-	-
Рефлексивний	+	-	-	-
Професійно орієнтований	х	х	х	х
Продуктивний	-	-	-	-
Технологічний	-	-	-	-
Інтегративний	-	-	-	-
Когнітивний (свідомий)	-	-	-	-
Структурно-модульний	х	х	х	х
Культурологічний	х	х	х	х

*Умовні позначки**: «+» - підхід розглядається; «-» - підхід не розглядається; «х» - підхід використано імпліцитно. Окремі підходи, що впливає із змісту дисертацій, авторами реалізовані, але до методологічної бази не внесені.

Зазначимо, що до уваги бралися в основному підходи, заявлені в дисертації експліцитно. Спираючись на таблицю, визначимо рейтинг уживаності внесених до таблиці підходів за 8-и бальною шкалою. Один «+» оцінюється в один бал (див. табл.3).

Таблиця 3.

Рейтинг проаналізованих підходів

№ З/П	Кількість балів	Номер місця	Назва підходу
1	7 балів	1 місце	компетентнісний
2	6 балів	2 місце	рівневий
3	5 балів	3 місце	особистісно орієнтований
4	4 бали	4 місце	рефлексивний, міждисциплінарний
5	3 бали	5 місце	ситуаційний, диференційний
6	2 бали	6 місце	інтегративний, когнітивний
7	1 бал	7 місце	професійно орієнтований, структурно-модульний культурологічний (використані імпліцитно)
8	0 балів	8 місце	контекстний, продуктивний, технологічний (не використані)

Отже, здійснений аналіз призводить до таких висновків.

- На філософському рівні підходи не оновлювалися; основним підходом залишається гуманістичний, орієнтований, як відомо, на всебічний розвиток особистості.
- На загальнонауковому рівні провідними залишаються структурний та системний підходи.
- На конкретно-науковому (методичному) з 2012 року провідне місце посідає **компетентнісний підхід**. Його внесено до методологічної бази у таких докторських дисертаціях (авторські назви дисертацій збережено):
 - Задорожна І. П. (2012). «Теоретико-методичні засади організації самостійної роботи майбутніх учителів з оволодіння англійською комунікативною компетенцією».
 - Черниш В. В. (2015). «Теоретико-методичні засади формування у майбутніх учителів професійно орієнтованої англійської компетенції в говорінні».

- Зінукова Н. В. (2018). «Методична система навчання студентів магістратури усного перекладу у зовнішньоекономічній сфері (на матеріалі англійської та української мов)».

- Корнева З. М. (2018). «Система професійно орієнтованого англомовного навчання студентів технічних спеціальностей у вищих навчальних закладах».

- Сімкова І. О. (2017). «Методика навчання майбутніх бакалаврів-філологів усного двостороннього перекладу з аркуша у науково-технічній сфері (англійська й українська мови)».

- Дмитренко Н. Є. (2021). «Методична система автономного навчання професійно орієнтованого англомовного спілкування майбутніх учителів математики».

- Синєкоп О. С. (2023). «Теорія і практика диференційованого навчання професійно орієнтованого англомовного спілкування майбутніх фахівців з інформаційних технологій».

Компетентнісний підхід тісно пов'язаний з **рівневим** підходом, який обґрунтовано використано в дисертаціях Черниш В. В., Задорожної І. П., Корневої З. М., Синєкоп О. С., Біконі О. П. (2017) «Теоретико-методичні засади самостійної позааудиторної роботи з англійської мови студентів економічних спеціальностей».

Особистісно-діяльнісний підхід вважається основоположним у навчанні іноземних мов і культур і широко використовується дослідниками протягом десятиріч. Його використали Задорожна І. П., Дмитренко Н. Є. та Синєкоп О. С.

Щодо рефлексивного та міждисциплінарного підходів, то необхідність їх використання визнається багатьма науковцями, а ось їхнє застосування у докторських дисертаціях не можна вважати ефективним. **Рефлексивний** підхід розглянуто лише у дисертаціях Черниш В. В., Задорожної І. П., Біконі О. П., а **міждисциплінарний** – у дисертаціях Біконі О. П. та Синєкоп О. С.

Недостатня увага приділена, з нашої точки зору, і таким підходам, як **комунікативний**, **ситуаційний** та **диференційний**. Комунікативний підхід використано у дисертаціях Корневої З. М. та Дмитренко Н. Є., а ситуаційний у

дисертаціях Біконі О. П. та Синекоп О. С. Причину цього ми вбачаємо в тому, що вони стали загальноприйнятими і не потребують додаткових наукових розвідок. **Диференційний** же підхід навпаки знаходиться поки що у процесі вивчення і вважається досить складним для впровадження. На нашу думку, його всебічно розглянуто у дисертації Синекоп О. С. для однієї спеціальності. Отже, потребуються додаткові наукові розвідки для інших спеціальностей..

І нарешті два підходи з найнижчим індексом уживаності: **інтегративний** (дис. Дмитренко Н. Є.) та **когнітивний** (дис. Корневої З. М. і Сімкової І. О).

Особливе місце в проведеному аналізі посіли ще дві групи підходів. Перша – це **професійно орієнтований, структурно модульний та культурологічний** підходи. Вони не зазначені у проаналізованих докторських дисертаціях, але використані імпліцитно. Друга група – підходи, на які не спираються вищеперераховані фундаментальні дослідження: **контекстний, продуктивний та технологічний**. На наш погляд, ці підходи не слід відносити до категорії самостійних, зважаючи на те, що вони є складовими інших підходів.

Не можна не назвати й ті докторські дисертації, в яких методична категорія «підхід» не розглядається взагалі. Їх небагато, але вони є:

- Микитенко Н. О. (2011). «Теорія і технології іншомовної професійної компетентності майбутніх фахівців природничих спеціальностей».

- Асадчих О. В. (2017). Методична система інтегрованого навчання майбутніх філологів японського академічного мовлення».

- Попова О. В. (2017). Теоретико-методичні засади професійно-методичної підготовки майбутніх перекладачів китайської мови в умовах університетської освіти».

- Ольховська А. С. (2017). Теоретичні і методичні засади навчання у магістратурі майбутніх перекладачів усного синхронного та письмового перекладу в суспільно-політичній сфері (англійська й українська мови).

Переважаю це дисертації минулих років і дисертації, присвячені проблемам навчання перекладу. Гадаємо, що в останніх мав би розглядатися принаймні компетентнісний підхід, оскільки поняття «перекладацька

компетентність» існує в теорії методики навчання перекладу та запропоновано кілька варіантів її структури. Отже, можна зробити такі **висновки**:

- Філософський підхід, на який найчастіше спираються дослідники, не змінився, це – гуманістичний підхід. Вважаємо доцільним уважніше поставитися до синергетичного підходу і скористатися його методологічним потенціалом. Цінність цього підходу, на думку І. Передборської, яку поділяємо і ми, для сучасної філософії освіти полягає в тому, що синергетика, по-перше, пропонує модель саморозвитку людини у світі, що швидко змінюється і саморозвивається; по-друге, виходить на найважливішу світоглядну проблему – проблему пошуку людиною свого місця в ньому [74].

- **Загальнонаукові підходи** майже не розглядалися; в одній роботі згадувався системний підхід. У майбутніх дослідженнях бажано з'ясувати суть, змістовно-функціональне наповнення та операційно-дослідницький потенціал системного, структурно-функціонального, інтегративного, історичного, термінологічного, когнітивного (пізнавального) підходів та підходу моделювання [75] у контексті проблеми формування МІКК.

- **На конкретно-науковому (методичному) рівні** проаналізовано і використано значну кількість підходів (див. табл.1). Найбільш розповсюдженим продовжує залишатися компетентнісний підхід. Як показує проведений аналіз недостатньо уваги приділено насамперед предметно-мовному інтегрованому підходу (CLIL - Content and Language Integrated Learning), не зважаючи на те, що він є наразі одним з найбільш розповсюджених у світі [76]. Особливості його реалізації варіюються залежно від країни.

Вважаємо, що проблема формування МІКК в різних закладах освіти **в аспекті предметно-мовного інтегрованого підходу на рівні фундаментального дослідження чекає на своє вирішення.**

І, нарешті, звернемося до тематики докторських дисертацій. Нагадаємо коротко структуру МІКК. Детально зміст і структуру МІКК ми розглядали в інших публікаціях [67, с. 515 – 530; 77, с. 33 – 37]. Окреслимо суть питання для точного сприйняття матеріалу. В цій публікації, як і в попередніх, ми **тракуємо**

МІКК як здатність здобувачів вищої освіти (студентів мовних і немовних спеціальностей) успішно й адекватно взаєморозумітися іноземною мовою в ситуаціях міжкультурного спілкування різних типів і видів з урахуванням основних зовнішніх соціокультурних і внутрішніх ситуативних факторів. Провідними складовими цієї компетентності признані: іншомовні мовленнєві компетентності (в аудіюванні, у говорінні, у читанні, писемному мовленні та перекладі/медіації), іншомовна лінгвосоціокультурна компетентність (поєднання соціолінгвістичної, соціокультурної та соціальної компетентностей); іншомовні мовні компетентності (фонетична, лексична, граматична) та навчально-стратегічна компетентність [77, с. 33 – 37].

Нагадаємо сутність вищеназваних компетентностей, описану нами раніше у підручнику «Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика» [77, с. 90 – 100]. **Іншомовна мовленнєва компетентність** – це здатність до реалізації різних видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання, письма та перекладу/медіації) в життєво та професійно важливих для студентів сферах і ситуаціях спілкування. **Лінгвосоціокультурна компетентність** – це здатність і готовність здобувачів вищої освіти до іншомовного міжкультурного спілкування. Ця компетентність утворюється динамічною взаємодією сформованих соціолінгвістичної, соціокультурної та соціальної компетентностей. **Мовна (лінгвістична) компетентність** – здатність студента практично користуватися мовною системою (фонетичною, лексичною, граматичною) відповідно до норм конкретної мови та культури на основі набутих знань про рівневу структуру цієї системи та усвідомлення особливостей мовних явищ. Іншомовна лінгвістична компетентність також охоплює низку компетентностей, основними з яких є фонетична, лексична, граматична. Усі вищеперелічені компетентності тісно пов'язані між собою, а швидкість та якість їх формування значною мірою залежать від рівня сформованості навчально-стратегічної компетентності.

Навчально-стратегічна компетентність – це здатність і готовність особистості користуватися різними навчальними і комунікативними стратегіями

у процесі оволодіння МІКК і в ситуаціях реального міжкультурного спілкування. Ця компетентність складається із двох компетентностей: навчальної та стратегічної. Формується навчально-стратегічна компетентність на основі відібраних навчальних (прямих, непрямих, компенсаторних) і комунікативних стратегій (компенсаторних, афективних, соціальних, метакогнітивних тощо). Кожна з названих вище компетентностей базується на складній та динамічній взаємодії відповідних умінь, навичок, знань та усвідомленостей.

Отже, всі захищені докторські дисертації присвячені проблемі формування МІКК у повному обсязі або окремих її складових (компетентностей) у закладах вищої освіти. Вони охоплюють проблеми навчання іноземних мов і культур студентів бакалаврату та магістратури мовних і немовних спеціальностей.

Тематика докторських дисертацій з формування МІКК студентів мовних спеціальностей

Вважаємо, що позитивним є те, що захищено п'ять дисертацій з проблеми навчання різних видів перекладу у різних сферах діяльності (Зінукова Н. В., Сімкова І. О., Ольховська А. С., Асадчих А. В., Попова О. В.). Окремими дослідниками частково розглянуто зміст і структуру перекладацької компетентності. Підходи ж до формування цього виду компетентності описано вкрай скупо. Майбутнім дослідникам цієї проблеми можна порекомендувати глибше занурюватися у вибір підходів.

У двох дисертаціях розглянуто питання формування англійськомовної комунікативної компетентності:

- Задорожна І. П. (2012). «Теоретико-методичні засади організації самостійної роботи майбутніх учителів з оволодіння *англомовною комунікативною компетенцією*». Дисертант детально розглянула структуру англійськомовної комунікативної компетентності та структуру і зміст кожної з її складових: фонетичної, лексичної та граматичної компетентностей; компетентностей в аудіюванні, говорінні, читанні та письмі.

- Черниш В. В. (2015). «Теоретико-методичні засади формування у майбутніх учителів *професійно орієнтованої англійськомовної компетенції* в

говорінні». Здобувач значну увагу приділила аналізу професійно педагогічного спілкування учителя іноземної мови та особливостям міжкультурного професійно орієнтованого говоріння вчителя іноземної мови. У роботі детально досліджено змістовий компонент навчання майбутніх учителів англійськомовного професійно орієнтованого говоріння у закладах вищої освіти.

Зроблені висновки дозволяють констатувати, що фундаментальних досліджень з методики формування окремих складових МІКК реалізовано, по-перше, недостатньо а, по-друге, вони починають втрачати свою наукову новизну. Необхідні новітні наукові розвідки.

Тематика докторських дисертацій з формування МІКК студентів немовних спеціальностей

У цілому цій проблемі присвячено п'ять дисертацій. В них досліджувалися проблеми формування різних мовних і мовленнєвих компетентностей студентів різних спеціальностей.

-Микитенко Н. О. здійснила дослідження проблеми формування *іншомовної професійної компетентності* майбутніх фахівців природничих спеціальностей. Визначила структуру іншомовної професійної компетентності майбутніх фахівців природничих спеціальностей та сконструювала диференційну і сугестивно-асоціативну технології формування іншомовної професійної компетентності майбутніх *фахівців природничих спеціальностей*,

- Біконя О. П. дослідила цілі та зміст самостійного позааудиторного навчання студентів *економічних спеціальностей* англійськомовного ділового говоріння та письма. Конкретизувала вимоги до рівня володіння англійськомовними компетентностями у діловому говорінні і письмі.

- Корнева З. М. обрала предметом дослідження професійно орієнтоване англійськомовне навчання студентів *технічних спеціальностей* закладів вищої освіти. Показала особливості формування *міжкультурної професійно орієнтованої іншомовної комунікативної компетентності* як мету навчання студентів технічних спеціальностей іноземної мови професійного спрямування. У дисертації розрізняються такі компетентності: базова загальнопрофесійна

комунікативна компетентність, просунута загальнопрофесійна іншомовна комунікативна компетентність, вузькоспеціалізована іншомовна комунікативна компетентність.

- Дмітренко Н. Є. вивчила проблему автономного навчання *професійно орієнтованого англійськомовного спілкування* майбутніх учителів математики. Всебічно висвітлила методiku автономного формування *професійно орієнтованих компетентностей в аудіюванні, говорінні, читанні та письмі*.

- Синєкоп О. С. всебічно дослідила сутність диференційованого навчання майбутніх фахівців з *інформаційних технологій* професійно орієнтованого англійськомовного спілкування. Розробила методiku диференційованого формування *професійно орієнтованих компетентностей в англійськомовному аудіюванні, читанні, говорінні та письмі*.

Підсумуємо сказане. В цілому кількість захищених докторських дисертацій з проблеми формування у студентів немовних спеціальностей МІКК недостатня. Значно більше уваги дослідники приділили таким її складовим, як мовленнєві іншомовні комунікативні компетентності та навчально-стратегічна компетентність. Трохи поза увагою залишилися мовні та лінгвосоціокультурна компетентності.

Заключний висновок:

- Проблемі формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності присвячена значна кількість захищених докторських дисертацій. У більшості з них визначено методичні підходи до реалізації запланованого дослідження.

- Головним філософським підходом до розв'язання зазначеної проблеми на фундаментальному рівні залишається гуманістичний підхід. У подальших докторських дисертаціях здобувачам можна порекомендувати звернути більше уваги на синергетичний підхід.

- На загальнонауковому рівні перевага надається структурному та системному підходам. У майбутньому бажано детальніше розглянути системний, структурно-функціональний, інтегративний, історичний,

термінологічний, когнітивний (пізнавальний) методологічні підходи у контексті розв'язання проблеми формування МІКК.

- На конкретно-науковому (методичному) рівні сучасну типологію методичних підходів до формування МІКК поки що не розроблено.

- На цьому рівні науковці надають перевагу компетентнісному підходу до формування МІКК.

- З більшою чи меншою частотою використовуються такі підходи: компетентнісний, рівневий, особистісно орієнтований, рефлексивний, міждисциплінарний, ситуаційний, диференційний, інтегративний, когнітивний, професійно орієнтований, структурно-модульний, культурологічний. Недостатньо дослідженим на рівні фундаментального дослідження МІКК вважаємо предметно-мовний інтегрований підхід.

- Не досліджено і проблему правомірності існування мотиваційного підходу.

- Щодо тематики докторських дисертацій, то слід акцентувати на таких фактах: тематика формування МІКК у студентів аспірантури взагалі відсутня; тематика дисертацій з формування МІКК у студентів мовних і немовних спеціальностей у бакалавраті та магістратурі актуальна, але їх кількість обмежена. Майже ігнорується проблема інтегрованого формування мовних і мовленнєвих компетентностей.

- Особливу увагу слід приділити визначенню підходів до формування перекладацької компетентності, насамперед технології оцінювання її сформованості.

Насамкінець будемо вдячні наступним поколінням науковців, які скористаються результатами цього дослідження і підготують фундаментальні та науково-практичні праці на нових теоретико-методичних засадах, включаючи методичні підходи.

Також висловлюємо подяку авторам використаних нами докторських дисертацій та науковцям, на публікації яких ми спиралися.

2.5 Entwicklung konstruktiver Fähigkeiten grundschullehrer durch gemeinsames lernen

Der Artikel befasst sich mit den Herausforderungen der beruflichen Ausbildung eines modernen Grundschullehrers mit innovativen Mitteln. Ziel der Studie ist es, ein Modell für die Bildung und Entwicklung konstruktiver Fähigkeiten zukünftiger Grundschullehrer unter Verwendung gemeinsamer Unterrichtsmethoden zu entwickeln und deren Auswirkungen auf die beruflichen Fähigkeiten des Lehrers zu analysieren.

Die Methode des gemeinsamen Lernens beinhaltet die gemeinsame Lösung einer Aufgabe unter Berücksichtigung des Eintauchens in einen gemeinsamen Kommunikationskontext.

Das entwickelte Modell umfasst Audit- und außerschulische Zusammenarbeit während der Lernphasen konstruktiver Fähigkeiten. Eine der Komponenten des Lernens ist die Bildung von Fähigkeiten zur Gestaltung des Lernmaterials. Die Verwendung von Zusammenarbeit bei der Erstellung von Unterrichtsmaterial ist ein wichtiger und effektiver Weg, um konstruktive Fähigkeiten für zukünftige Grundschullehrer zu entwickeln.

Die Ausbildung qualifizierter Fachkräfte auf dem Gebiet der Pädagogik ist eines der Hauptprobleme des staatlichen Bildungssystems.

Die innovative Grundschule zeichnet sich durch die Einführung moderner Technologien und die Entwicklung von Lernmethoden aus, die die Anforderungen an die Ausbildung von Grundschullehrern erhöhen. Unter modernen Bedingungen steigen die Anforderungen an die Ausbildung von Fachkräften von Jahr zu Jahr. Dies gilt auch für zukünftige Fachkräfte im Bildungsbereich. Das russische Bildungssystem zeichnet sich durch eine hohe Berufsorientierung von Hochschulabsolventen aus. Die Veränderungen im Bereich der Lehrerausbildung haben Fragen im Zusammenhang mit der Ausbildung von Fachkräften (Grundschullehrern) angesprochen, die nicht nur fachlich kompetent sind, sondern auch in der Lage sind, das Unterrichtsmaterial selbst

zu erstellen und sich kontinuierlich selbst zu erziehen, was die Relevanz der Studie bestimmt hat [78].

Unter modernen Bedingungen sind konstruktive Fähigkeiten eine wichtige Fähigkeit zukünftiger Spezialisten. Zu konstruktiven Fähigkeiten gehört die Fähigkeit des Lehrers, Material für neu erstellte Unterrichtsfächer auszuwählen und zu strukturieren, sowie die Auswahl und Strukturierung der Inhalte der Lehr- und Unterrichtsinformationen in der kommenden Lektion, unter Berücksichtigung der Auswirkungen des gewählten Materials auf die Entwicklung bestimmter Eigenschaften der Schüler. Daher rückt das Problem der Entwicklung der konstruktiven Fähigkeiten zukünftiger Spezialisten in der modernen Didaktik in den Vordergrund. Tatsächlich gibt es an den Universitäten kein klares Modell für die Umsetzung dieser Fähigkeiten bei zukünftigen Spezialisten. Das bequemste Mittel, um ein Ziel zu erreichen, ist die Verwendung gemeinsamer Methoden bei der Entwicklung konstruktiver Fähigkeiten [79, p.98].

Gemeinsames Lernen beinhaltet die Verwendung von Teamarbeit der Schüler bei der Lösung einer Aufgabe oder der Entwicklung eines neuen Produkts. In diesem Fall haben die Schüler die Möglichkeit, mit ihren Kollegen zu interagieren, ihre Ideen zu präsentieren und zu verteidigen und Vertrauen und Zweifel bei der Auswahl von Konzepten auszutauschen. Darüber hinaus ist die Zusammenarbeit ein entscheidender Faktor für die Entwicklung der sozialen, kognitiven und emotionalen Persönlichkeit zukünftiger Lehrer.

Die Kooperationsstrategie besteht aus fünf Hauptelementen:

1. direkte Interaktion;
2. soziale Fähigkeiten entwickeln;
3. persönliche Verantwortung;
4. positive Interdependenz;
5. bessere Informationsverarbeitungsfähigkeiten.

Die Organisation des gemeinsamen Lernens trägt dazu bei, die Fähigkeiten der Schüler zu koordinieren und ihre Kompetenzen zu verankern. Dies trägt sicherlich zum Wachstum des in der Arbeit verwendeten Wissens bei der Bildung von Kompetenzen

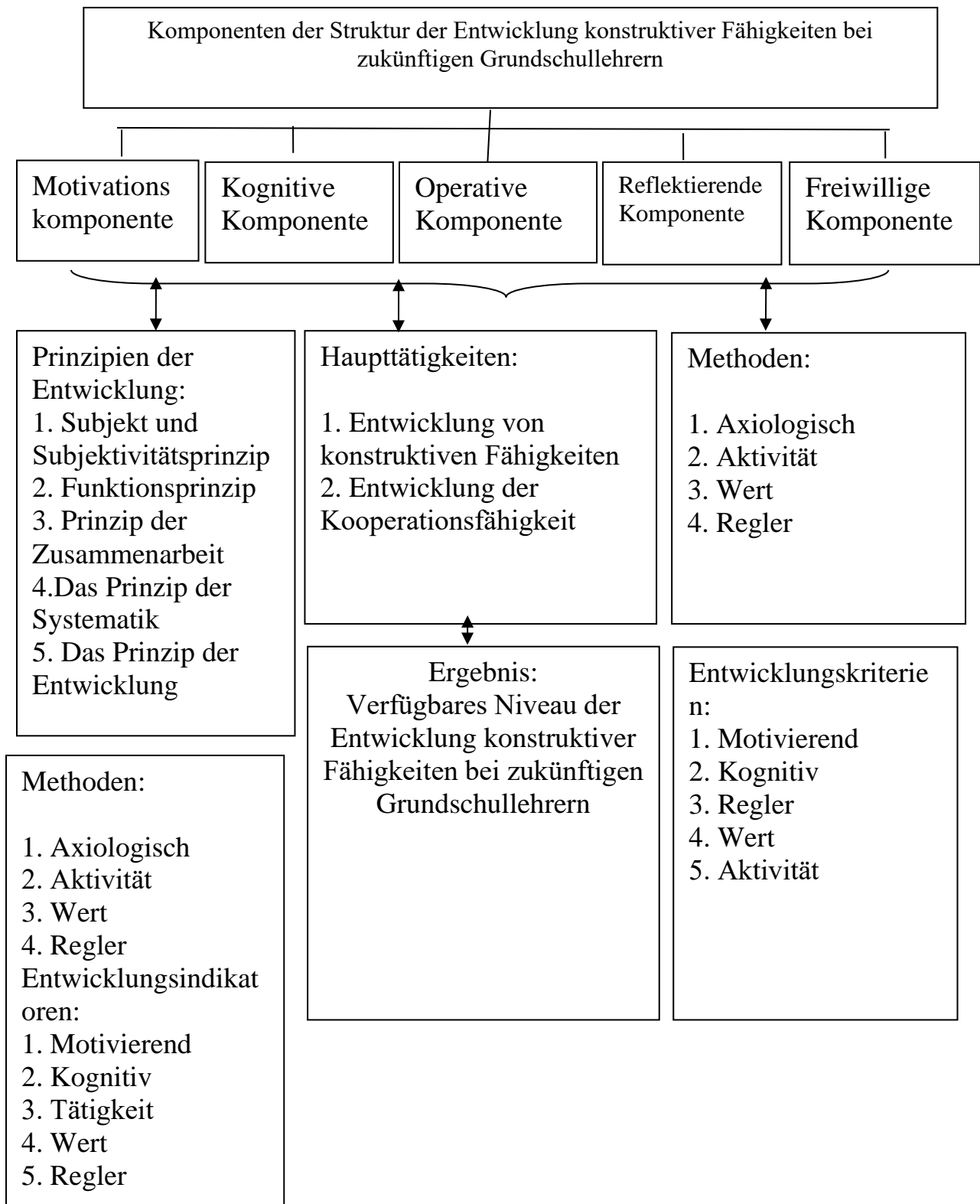
bei, die ein strategisches Gut sind. Durch die Kombination von Wissen und die Schaffung einer eigenen Lernumgebung und die Integration von Wissen in Kompetenzen entsteht ein "natürlicher Lerneffekt" im Prozess des gemeinsamen Lernens. Die Kombination offener und geschlossener Unterrichtsformen fördert eine effektive soziale Interaktion und kreative Aktivität im Bildungsprozess zukünftiger Grundschullehrer. Die Verwendung gemeinsamer Methoden besteht aus mehreren internen Prozessen, die einen Übergangsprozess beinhalten: offenes Wissen verborgen (extern); Verborgenes (Sozialisation, Vereinigung); verborgenes Offenes.

Alle internen Prozesse tragen zum Erfahrungsaustausch bei, bei dem mentale Modelle und technische Fähigkeiten entwickelt werden. Sie bilden die Grundelemente des Modells zur Bildung konstruktiver Kenntnisse bei Grundschullehrern.

Das Modell umfasst die Verwendung von Gruppenprojekten, die gemeinsame Entwicklung, die Vernetzung und so weiter. ein charakteristisches Merkmal des gemeinsamen Lernens ist seine zeitliche Dauer, aber gleichzeitig bleibt der ständige Zugang zur Kommunikation miteinander und mit dem Lehrer erhalten [81]. Diese Tatsache hat die Zweckmäßigkeit der Verwendung dieser Methoden bei der Bildung eines Modells für die Entwicklung konstruktiver Fähigkeiten bei zukünftigen Grundschullehrern bestimmt. Die vollständigste Offenlegung dieser Fähigkeiten wird in der Projektinteraktion gezeigt, die die Grundlage unserer Struktur gemäß Tabelle 1 bildet.

Tabelle 1.

Struktur der Entwicklung konstruktiver Fähigkeiten zukünftiger Lehrer

Das obige Diagramm zeigt detailliert die wichtigsten Kennzahlen jeder Komponente des Modells. Ein generalisierter Indikator für die Motivationskomponente ist die psychologisch-pädagogische Ausbildung zukünftiger

Lehrer. Ein integrativer Indikator für die kognitive Komponente ist die theoretische Bereitschaft zukünftiger Lehrer für konstruktive Aktivitäten. Die Projektkomponente fasst die Projektvorbereitung zukünftiger Grundschullehrer für konstruktive Aktivitäten zusammen. Die am besten geeigneten Methoden und Formen der Umsetzung der kognitiven Komponente des Modells bestimmen:

1. verwenden Sie unkonventionelle Techniken wie Modellierung, Rollenspiele, Brainstorming, Dialoge und Foren;
2. projektstätigkeit;
3. verwenden von Multimedia-Rendering-Tools;
4. vorbereitung auf Aktivitäten, die zur Entwicklung von Entscheidungsfähigkeiten beitragen;
5. die Verwendung von Methoden der frontalen Selbstanalyse von Studenten, der interprozessorübergreifenden und interprozessorübergreifenden Arbeit.

Der Hauptzweck dieser Methoden besteht darin, kreative Fähigkeiten zu aktivieren und konstruktive Fähigkeiten zu entwickeln. Für unser Modell wurden die innovativsten und schülerorientierten Design-Lernmethoden ausgewählt.

Das Lernsystem des Projekts basiert auf den Arbeiten amerikanischer Wissenschaftler: D. Dewey, W. A. Lai, E. Torndick. Die Methode der Projektinteraktion beinhaltet die Verwendung des gesamten umliegenden Studenten als Labor, in dem der Erkenntnisprozess stattfindet. Das Projekttraining im Bildungsprozess beinhaltet die Schaffung von besonderen Bedingungen, in denen die Schüler unabhängig und bereitwillig das notwendige Wissen aus verschiedenen Quellen erhalten, ihre Forschungsfähigkeiten und ihr systemisches Denken verbessern und lernen, sie bei der Lösung kognitiver und praktischer Probleme zu nutzen. Dies bedeutet, dass der Student bei der Arbeit an einem Projekt unabhängig von dem zu untersuchenden Material ausgewählt wird, aber die Möglichkeit bleibt bestehen, darüber hinaus zu gehen. Sie können die folgenden Komponenten der Projektstätigkeit auswählen, wie in Tabelle 2 gezeigt.

Tabelle 2.

Komponenten der Projektstätigkeit

Komponenten der Projektstätigkeit
1. problemanalyse 2. formulieren Sie ein Thema 3. Zielsetzung 4. definieren von Aufgaben 5. auswählen von Zugriffstools 6. analyse der Projektressourcenunterstützung 7. Suchen und Verarbeiten von Informationen 8. auswertung der Ergebnisse und Schlussfolgerungen 9. präsentation und Diskussion der Ergebnisse

Die Struktur und der Inhalt konstruktiver Fähigkeiten werden durch die angewandten Lernprinzipien zukünftiger Grundschullehrer bestimmt [82]. Wir können sechs Grundprinzipien hervorheben, die es uns ermöglichen, die methodischen Komponenten des Bildungsprozesses zu konstruieren:

1. Grundsatz der Grundbildung ist die Notwendigkeit eines ausreichenden Bildungsniveaus für die Grundschule;
2. Das Prinzip der Integration - beinhaltet die Gestaltung von Materialien durch die Kombination von Grundschulfächern;
3. das Prinzip der Reflexion - Analyse der persönlichen Erfahrungen und Erfahrungen der Lehrer durch die Schüler;
4. das Prinzip der Schematisierung - Die Verwendung von grafischen Komponenten im Unterricht erfordert eine geringe Empfindlichkeit moderner Schüler gegenüber Textinformationen.
5. das Prinzip der Konsistenz - Der Lernprozess setzt eine allmähliche Zunahme von Schwierigkeiten und eine Ansammlung konstruktiver Fähigkeiten voraus;
6. das Prinzip der Individualisierung bestimmt die Möglichkeit, einen unabhängigen Bildungsweg für zukünftige Grundschullehrer zu bauen.

Lassen Sie uns einige der Methoden der Projekttrainingsmethode im gemeinsamen Lernen untersuchen. Die Methoden der Designmethode umfassen die Kombination in

Paaren oder kleinen Gruppen von vier oder fünf Personen. Spencer Kagan schlug die folgenden Methoden des gemeinsamen Lernens vor:

1. die Methode "In Paaren denken" ermöglicht es den Schülern, Lösungen zu finden, indem sie Gedanken oder Überlegungen aufschreiben. Nach Ablauf der vorgegebenen Zeit geben die Schüler ihre Ideen aus. Der Lehrer verlangt dann, dass die gemeinsam formulierte Antwort veröffentlicht wird.

2. "Zickzack" -Wahrnehmung - Einige Mitglieder einer Gruppe sind Mitglieder von zwei Gruppen (Haus- und Expertengruppen), die gleichzeitig an demselben Thema arbeiten. In einer Expertengruppe studiert er neues Material und bespricht es dann mit seinen Teammitgliedern. Am Ende der Diskussion sollte das Expertenteam eine logisch konstruierte Handlung vorbereiten, die der Schüler der Heimnetzgruppe zurückgibt, und grundlegende Fragen, die darauf abzielen, das diskutierte Thema zu verstehen. Zurück in der Gruppe erzählt der Student von den Fortschritten in der Projektgruppe und klärt die unklaren Punkte auf.

3. Machen Sie einen "umgekehrten Zickzack".;

4. Nimm "Zickzack 2".

Der Gesamterfolg wird durch die Interaktion der Teammitglieder erreicht:

- Informationsaustausch;
- Unterstützung gewähren und erhalten;
- Feedback;
- Intensivierung der Bemühungen;
- Erfolge teilen;
- zwischenmenschliche Beziehungen;
- Achten Sie darauf, die Teamleistung zu verbessern.

Die positiven Auswirkungen der sozialen Abhängigkeit auf die digitale Zusammenarbeit in Gruppen sind bekannt. Dies unterstreicht die Bedeutung der informellen Sozialisierung, um im Rahmen des gemeinsamen Lernens gute Ergebnisse zu erzielen.

Daher beinhaltet die Entwicklung von Lernmaterialdesignfähigkeiten eine Kombination verschiedener Formen der Wissensdarstellung und des didaktischen

Materials. Der Hauptschritt der Erstellung des Lernmaterials ist die Strukturierung des Lernmaterials, das darauf abzielt, die inneren semantischen Zusammenhänge der untersuchten Informationen zu identifizieren [80, p. 24].

Das entwickelte Modell wird in mehreren Phasen implementiert [83]: Zunächst gibt es eine Projektinitiative (ursprünglich vom Lehrer); Dann bestimmen die Projektteilnehmer die Methoden der Interaktion (Treffen, Erstellen von Gruppen in sozialen Netzwerken oder Boten usw.); Im nächsten Schritt ergreifen die Projektteilnehmer die Initiative; Entwickeln die Hauptideen des Projekts und organisieren

Die jährlichen Änderungen an der FGC erfordern eine höhere Qualifikation von Grundschullehrern der Universität. Der Grundschullehrer fungiert als Vermittler zwischen Wissenschaft und Schule und verwandelt ein wissenschaftliches Fach in ein akademisches Fach. Nur wenn zukünftige Lehrer die Ideen zur Strukturierung des Unterrichtsmaterials kompetent verstehen, können sie ihr Ziel erreichen.

Gemeinsame Lernmethoden fördern eine einzigartige, offene Lernumgebung, in der sich die Schüler gegenseitig durch Wissensaustausch und gemeinsame intellektuelle Anstrengungen unterweisen und einander ermutigen, sich ständig nach Selbstentwicklung zu bemühen. Beim gemeinsamen Lernen betrachten die Schüler unterschiedliche Standpunkte und formulieren so ihre Ideen klar und unterstützen ihren Standpunkt.

Das gemeinsame Lernen basiert auf vier Grundprinzipien: Interaktion, positive Interdependenz, persönliche Verantwortung, Organisation der Zusammenarbeit.

Gleichzeitig ist es wichtig zu verstehen, dass das gemeinsame Lernen im Schulunterricht die Beziehungen im Klassenzimmer insgesamt nicht verbessern kann. Der Lehrer sollte die Schüler nicht so setzen, wie der Lehrer es möchte. Die Schüler müssen selbst ein bestimmtes Team für sich selbst bestimmen, in dem sie sich wohler fühlen werden. Dieser Faktor bestimmt, dass der Schüler die Gruppe auswählt, in der er zuvor kommuniziert hat.

Beim gemeinsamen Lernen im Schulunterricht muss man sich an die gleichzeitige Interaktion erinnern. Natürlich spricht die meiste Zeit, die dem Unterricht zugeteilt wird, nur der Lehrer. Es ist jedoch notwendig, sich Zeit für die Interaktion der Schüler mit dem Lehrer zu nehmen. Diese Zeit bietet eine konkrete Gelegenheit, mit allen zu sprechen, was

die Gesamtproduktivität der Lernzeit für die Schüler erheblich erhöht. Im Schulunterricht kommunizieren die Schüler mit zunehmender Dynamik miteinander. Dies gibt den Schülern das größte Vertrauen, bevor sie anfangen, vor der gesamten Klasse zu sprechen.

Bei der Organisation des gemeinsamen Lernens müssen die grundlegenden Prinzipien beachtet werden.

1. Gruppen von Schülern müssen vom Lehrer vor Unterrichtsbeginn gebildet werden, natürlich unter Berücksichtigung der psychologischen Kompatibilität der Schüler. Es ist wichtig zu verstehen, dass in jeder Gruppe ein starker Schüler, ein mittlerer und ein schwacher Schüler sowie Mädchen und Jungen anwesend sein müssen. Für den Fall, dass die Gruppe während mehrerer Unterrichtsstunden besonders gut zusammenarbeitet und es keine dringende Notwendigkeit gibt, ihre Zusammensetzung zu ändern. Wenn sich die Übung aus irgendeinem Grund nicht addiert, sollte sich die anfängliche Zusammensetzung der Gruppe von Lektion zu Lektion ändern;

2. Der Gruppe muss eine Aufgabe zugewiesen werden, jedoch unter Berücksichtigung dessen, dass die Rollen während ihrer Ausführung direkt auf die arbeitenden Mitglieder der Gruppe verteilt werden.

3. Es ist wichtig, die Arbeit nicht nur eines Schülers, sondern der gesamten Gruppe als Ganzes zu bewerten. In einigen Fällen ist es jedoch möglich, den Schülern eine unabhängige Bewertung der Ergebnisse ihrer eigenen Arbeit zu geben; Der Lehrer muss selbst ein Mitglied der Studentengruppe auswählen, das für die abgeschlossene Aufgabe Bericht erstatten soll. In einigen Fällen sollte ein schwacher Student für diese Position ernannt werden.

Die Arbeit des Lehrers ist im Wesentlichen eine Vielzahl von pädagogischen Auswirkungen auf die Schüler. Die Geschäftsbeziehung des Lehrers mit seinen Schülern sollte von den ersten Tagen des Lernprozesses an beginnen. Unter den Bedingungen der modernen russischen Pädagogik ist die gemeinsame Arbeit der Studenten eher selten. Dies führt in Zukunft zu negativen Ergebnissen. Ohne diese Arbeit gewöhnen sich die Schüler daran, ruhig zu sitzen, ohne besonders auf die Aktivitäten anderer Schüler zu achten. Er hört dem Lehrer zu, fängt aber nicht den Kern des Unterrichtsmaterials ein.

2.6 Digital technologies of marketing communication for higher education institutions

The integration of digital technologies into marketing communication for higher education institutions is a pivotal and ongoing transformation, enabling personalized engagement, global outreach, data-driven decision-making, and adaptability while presenting challenges that require strategic solutions. This shift is essential for institutions to remain competitive and responsive to evolving needs in the digital age.

To navigate this transformation successfully, higher education institutions must develop comprehensive digital marketing strategies that align with their goals and resources. These strategies should prioritize user experience, data security, and ongoing adaptation to changing technologies. Institutions can also benefit from collaborating with experts and staying updated on industry best practices to ensure they harness the full potential of digital technologies in their marketing communication efforts.

The integration of digital technologies into marketing communication for higher education institutions is both an opportunity and a challenge. It empowers institutions to engage with a global audience, make data-driven decisions, and adapt to a rapidly changing digital landscape. However, it also requires strategic thinking to address challenges such as information overload, data privacy, and content quality. Embracing this transformation is not just a choice; it's a necessity for institutions to remain competitive and responsive to evolving needs in the digital age.

Digital technologies have transformed marketing communication for higher education institutions. These technologies provide innovative ways to reach and engage prospective students, current students, alumni, and other stakeholders. Here are some key digital technologies and strategies used in marketing communication for higher education institutions [86-89]:

1. **Social Media Marketing.** Platforms like Facebook, Instagram, Twitter, LinkedIn, and TikTok are used to engage with the target audience. Educational

institutions create profiles and post content that showcases campus life, academic achievements, and relevant information.

2. Content Marketing. Creating and sharing valuable content through blogs, videos, podcasts, and infographics helps institutions establish authority in their field and attract prospective students. This content often answers questions about academic programs, campus life, scholarships, and more.

3. Email Marketing. Email is a cost-effective way to communicate with prospective students, applicants, and alumni. Institutions can send newsletters, event invitations, application reminders, and personalized content to maintain engagement.

4. Search Engine Optimization (SEO). Ensuring that your institution's website ranks well on search engines for relevant keywords is crucial. This helps prospective students find the information they need quickly and easily.

5. Pay-Per-Click (PPC) Advertising. Running targeted PPC campaigns on platforms like Google Ads or social media can help institutions reach a specific audience. This is particularly useful during recruitment seasons.

6. Video Marketing. Creating and sharing videos about campus life, academic programs, virtual tours, and student testimonials is a powerful way to engage with prospective students. Live streaming campus events and lectures can also provide a real-time connection.

7. Chatbots and AI. Implementing chatbots on your website can provide immediate responses to common questions, helping prospective students find the information they need quickly. AI can also be used for personalization and predictive analytics.

8. Virtual Reality (VR) and Augmented Reality (AR). These technologies can be used to create virtual campus tours, allowing prospective students to explore the campus from the comfort of their homes.

9. Mobile Apps. Developing a mobile app for your institution can improve communication with current students and alumni. This can include features like event calendars, class schedules, alumni directories, and push notifications for important announcements.

10. Online Webinars and Virtual Events. Hosting webinars and virtual open houses can help engage with prospective students, answer their questions, and provide a glimpse into academic life and campus culture.

11. Data Analytics. Utilizing data analytics tools can help institutions understand the effectiveness of their marketing efforts. It allows for data-driven decision-making and the optimization of campaigns.

12. Social Listening. Monitoring social media and other online platforms to understand what students, alumni, and stakeholders are saying about your institution. This can help you respond to concerns, address issues, and showcase positive feedback.

13. Influencer Marketing. Collaborating with student influencers or alumni who have a strong online presence can help increase the visibility of your institution and reach a wider audience.

Incorporating these digital technologies into your marketing strategy can help higher education institutions effectively reach, engage, and nurture relationships with their target audiences, ultimately leading to increased enrollment, improved alumni relations, and a stronger online presence.

Several factors have influenced the digitization of marketing communications in higher education institutions. These factors have driven the adoption of digital technologies and strategies. Here are some key influences:

1. Technological Advancements. The rapid development and accessibility of digital technologies, including social media, email, data analytics, and virtual reality, have made it increasingly practical and beneficial for higher education institutions to embrace digitization in their marketing efforts.

2. Changing Demographics. The influx of digitally native generations, such as Generation Z, has necessitated the use of digital platforms and communication methods to effectively reach and engage with these tech-savvy audiences.

3. Globalization. The desire to attract international students and expand the reach of higher education institutions globally has encouraged the use of digital platforms and strategies to transcend geographical boundaries.

4. COVID-19 Pandemic. The pandemic accelerated the adoption of digital technologies as institutions were forced to pivot to online communication and virtual events to adapt to lockdowns, travel restrictions, and social distancing measures.

5. Cost-Effectiveness. Digital marketing is often more cost-effective than traditional advertising methods, making it an attractive choice for institutions seeking to maximize their marketing budgets.

6. Accessibility and Convenience. Digital communication methods offer accessibility and convenience for both institutions and their target audiences, providing 24/7 engagement opportunities and easy access to information.

7. Competition. The increasingly competitive landscape in higher education has prompted institutions to adopt digital marketing to differentiate themselves and capture the attention of potential students.

These factors collectively underline the importance of digitization in the marketing communications of higher education institutions, providing opportunities to engage, inform, and attract a diverse and tech-savvy audience in an increasingly digital world.

The COVID-19 pandemic has significantly altered the landscape of marketing communications for higher education institutions. Here are some ways in which marketing communication technologies have evolved due to the pandemic:

1. Shift to Online Marketing. With the closure of physical campuses and the increased reliance on online platforms, higher education institutions have shifted their marketing efforts more heavily toward digital channels, including websites, social media, and email marketing.

2. Virtual Campus Tours and Events. To accommodate social distancing measures and travel restrictions, many institutions have adopted virtual campus tours and virtual admissions events, leveraging technologies like 360-degree videos, VR, and live-streaming platforms to provide immersive experiences to prospective students.

3. Online Learning Promotion. The pandemic accelerated the adoption of online and hybrid learning models. Higher education institutions have been actively promoting these programs through digital channels to meet the changing needs of students.

4. Remote Student Engagement. Universities and colleges have turned to digital tools like video conferencing and webinar platforms to engage with students, parents, and alumni. Virtual orientations, advising sessions, and online events have become the norm.

5. Enhanced Online Content. The demand for online content, such as blogs, videos, and webinars, has surged during the pandemic. Educational institutions are creating more high-quality, informative, and engaging content to attract and inform prospective students.

6. Data Analytics for Decision-Making. The need for real-time data and insights has grown. Many institutions have increased their use of data analytics to monitor the effectiveness of marketing campaigns, track online engagement, and adjust strategies accordingly.

7. Increased Use of Chatbots. To manage the increased volume of inquiries and provide 24/7 support, institutions have employed chatbots and AI-driven virtual assistants on their websites to answer common questions.

8. Email Marketing Personalization. With the shift to online learning and events, email marketing has become more personalized. Higher education institutions are using data-driven insights to send tailored content to different segments of their audience.

9. Social Media Response. As social media became a primary platform for communication during the pandemic, institutions have placed a stronger emphasis on social media management and engagement, responding to inquiries and concerns in a timely manner.

10. Crisis Communication Strategies. Higher education institutions developed and refined crisis communication plans to address the ever-changing situation. Regular updates on safety measures, online learning protocols, and campus reopening plans have been disseminated through digital channels.

11. Online Assessment and Application Processes. Admission processes, including assessments and applications, have largely shifted to online platforms. Many institutions have improved their online application systems to make them more user-friendly and efficient.

12. Hybrid Events and Conferences. Many higher education institutions are now hosting hybrid events and conferences, allowing for both in-person and virtual participation to ensure broader reach and flexibility.

The COVID-19 pandemic forced higher education institutions to adapt quickly and rely more heavily on digital technologies to communicate with their target audiences. These changes are likely to have a lasting impact on the way marketing communication is approached in the higher education sector.

Utilizing digital technologies in marketing communications for higher education institutions offers several advantages:

1. Wider Reach. Digital marketing allows institutions to reach a global audience, attracting prospective students and stakeholders from different geographical locations.

2. Cost-Effective. Digital marketing is often more cost-effective than traditional methods like print advertising or direct mail campaigns.

3. Personalization. Institutions can use data analytics to personalize their communication, providing tailored content to individual prospects, enhancing the user experience, and increasing engagement.

4. Real-Time Feedback. Digital platforms provide immediate feedback, allowing institutions to measure the effectiveness of their marketing campaigns and make necessary adjustments in real time.

5. Enhanced Engagement. Interactive content, such as videos, webinars, and virtual tours, can engage audiences more effectively and create a stronger connection with the institution.

6. Improved Analytics. Digital technologies offer robust analytics tools that help institutions understand their audience better, track user behavior, and make data-driven decisions.

7. 24/7 Accessibility. Online information is accessible 24/7, accommodating the needs of prospective students who may be in different time zones or have varied schedules.

8. Ease of Updates. Institutions can quickly update information on their websites and social media profiles, ensuring that the latest news, events, and program details are readily available.

9. Global Visibility. Digital marketing allows institutions to showcase their programs and achievements to a global audience, enhancing their reputation and reach.

10. Targeted Advertising. Through digital platforms, institutions can precisely target their desired audience based on demographics, interests, and online behavior.

11. Social Sharing. Content shared on social media can quickly go viral, amplifying an institution's message and visibility.

12. Competitive Advantage. Effective use of digital marketing technologies can provide institutions with a competitive edge in the higher education market.

13. Adaptability. Digital strategies are adaptable, allowing institutions to respond quickly to changing market conditions, such as those brought about by the COVID-19 pandemic.

14. Efficient Communication. Digital platforms, including email and social media, streamline communication with students, alumni, and stakeholders, facilitating timely updates and engagement.

Overall, the use of digital technologies in marketing communications for higher education institutions enhances their ability to connect with their target audiences, maintain a competitive edge, and adapt to the evolving needs of students and stakeholders in an increasingly digital world.

While digital technologies have brought numerous advantages to marketing communications in higher education, they are not without their drawbacks. Here are some of the disadvantages or challenges associated with the use of digital technologies for marketing communications in higher education:

1. Digital Divide. Not all students and potential applicants have equal access to the internet or digital devices, creating disparities in access to information and opportunities.

2. Information Overload. The abundance of digital marketing content can overwhelm potential students, making it harder for them to identify relevant and valuable information.

3. Privacy Concerns. Data privacy and security issues are significant concerns when collecting and using personal information for marketing purposes.

4. Technical Issues. Technical glitches, website downtime, or errors in digital platforms can disrupt marketing efforts and negatively impact user experience.

5. Online Reputation Management. Negative online reviews or comments can quickly spread and harm an institution's reputation. Managing online sentiment can be challenging.

6. Content Quality Control. Maintaining consistent and high-quality content across various digital channels can be resource-intensive and challenging.

7. Digital Fatigue. Overexposure to digital content can lead to audience fatigue, reducing the impact of marketing messages.

8. Costs. Developing and maintaining digital marketing infrastructure can be costly, especially for smaller institutions with limited budgets.

9. Security Threats. Cybersecurity threats, such as data breaches, can compromise sensitive information and damage an institution's reputation.

10. Impersonal Interaction. Digital communication may lack the personal touch and human connection that in-person interactions provide.

11. Short Attention Spans. Online users often have short attention spans, requiring institutions to craft concise and engaging messages.

12. Misinformation. The digital space is rife with misinformation and fake news, which can negatively impact an institution's credibility.

13. Lack of Physical Interaction. The absence of physical campus visits may hinder students' ability to get a feel for the institution's culture and environment.

14. Limited Audience Reach. Some individuals, particularly older demographics, may not be active on digital platforms, limiting the institution's ability to reach certain audiences.

15. Adapting to Technological Changes. The rapid evolution of digital technologies requires continuous adaptation and investment to stay relevant.

Incorporating digital technologies into marketing communications for higher education institutions requires a careful balance between the advantages they offer and

the challenges they present. Institutions need to address these drawbacks while maximizing the benefits to create effective and inclusive marketing strategies.

Digital technologies have revolutionized the landscape of marketing communication for higher education institutions. These tools and strategies have enabled universities and colleges to reach a broader and more diverse audience, engage with prospective students on a personal level, and build strong online presences. The adoption of social media marketing, content marketing, email campaigns, SEO, PPC advertising, and various other digital tools has transformed the way higher education institutions connect with the next generation of learners.

Furthermore, the incorporation of innovative technologies like chatbots, virtual tours, and online learning platforms has not only expanded access to information but has also enhanced the overall student experience. Data analytics and personalized experiences have allowed institutions to tailor their messages and offerings to the unique needs and interests of each prospective student.

As the digital landscape continues to evolve, it is imperative for higher education institutions to remain agile and adapt to emerging technologies and trends. The successful integration of digital technologies into their marketing strategies not only aids in attracting new students but also fosters a sense of community and support among current students and alumni.

Summarizing, the integration of digital technologies into marketing communication for higher education institutions is essential for reaching tech-savvy audiences, expanding global reach, making data-driven decisions, and remaining competitive in a rapidly evolving digital landscape. The digitization of marketing is driven by technological advancements, changing demographics, the impact of the COVID-19 pandemic, cost-effectiveness, and environmental considerations. This transformation is pivotal for institutions to adapt to the digital age and engage effectively with their target audiences.

2.7 Модернізація базових принципів оцінювання навчальних досягнень в умовах дистанційного чи частково дистанційного освітнього процесу

Вступ

Модернізація принципів оцінки знань у дистанційному навчанні має вирішальне значення для забезпечення об'єктивної атестації успішності учнів, що відповідає цілям та завданням освітнього процесу.

Система оцінювання знань тривалий час була стабільною. Однак внаслідок поширення Covid-19, а в нинішніх умовах через повномасштабне вторгнення ворога в Україну змінилися форми навчання: переважають онлайн уроки. За цей час був напрацьований досвід як у питаннях методики викладання навчальних предметів, так і в питаннях базових принципів оцінювання освітніх досягнень.

Перед освітою України стоять завдання щодо модернізації принципів оцінювання результатів дистанційного навчання, які зумовлені як складними умовами освітнього процесу в умовах воєнних дій, так і довгостроковими причинами.

Викладачі повинні, спираючись на доступні можливості цифрового середовища навчання, забезпечити учнів необхідними знаннями в повному обсязі, незважаючи на ті труднощі та об'єктивні причини в умовах сьогодення.

По-перше, традиційні методи оцінювання можуть необ'єктивно визначати сформованість рівня складних навичок та компетенцій, які необхідні випускникам шкіл та ЗВО в сучасному професійному середовищі.

Оцінка як засіб об'єктивної характеристики знань, умінь та навичок повинна відповідати реальному рівню навчальних досягнень особистостей і сприяти успішній адаптації до інноваційних вимог сучасного ринку праці.

По-друге, модернізована система оцінок може забезпечити більш своєчасний зворотний зв'язок з учнями, що дозволяє їм самостійно коригувати власні стратегії навчання і досягати кращих результатів.

По-третє, сучасні методи оцінювання є інклюзивними, тобто вони здатні задовольняти потреби різних категорій учнів, включаючи тих, хто має обмежені можливості, різний темп чи інші особливості навчання.

Нині й у майбутньому здобуття освіти в Україні буде пов'язане з урахуванням ситуацій у різних регіонах. Модернізація базових принципів дозволить диференціювати та індивідуалізувати освітній процес, вибрати об'єктивні критерії оцінювання, посилити дієвість та умотивованість оцінок.

Учені широко обговорювали важливість модернізації принципів оцінювання у дистанційній освіті. Наприклад, на думку Брауна та Найта (1994) [90, с. 18] традиційні методи оцінки часто зосереджені на результатах знань, а не на розвитку навичок та компетенцій. На відміну від них, сучасні методи оцінки наголошують на застосуванні знань і навичок у реальних ситуаціях. Аналогічно, Блек та Віліам (1998) [91, с.15] стверджують, що традиційні методи оцінки, такі як тести з кількома варіантами відповідей, не дають повної картини навченості студентів і можуть бути упередженими стосовно певних груп студентів. На відміну від них, сучасні методи оцінки, такі як самооцінка та групова оцінка однолітків, можуть сприяти більш точному та повному виявленню показника рівня знань школярів та студентів.

В останні роки було удосконалено методи оцінювання та зроблено багато революційних відкриттів. Наприклад, все більшого поширення набувають комп'ютерне тестування та складання цифрових портфоліо.

До відомих учених-педагогів, які зробили внесок у цю галузь, належать Ділан Віліам, Пол Блек, Джон Хетті та Роберт Марзано. Вони провели великі дослідження ефективності різних методів оцінки та надали об'єктивні теоретичні та емпіричні дані про те, як можна модернізувати базову систему для стимулювання навчання учнів в онлайн режимі.

Якщо узагальнити сучасні тенденції зміни базових принципів оцінювання навчальних досягнень, то вони зводяться до збільшення обсягів навчальної та оцінювальної самостійної роботи. Об'єктивна оцінка навченості та сформованості навичок залежить від якості засвоєння навчального матеріалу.

Атестація компетенцій із акцентом на засвоєнні конкретних навичок чи галузей знань, а також встановлення загальної оцінки загальної успішності є одним із прикладів модернізації базових принципів традиційної бальної системи, хоча сумативне оцінювання теж застосовується в сучасних реаліях дистанційної освіти.

Самостійною стає не лише робота, а й підхід до оцінювання результатів здобутих знань. Модернізація має на меті більше залучення до оціночної діяльності кожного учня, класів школи та груп студентів.

Йдеться про соціальну та індивідуально-групову оцінку, яка проставляється однолітками в онлайн дискусіях та заходах. Так виникає більше довіри до викладача, формуються навички соціальної взаємодії та спілкування в освітньому процесі.

Загалом, ці тенденції в оцінці знань ,здобутих через дистанційну освіту, спрямовані на персоналізоване реальне спільне навчання і, ймовірно, відіграватимуть усе більш важливу роль у формуванні майбутнього освітнього процесу.

Базові засади оцінювання знань учнів в Україні

В Україні наразі основні засади оцінки знань учнів базуються на 12-бальній системі оцінювання, яка була запроваджена у 2000 році Міністерством освіти і науки України. Інновація в атестації виявила переваги запропонованої системи.

Був прийнятий нормативний документ "Положення про порядок оцінки та атестації знань учнів", спрямований на забезпечення більш прозорого та всебічного відображення успішності учнів, що допомогло розширити градацію оцінки знань та забезпечити виставлення балів учням на основі їхньої навченості.

Іншою складовою процесу оцінювання стало запровадження державної сумативної оцінки, що є щорічним узагальненим результатом успішності з кожного предмета. Таким чином можна виявити галузі знань, у яких учні відчують труднощі й розробити стратегію поліпшення системи освіти в Україні.

Згідно з дослідженнями українських учених, впровадження 12-бальної системи та державної оцінки загального рівня знань сприяло більш ефективній та об'єктивній атестації учнів. Наприклад, у дослідженні В. Прокопенка та В. Стадник (2018) [95, с. 227] було встановлено, що модернізація базових принципів оцінювання в 2000 році допомогла знизити рівень інфляції оцінок і забезпечити більш об'єктивні показники успішності учнів.

Так само, у дослідженні О. Семерикової (2017) [96, с. 130] було встановлено, що державна оцінка загальних знань допомогла виявити галузі, в яких учні мають труднощі, і розробити стратегії для покращення системи освіти.

Загалом існуючі основні засади оцінювання отриманих знань школярів та студентів в Україні, включаючи 12-бальну систему та державну атестацію, довели свою ефективність через більш об'єктивне та прозоре оцінювання успішності учнів. Однак можливості для вдосконалення системи оцінювання в Україні ще є. І тому для поліпшення якості освіти необхідні постійні дослідження та всебічний аналіз освітнього процесу.

Передумови модернізації принципів оцінювання під час впровадження дистанційної освіти

Незважаючи на впровадження в Україні інноваційної 12-бальної системи оцінювання, викладачі стикаються з проблемами при атестації знань учнів та студентів у контексті дистанційного чи змішаного навчання.

Виставлення балів як показників знань учнів має низку недоліків, які особливо яскраво виявляються у контексті дистанційного чи змішаного навчання.

По-перше, базові принципи оцінювання значною мірою орієнтовані на запам'ятовування та заучування, а не на формування критичного мислення та навичок вирішення проблем. По-друге, відсутні різноманітні форми оцінювання, адже за традиційних методів викладання наголос зроблено на письмових іспитах та тестах. По-третє, у віддаленому оцінюванні учня відсутня

прозорість цього процесу, що призводить до можливості упередженості та суб'єктивності з боку викладача.

На думку Василенка та Сергієнка (2020) [97, с. 33], "традиційні форми оцінки, такі як письмові іспити, не можуть точно оцінити компетенції та навички, необхідні для успіху в сучасному виробництві". Автори стверджують, що необхідно впроваджувати нові методи таксономії знань, спрямовані на розвиток критичного мислення та формування навичок вирішення проблем через визначення власної оцінки щодо проектів, виступів у групових формах роботи. Крім того, вони вважають, що чим більша прозорість та щільніша комунікація між викладачами та студентами, то більша можливість знизити упередженість у процесі оцінювання засвоєного матеріалу.

У дослідженні Жалдака та Соколової (2020) [98, с. 220] було показано, що "студенти в нинішній системі часто не мають мотивації для глибокого вивчення матеріалу і можуть вдаватися до заучування, щоб показати добрі результати на іспитах". Вони пропонують модернізувати базові засади визначення навчальних досягнень за допомогою технологій.

Онлайн-вікторини та симуляції можуть забезпечити більш захоплюючий та інтерактивний підхід до навчання учнів та студентів. Велика гнучкість у плануванні бальної системи може задовольнити учнів з різними потребами й можливостями в освітньому процесі.

Дистанційне навчання відкриває новий етап просвітницької та освітньої діяльності за допомогою технологічних платформ. Викладач може і повинен проводити атестацію навчальних досягнень через алгоритми, схеми, дискусійні дошки, через впровадження яких у значній мірі зросте довіра до оцінок з боку учнів.

Розвиток технологій сьогодні й у майбутньому дозволить вийти за рамки 12-бальної системи, прийнятої Міністерством освіти і науки у 2000-му році. Пошуки рішення щодо модернізації принципів оцінювання навчальних досягнень в Україні стануть значним кроком уперед у справі реальної атестації знань учнів та студентів.

Гнучкість та прозорість оцінки, залучення всіх учасників освітнього процесу до оцінювання знань дозволить випускникам набути навички розв'язання проблем та розвинути критичне мислення. Упроваджуючи технологічні зміни до оцінного алгоритму, здійснюючи диференціацію та індивідуалізацію в процесі дистанційного навчання, наша система освіти може впровадити більш ефективне оцінювання знань та створити умови для інклюзивного навчання учнів та студентів.

Сучасні дослідження та проблеми оцінки знань у дистанційному форматі

Оцінка знань є невід'ємною частиною будь-якого навчального процесу, включаючи дистанційну та змішану форму освіти. Атестація учнів в онлайн-режимі – це процес вимірювання та оцінки результатів навчання студентів, таких як знання, навички та компетенції, з використанням різних методів та технологій.

Згідно з Боуд і Фальчикової (2006) [99, с. 176], система оцінок викладача у дистанційній освіті повинна відображати не тільки те, що учні та студенти знають, а й те, як вони набули своїх знань і як вони можуть застосовувати їх на практиці. Тому система атестації навчальних досягнень в умовах дистанційного або частково дистанційного освітнього процесу освіти має бути:

- формативною, що забезпечує зворотний зв'язок з учнями та студентами для покращення їх навчання
- сумативною, що оцінює результати навчання здобувачів освіти наприкінці курсу чи програми

Провідними світовими педагогами було проведено кілька досліджень формату оцінювання у дистанційній освіті, де вивчали різні аспекти віддаленої форми атестації:

- ефективність методів оцінки
- валідність та надійність бальної системи
- вплив віддаленого оцінювання на мотивацію здобувачів до навчання

Фінські викладачі порівняли результати студентів дистанційної освіти на онлайн-іспиті та традиційному екзамені та не виявили суттєвих відмінностей між двома групами, що свідчить про валідність онлайн-іспитів при оцінці знань студентів.

В іншому дослідженні Цянь і Кларк (2016) [100, с.59], вивчили надійність колегіальної оцінки в масовому відкритому онлайн-курсі (МООК) та виявили, що вона може дорівнювати експертній оцінці й свідчити про ефективність колегіальної оцінки у дистанційній освіті.

Незважаючи на досягнення в онлайн-оцінюванні, існують і проблеми дистанційного виявлення результатів знань, що потрібно вирішувати. Одним з основних питань є забезпечення справжності та цілісності оцінки, оскільки учні можуть мати доступ до зовнішніх ресурсів, які здатні вплинути на їхню успішність.

Інша проблема – обмежені можливості для взаємодії між викладачами, учнями та студентами, що може вплинути на якість та своєчасність зворотного зв'язку. Крім того, використання технологій в оцінці може вимагати спеціальних стартових навичок й умінь, якими володіють не всі здобувачі знань, що створює цифровий розрив аудиторії, яка навчається. Однак оцінка у дистанційній освіті також надає можливість для впровадження гнучких інноваційних вимірів знань, таких як самооцінка, оцінка однолітків та автентична оцінка, здатних підвищити мотивацію, дієвість, тобто мати реальний вплив їх на формування професійних знань, умінь і навичок студентів.

Перспективні методи оцінки дистанційного та змішаного навчання

Зростання частки дистанційного та змішаного навчання в останні роки поставило перед педагогами завдання знайти нові та ефективні способи атестації результатів навчання учнів та студентів. Базові принципи оцінювання навчальних досягнень вимагали модернізації для вирішення проблем, а також віддаленого виставлення балів та інтеграції технологічної складової в освітній процес.

У реаліях сьогодення питання дистанційної та змішаної освіти, перспективні методи атестації зводяться до формативних та сумарних оцінок, самооцінки, проставлення колегіальних балів та автентичних оцінок. Однак ці методи часто вимагають високого рівня залучення учнів і можуть бути складними для застосування у віддалених та змішаних середовищах навчання.

Адаптивне тестування - це ще один перспективний спосіб підвищення ефективної дистанційної оцінки навчального матеріалу. Викладач власноруч або за допомогою функціоналу освітніх платформ складає алгоритмічні тести, що коригують рівень складності, на основі попередніх відповідей учнів.

Дещо інший підхід здійснюється через використання оціночних даних учнів, отриманих на різних етапах освітнього процесу, їхнього інтелектуального аналізу з метою отримання викладачем персоналізованого зворотного зв'язку. Упровадження подібних технологій дозволять викладачам проводити атестацію результатів навчання в режимі реального часу та вносити відповідні корективи у свої стратегії викладання.

Використання вищезазначених принципів модернізації оцінювання навчальних досягнень дозволяє підняти рівень інклюзивної освіти. Представлені технології допоможуть педагогам виявити учнів, які зазнають труднощів у засвоєнні матеріалу, та надати їм адресну підтримку.

Своєчасний персоналізований зворотний зв'язок при оціночному процесі в онлайн-режимі дозволить адаптувати складний матеріал під конкретні можливості та здібності кожного учня та студента, виявити обдарованих і розвинути їх таланти.

Загальна перевага модернізації методів оцінки під дистанційний формат навчання підвищить мотивацію учнів та залучить їх до освітнього процесу. Однак дуже важливо співвіднести переваги цих підходів із ймовірними недоліками, такими як необхідність ретельного планування та ризик надмірної залежності від технологій.

Цифрові інструменти та технології для атестації знань під час дистанційної освіти

Цифрові інструменти та технології є основою для модернізації базових принципів оцінювання навчальних досягнень. Застосування різних платформ значно розширює можливості варіативної та сумативної оцінки результатів навчання школярів та студентів у дистанційній освіті.

Одними із таких інструментів є системи управління навчанням (LMS), що є платформою, у форматі якої викладач розв'язує завдання:

- Адміністрація дистанційного освітнього процесу
- Документування успішності учнів
- Відстеження та формування оцінної статистики для аналізу
- Розробка та складання програм навчання

LMS також може надавати різні цифрові інструменти оцінки, такі як онлайн тести, дискусійні дошки та функції колегіальних оцінок. Під час роботи учнів із платформою вони можуть створювати цифрові портфоліо, а викладачі отримують можливість проводити атестацію знань з викладеного матеріалу на основі створених ігор та симуляцій. Гейміфікація освітнього процесу, як правило, забезпечує найвищий відсоток залучення класу та студентської аудиторії.

Розвиток нейромереж відкриває викладачам перспективи залучати здобувачів освіти до оцінювання - у виставленні балів за простими тестами, балів за повторення матеріалу та відстеження відгуку кожного учня щодо теорії. Завдяки принципам машинного навчання, штучний інтелект (ІІ) у цифрових технологіях може вдосконалюватися разом із учнем під час переходу з класу до класу, з курсу на курс для студента.

ІІ здатний допомогти проаналізувати та оцінити роботу учнів, забезпечити своєчасний зворотний зв'язок, необхідну технічну консультацію, принагідно вирішуючи важливу проблему цифрової нерівності.

Мабуть, однією з головних особливостей нейромережі в навчальному процесі є можливість адаптації оцінки до потреб окремих учнів. Машинне навчання може допомогти виявити закономірності в успішності учнів, що може

стати основою для прийняття рішень щодо розробки траєкторії інклюзивного навчання з кінцевою метою - привести учнів та студентів з різним ступенем сприйняття навчального матеріалу до єдиного стандарту отриманих знань.

Оптимізація та автоматизація атестації навчальних досягнень - одна з головних переваг цифрових інструментів та технологій при дистанційному та змішаному навчанні. Використання готових алгоритмів і шаблонів освітніх платформ істотно знижує навантаження на викладачів і забезпечує своєчасний зворотний зв'язок з учнями.

Програмне забезпечення навчання дозволяє підвищити прозорість, валідність та надійність оцінок, забезпечуючи більш об'єктивні та стандартизовані показники результатів навчання. Довіра з боку учнів та студентів до балів, що виставляються, сприяє їхній участі в оцінюванні, підвищує мотивацію, а цікавий інтерфейс та формат завдань забезпечує інтерактивність та гейміфікацію процесу оцінювання.

Однак важливо зазначити, що використання цифрових інструментів та технологій для оцінки у дистанційній освіті також порушує деякі проблеми. Наприклад, питання конфіденційності, безпеки та доступності повинні бути ретельно опрацьовані при використанні платформ в оцінці.

Викладачі повинні ретельно вивчити та контролювати, а при необхідності, звернутися до експертної оцінки, проаналізувати політику роботи платформ з персональними даними. Крім того, можуть виникнути побоювання щодо впливу технологій на соціальні та емоційні аспекти навчання.

Проблеми модернізації базових принципів оцінювання та методи їх розв'язання

Виставлені викладачем бали – найважливіший компонент освіти, що забезпечує вимір успішності учнів. Одержана сумативна оцінка з атестації показує, чи досягли учні та студенти бажаних результатів навчання.

Базові принципи оцінювання забезпечують викладачеві постійний контакт із класом чи студентською аудиторією, що дає розуміння рівня знань кожного, можливість перевірити їх у будь-який момент уроку. Однак у дистанційній освіті це стає складним завданням. Відсутність візуального контакту між навчальною аудиторією та педагогом може викликати сумніви у справедливості та прозорості оцінки та порушити питання щодо об'єктивності оцінювання знань.

Основні проблеми атестації учнів при дистанційному навчанні включають:

- Відсутність особистої взаємодії

Викладачам доводиться зважати на мінімальні технічні можливості, які необхідні всім учням для отримання знань у дистанційному режимі. У результаті педагог може не мати можливості спілкуватися «віч-на-віч» з учнями та студентами, що може ускладнити встановлення взаєморозуміння та надання індивідуального зворотного зв'язку.

- Обмежений контроль над навколишнім середовищем

При дистанційній освіті викладачі мають обмежений контроль над навчальним середовищем учнів. Це може викликати побоювання з приводу академічної чесності школярів та студентів щодо використання підказок з Інтернету при виконанні завдань в онлайн-режимі та плагіату.

- Мінливість стандартів оцінки

Кожен педагог змушений працювати дистанційно, виходячи із зовнішніх реалій, які не можуть забезпечити єдиного формату у викладанні матеріалу. Особливо така проблема є актуальною для України у час написання монографії.

Викладачам доводиться відповідати на суворі виклики часу як у структурі та форматі уроків, так і в модернізації системи оцінювання – через творчість учителя (винаходом різних тестів та унікальних завдань) і залучення програмного забезпечення.

Відсутність будь-яких стандартів такого дистанційного навчання може ускладнити роботу як педагога, так і учнівської аудиторії, і тому очікування викладача від результатів упроваджених «на коліні» методів оцінки роботи

учнів може призвести до непослідовності та необ'єктивності атестації здобувачів освіти.

Особистий досвід як викладача англійської мови, після двох років дистанційного навчання студентів у період коронавірусу та війни, привів мене до вирішення вищезазначених проблем, до вироблення стратегій, які можуть скласти основу модернізації принципів оцінювання навчальних досягнень в умовах дистанційного або частково дистанційного освітнього процесу.

- Педагог може встановлювати критерії оцінки, зважаючи на умови дистанційного навчання, але вони повинні бути чітко та докладно викладені учням

- Кожен учень та студент повинен мати канал персонального зв'язку з викладачем

Це чіткі правила взаємодії з навчальною аудиторією і кожним здобувачем освіти допомагає встановити порозуміння в умовах дистанційної або змішаної освіти, а також зняти питання щодо академічної сумлінності у виконанні письмових завдань. Як і заочної форми навчання, педагог може запросити несподівано сеанс зв'язку, проконтролювавши усні відповіді та письмову роботу учня.

- Залучення учнів та батьків у процес оцінювання

Студенти та учні старших класів здатні виконувати завдання у форматі проєктів, а також уміти оцінити власний виступ чи погодитись з балами вчителя або однолітків. У процес оцінювання можна і потрібно залучати батьків, передаючи їм листи з готовими відповідями на завдання, які учні виконують дистанційно як домашню роботу або повторюючи вже вивчений матеріал.

Різні форми оцінювання, включаючи самооцінку, взаємооцінку чи учительські (батьківські) бали спонукають до мотивації навчальної діяльності, відповідальності, підвищення уваги до завдань та результатів роботи.

- Співпраця та оперативний обмін досвідом із колегами – іншими викладачами

Співпраця з іншими викладачами може допомогти у пошукові нових методів роботи з атестації знань учнів, у відшліфуванні та відборі тих форм оцінювання, які виявилися ефективними для мене і моїх колег. Мова насамперед іде про взаємозв'язок оптимальних умов для оцінювання, про залучення програмного забезпечення при перевірці знань, а також про дієвість обраних форм оцінювання.

Упровадження цих простих стратегій, судячи з відгуків студентів, дозволило підняти рівень оцінювання щодо об'єктивності та прозорості його результатів у форматі дистанційної освіти. Перед кожним оцінюванням визначалися умови та критерії атестації, зокрема алгоритм і розбаловка завдань тестів.

Співпраця та обмін думками з іншими викладачами дозволили швидко знаходити вирішення проблем оцінювання за різних обставин зовнішніх умов. Це допомогло мені проводити уроки, зважаючи на графіки відключення електроенергії, падіння швидкості Інтернету, довгі паузи в онлайн уроках.

Шляхи реалізації сучасних принципів оцінки у дистанційній освіті

Поточна освітня практика з вибором форм навчання – змішаного чи повністю дистанційного визначається об'єктивною реальністю сучасного навчального процесу. Починаючи з 2020-го року, перехід на онлайн-уроки був вимушеним кроком, який став нормою у наступні роки з початком війни в Україні.

Дворічний досвід дистанційної та змішаної роботи з учнями та студентами зробив необхідність модернізації очевидною потребою щодо базових принципів навчальних досягнень та впровадження сучасних принципів оцінки, які відповідають меті освіти у віддаленому режимі.

Упровадження сучасних принципів атестації учнів під час дистанційного навчання має такі позитивні результати:

- Підвищення творчого потенціалу здобувачів освіти, розвиток їх критичного мислення

Сучасні методи оцінювання знань можна зробити більш цікавими для студентів та школярів шляхом гейміфікації, залучення навчальної аудиторії до творчої взаємодії і виставлення інтерактивних та персоналізованих балів

- Підвищення валідності оцінок

Нові технології здатні підвищити валідність оцінок, що виставляються за певні тести та завдання без втручання викладача, використовуючи прозорі алгоритми, якщо вони гарантують об'єктивний вимір тих знань учнів чи студентів, які ними засвоєні.

- Велика гнучкість балів

Сучасні принципи оцінювання здатні забезпечити більшу гнучкість для викладачів щодо оцінок учнів, дозволяючи при цьому педагогам адаптувати атестацію до конкретних потреб кожного здобувача освіти.

Передбачуваний шлях упровадження сучасних принципів атестації знань у дистанційній освіті може складатися з кількох ключових кроків.

Викладач повинен:

- Узгодити методи оцінки з результатами навчання

Бали, що виставляються, повинні бути об'єктивними, спрогнозованими на основі поточних результатів освітньої діяльності і такими, що відповідають меті навчальної програми. Також має бути вироблена система переведення балів у формат, схвалений Міністерством освіти та науки України.

- Урізноманітнити методи оцінювання учнів

Об'єктивна картина знань при дистанційній освіті повинна складатися з використання стандартизованих оцінок, колегіальних балів учнів та студентів, а також матеріалізованої самооцінки, що за сукупністю дає повніше уявлення про прогрес у навчанні та отримані знань.

- Упроваджувати цифрові інструменти атестації знань

Вдале систематичне застосування технологій може сприяти ширшому аналізу і оцінюванню педагогами всіх аспектів знань учнів, підвищенню їхньої мотивації, а також зможе активізувати навчальну аудиторію.

У процесі навчання та оцінювання можна застосовувати онлайн-тести, інтерактивні симулятори та цифрові портфоліо, результати яких у вигляді відстрочених оцінок можуть бути використані при вступі до ЗВО або при зарахуванні на роботу як додаткові показники якості знань з окремих певних галузей.

- Забезпечити своєчасний та персоналізований зворотний зв'язок

Здійснення своєчасного та персоналізованого зворотного зв'язку може сприяти встановленню взаєморозуміння та довіри між викладачами та учнями й студентами, а також допомогти знайти підхід до кожного здобувача освіти та надати йому шанс для покращення результатів навчання.

- Заохочувати до критичного мислення та підвищення самооцінки

Створюючи проблемні ситуації та пов'язуючи виучуваний матеріал з сьогоденням, викладачі сприяють формуванню критичного мислення, піднімають активну життєву позицію вихованців. Заохочення до рефлексії та самооцінки може допомогти студентам розвинути метакогнітивні навички та взяти на себе відповідальність за своє навчання.

Дотримуючись цих кроків, викладачі можуть запровадити сучасні принципи оцінки у дистанційній освіті та підвищити якість навчальної діяльності.

Висновки

У результаті дослідження було виявлено основні засади оцінювання навчальних досягнень у дистанційному чи частково дистанційному освітньому процесі у період соціальних потрясінь, за яких неможливим було очне навчання.

Монографія аналізує існуючі методи атестації знань учнів у сучасній освіті, а також розглядає перспективи та новаторські тенденції у галузі оцінювання знань, умінь і навичок. Зокрема, було проаналізовано найбільш актуальні методи оцінки знань у дистанційній освіті, включаючи оцінку за допомогою електронних тестів, різні види проектних робіт та самооцінку.

Монографія визначає позитивні тенденції щодо інноваційних підходів до оцінювання в дистанційному та змішаному навчанні в Україні, а також зазначені

недоліки в організації цього процесу. Зокрема, при перевірці основ навчальних предметів, акцент робився частіше на перевірці фактичних знань, а не на рівні сформованості критичного мислення.

Як недолік зазначаємо також недостатню увагу при перевірці до сформованості умінь і навичок. Подальшої уваги потребує питання якості тестів для перевірки та поліпшення мотивації учнів та студентів до результатів їхнього навчання.

2.8 Основні засади формування прозорого конкурентного освітнього середовища в умовах дистанційного навчання

Вступ

Дистанційне навчання стає провідною формою освітнього процесу в Україні. Викладання предметів в онлайн-режимі, яке стартувало наприкінці ХХ-го століття зі стадії експериментальних змішаних форм, у другому десятилітті стало вимушеною необхідністю через коронавірус, а з початком війни – єдиною можливим освітнім процесом для тисяч школярів та студентів України.

Перехід на дистанційне навчання ставить перед системою освіти важливі завдання прискореного розвитку особистості в умовах технологічного та культурного розмаїття сучасного світу. Це вимагає від сучасних випускників шкіл та ВНЗ високої якості професійної підготовки, готовності адаптуватися до роботи в умовах Четвертої промислової революції, що неминуче настає.

Розв'язання освітніх та соціальних завдань сучасності передбачає наявність прозорого дистанційного освітнього середовища. Формат онлайн-навчання має запровадити принципи, які забезпечать:

- Конкурентоспроможність освіти за умов індивідуальної відірваності здобувачів знань від традиційного класу чи аудиторії
- Наявність навчального середовища для розвитку когнітивних, а також творчих здібностей кожного школяра чи студента
- Мотивація для самостійної свідомої навчальної діяльності
- Використання наочності з метою поліпшення якості освітнього процесу
- Об'єктивність оцінки знань

У цій статті розглядаються ключові засади створення прозорого конкурентного середовища навчання у контексті дистанційної освіти. Основна мета – дослідити стратегії реалізації цих принципів та шляхів формування традиційних форматів в навчальному онлайн-процесі.

Прозоре конкурентне середовище необхідне для успіху школярів та студентів у дистанційній освіті. У роботі показано, як, використовуючи

перевірені часом форми традиційної просвітницької діяльності, можна не лише поліпшити мотивацію у навчальному процесі, а й активність та успішність студентів.

2.8.1 Прозоре конкурентне середовище сучасної освіти: основні терміни та поняття

2.8.1.1 Конкуренція та її роль в освіті

Конкурентне освітнє середовище – це приватна чи загальна екосистема, в якій учні мають рівний доступ до джерел знань, ресурсів та інформаційної підтримки, гарантовану оцінку знань на основі справедливих та об'єктивних критеріїв. Таке середовище сприяє мотивації до навчання та стимулюванню особистих досягнень.

Конкурентоспроможність, з іншого боку, означає прагнення до успіху та переваги у певній галузі. У контексті освіти конкурентоспроможність можна розвивати, надаючи учням та студентам можливість брати участь у змаганні всередині групи, класу школи або ВНЗ та прагнути особистої досконалості.

Конкуренція в освіті – це багатогранне поняття, яке охоплює низку соціальних (брати участь у різноманітних соціальних проектах та прагнути до кар'єрного росту) , культурних (володіти національними та світовими культурними надбаннями, що нададуть перевагу кожній особистості у досягненні власної мети) та психологічних факторів (у своїй основі конкуренція має на увазі прагнення до досконалості та бажання перевершити інших індивідуумів). Конкуренція в контексті просвітницької діяльності може набувати різних форм, таких як академічні конкурси, групові та особисті доповіді з єдиної тематики та будь-які інші завдання, що об'єктивно оцінюються.

Конкуренція в освіті широко вивчалася дослідниками, які виявили різні фактори, що впливають на характер конкуренції у різних освітніх умовах та її вплив на кінцевий результат. Ці фактори визначають суть та критерії змагального процесу, такі як його інтенсивність і структура, а також

характеристику осіб, що беруть участь у ньому, зокрема їх мотивацію та самооцінку.

Удаючись до конкуренції, як стимулу в навчальній діяльності, варто враховувати, що конкуренція може мати як позитивний, так і негативний вплив на освіту.

З одного боку, конкуренція може бути сильним мотиваційним засобом, що спонукає здобувачів освіти прагнути до досконалості і найкращих результатів. Змагання у навчальному процесі також сприяє розвитку взаємодопомоги і взаємної відповідальності учнів та студентів.

З іншого боку, за неправильної мотивації, конкуренція породжує стрес, занепокоєння; учні та студенти намагаються за будь-яку ціну перевершити своїх однолітків.

Ураховуючи як позитивні так і негативні прояви конкуренції в освіті, педагоги повинні звернути увагу на роль правильної мотивації для досягнення власної мети в навчальній діяльності. Розуміючи роль конкуренції в освіті та її вплив на мотивацію, успішність та змагальну спроможність учнів, педагоги можуть розробити ефективні стратегії суперництва для позитивного та продуктивного результату навчального процесу.

2.8.1.2 Екосистема та її роль у конкурентно-прозорому освітньому процесі

Освітня система в Україні, як і в кожній країні, повинна бути зрозумілою, прозорою, здоров'язберігаючою, тобто екологічною. Екосистема – це новий напрямок у педагогіці. Особливого значення він набув у часи криз, воєн та гуманітарних викликів.

Екосистема освіти динамічна та постійно змінюється під впливом таких факторів, як нові технології, цінності та пріоритети суспільства.

Крім постійних чинників, які впливають на освітній процес, виникли ще й загрози (війна, екологічні катастрофи), що визначають програму освіти й

культури та приводять до зміни світоглядних поглядів та настанов усіх поколінь, а також повинні реагувати на драматичні й трагічні виклики часу. Система освіти в Україні повинна бути національно-спрямованою, гнучкою й уміти швидко змінюватись, оскільки війна потребує негайних відповідей.

Екосистема освіти належить до складної мережі взаємодій та відносин між різними компонентами, що становлять педагогічну систему. До цієї сфери входять учні, педагоги, адміністрація, освітні установи та державні органи. Окремі компанії та цілі галузі теж беруть участь, як і будь-які, зацікавлені сторони.

Екосистема охоплює всі аспекти системи освіти, включаючи:

- викладання та навчання, оцінку, розробку навчальних програм
- освітню політику, а також створення та імплементацію освітніх технологій

Найважливіша роль екосистеми полягає у створенні ефективної взаємодії між формальним та неформальним навчальним середовищем. Педагоги, сім'ї, спільноти та інші позашкільні структури повинні працювати в єдиному ключі підтримки конкурентоспроможності здобуття знань, забезпечувати та контролювати прозорість освіти.

Освітня екосистема здатна забезпечити умови для отримання високоякісних знань, підтримати розвиток та зберегти здоров'я учнів, студентів - лише за умов ефективної роботи всіх вище перелічених компонентів. Педагоги та інші зацікавлені сторони повинні працювати разом над здобуттям ефективного інноваційного освітнього досвіду учасниками навчального процесу.

2.8.1.3 Визначення прозорого освітнього середовища

На думку дослідників у галузі педагогіки, прозоре освітнє середовище визначається як таке, в якому студенти мають доступ до чіткої та точної інформації про зміст курсу й вимоги до оцінювання, знають алгоритм та політику

виставлення оцінок, мають можливості до зворотного зв'язку та покращення якості знань.

У прозорому освітньому середовищі студенти свідомо передбачають конкурентоспроможний власний результат, можуть відслідковувати свій прогрес протягом усього курсу. Викладач здатний значно масштабувати прозорість навчання, упровадивши критерії самооцінки в групових заняттях, задіяних у системі методу проєктів, перехресні опитування всередині класу чи аудиторії, розділених на сектори.

У поєднанні із прозорістю, змагальність може виробити позитивний динамічний досвід навчання, де учні та студенти мотивовані на досягнення найкращих результатів. Освітня екосистема створює комфортні доброзичливі стосунки між здобувачами освіти і педагогами, а також всередині між членами навчальних груп, незважаючи на конкурентну спрямованість результатів їхнього навчання.

Прозорість і змагальність при дистанційному навчанні допомагають побачити зміст і структуру уроку, виявити свої сильні й слабкі сторони, а також намітити шляхи підвищення власної конкурентоспроможності. Забезпечуючи рівний доступ до інформації всім учням та рівні можливості для досягнення успіху, програми дистанційного навчання можуть сприяти диференціації навчального процесу для учнів з різним рівнем розвитку, тобто створенню інклюзивної освіти.

2.8.2 Реалізація концепції прозорості та конкурентоспроможності в освіті

Прозорість і конкурентоспроможність – два фундаментальні поняття освіти, які відіграють вирішальну роль у формуванні навчального досвіду. Прозорість позначає ступінь відкритості, зрозумілості та доступності у засвоєнні нових знань, а конкурентоспроможність передбачає досконалість у розвитку здібностей та бажання наблизитись до ідеалу в будь-якому питанні. Ці поняття

тісно взаємопов'язані, та їх взаємодія покращує мотивацію, активність у роботі й успішність учнів.

У прозорому середовищі здобувачі освіти мають рівний доступ до інформації, ресурсів та підтримки й оцінюються на основі справедливих об'єктивних критеріїв. Навпаки, у непрозорому чи закритому середовищі учні та студенти можуть почуватися невпевнено щодо очікувань результатів своєї роботи й можуть бути менш мотивовані до участі в навчальному процесі.

Змагання як інструмент, при правильному використанні, може бути потужним стимулом, що спонукає студентів прагнути до досконалості та кращих результатів. Однак важливо збалансувати переваги конкуренції з потенційними ризиками, такими як підвищений стрес і тривожність, а також імовірність створення несправедливого чи надмірно напруженого навчального середовища.

В умовах використання дистанційної освіти прозорість і змагальність набувають ще більшого значення. Онлайн-освіта може і повинна використовувати такі технології, як “живі” уроки, запис уроків, платформа з матеріалами, тестування, покращуючи прозорість та конкурентоспроможність освітнього середовища, надаючи учням та студентам доступ до інформації з одночасним зворотним зв'язком та академічною підтримкою процесу отримання та закріплення знань у режимі реального часу.

2.8.3 Роль технологій у формуванні прозорого конкурентного середовища

Технології здатні відіграти значну роль у створенні прозорого та конкурентного освітнього середовища під час дистанційного навчання. Онлайн-платформи та інструменти взаємодії в реальному часі значно спрощують обмін інформацією, забезпечують зворотний зв'язок із викладачем, дають безперешкодний доступ учням до величезного набору навчальних ресурсів: схем, тестів, алгоритмів.

Кодова база навчальних ІТ-платформ може бути налаштована на унікальний дата-майнінг – збір даних та аналіз їх у різних зручних корисних форматах для:

- учнів та студентів, які отримують в онлайн-режимі оцінку успішності, визначають прогрес, ефективність тимчасових витрат, а також виявляють «слабкі місця» у вивченому матеріалі, що вимагають повторення або глибшого опрацювання
- викладачів, здатних оцінити за загальними та приватними результатами успішність класу, групи, окремого учня та студента, щоб відкоригувати подачу матеріалу, предметний курс у рамках освітнього плану
- чиновників, які провадять моніторинг результатів навчальної діяльності й складають рейтинг з різних дидактичних предметів та закладів в умовах дистанційного навчання відповідно до концепцій у сфері освіти

Однією з основних переваг сучасних дистанційних технологій у створенні прозорого та конкурентного середовища є можливість миттєвої та об'єктивної оцінки знань, побудованої на основі незалежного алгоритму без участі у цьому процесі викладача. Платформи та інструменти онлайн-навчання здатні об'єктивно оцінювати учнів та студентів й використовувати тести (схеми, алгоритми, можливість ранжувати завдання відповідно до обсягу матеріалу чи швидкості його оволодіння) як спосіб перевірки вивченого матеріалу лише за умови засвоєння ними певної суми знань.

Інтеграція навчальних платформ із додатками web 3.0 може сприяти більшій прозорості оцінювання й надати обліку успішності учнів та студентів нового рівня. Враховуючи зростаючий рівень довіри до блокчейн-технологій, здобувачі освіти будуть забезпечені надійним архівом для збереження оцінок успішності протягом навчання у школі та ВНЗ.

У майбутньому web 3.0-додатки допоможуть викладачам проаналізувати сильні та слабкі сторони знань учня з кожного сегменту та з кожної теми, опрацьованої як в школі, так й у ВНЗ.

Докладна аналітика онлайн-платформ стане основним особистим портфоліо кожного випускника коледжу та ВНЗ. Подібне архівування оцінок знань створить передумови для більш ретельного підбору кадрів для підприємств.

На базі web 3.0, за наявності попиту, цілком є реалістичними розробки програм, які зможуть підбирати за базами даних потенційні кандидатури співробітників, спираючись на об'єктивні оцінки знань та досягнень кожного учня в конкретних галузях. Завдяки докладній інформації в архіві додатка web 3.0 можна підвищити мотивацію здобувачів знань до самовдосконалення та покращення успішності, виправлення низьких оцінок, отриманих на минулих освітніх етапах.

Евристичні алгоритми без зусиль визначають для роботодавців кандидатури з учнів та студентів, які продемонстрували в процесі навчання найбільш відповідну динаміку засвоєності матеріалу в тих областях, які цікавлять компанію, а також показали рух кожної особистості щодо себе та щодо інших.

Крім того, технологія може полегшити обмін інформацією та ресурсами між студентами, сприяючи створенню спільного конкурентоспроможного середовища для навчання. Дискусійні онлайн-форуми, чати та групові проекти можуть допомогти здобувачам освіти ділитися ідеями, спілкуватися один з одним та змагатися в атмосфері підтримки та співробітництва.

При правильному аналізі успішності за допомогою аналітичних даних платформи онлайн-навчання можна визначити сильні та слабкі сторони студентів, спрогнозувати прогрес та ефективність тимчасових витрат, ступінь залучення здобувачів знань до навчання, прогнозувати тренди майбутньої освітньої діяльності. Це може допомогти студентам самостійно визначити галузі для вдосконалення, а викладачам – отримати уявлення про ефективність їх методів навчання.

Однак важливо відзначити, що самі по собі технології не можуть створити прозоре та конкурентне середовище. Над теоретичною та практичною частиною технологічної революції в онлайн-освіті мають працювати всі елементи освітньої

екосистеми, покликаної створити ефективну взаємодію між формальним та неформальним навчальним середовищем.

Важливо збалансувати використання технологій з ефективною педагогікою та стратегіями навчання, орієнтованими на школярів та студентів, щоб забезпечити позитивну мотивацію до освітньої діяльності, підвищити активність учнів та студентів, а також надати їм педагогічну підтримку у процесі навчання. Основну роль у цьому процесі має відігравати держава, формуючи основні засади дистанційного навчання та забезпечуючи технологічною підтримкою освітній процес. Упровадження на місцях онлайн платформ потребує не лише зусиль педагогів, а й батьків, майбутніх роботодавців, що зацікавлені в інноваційній освіті майбутніх кадрів.

2.8.4 Критика дистанційної форми навчання

Дистанційне навчання набуває все більшого поширення в сучасній педагогіці, оскільки розвиток технологій дозволяє розширити доступ до освітніх ресурсів та можливостей здобуття знань. У світлі пандемії COVID-19 і війни онлайн освіта стала ще важливішою, а іноді і єдиною формою навчання школярів та студентів. У період вірусної епідемії дистанційна освіта убезпечила рідних та близьких учнів через заходи в обмеженні соціальних контактів; а в період військових дій, що ще тривають, онлайн-платформи дозволили зберегти нерозривний зв'язок із Батьківщиною дітям та мешканцям тимчасово окупованих територій.

Незважаючи на зростаючу популярність, дистанційне навчання стикається з критикою щодо його ефективності, особливо у плані створення прозорого та конкурентного освітнього середовища. Деякі науковці стверджують, що дистанційне навчання може призвести до відсутності підзвітності та прозорості, оскільки учні й студенти не завжди можуть бути залучені до процесу навчання ти/чи не мати доступу до зворотного зв'язку, як під час уроку.

Однак дослідження показали, що дистанційна освіта може бути такою ж ефективною, як і традиційне навчання у класі, і навіть може сприяти функціонуванню більш прозорого та конкурентоспроможного середовища.

На основі аналізу, проведеного Міністерством освіти США, було зроблено висновок, що студенти, які відвідують онлайн платформи, у середньому показують більш високі результати, ніж ті, хто відвідує звичайні курси. Західна модель освіти передбачає використання в значній мірі форм дистанційного навчання, яке сприяє підвищенню рівня співробітництва студентів та викладачів, а також співпраці та змагальності між здобувачами знань.

Для того щоб підвищити ефективність дистанційного навчання в умовах прозорого та конкурентного освітнього середовища, важливо зосередитися на таких педагогічних стратегіях навчання, що зумовлюють взаємодію учнів та студентів з викладачами. Використання технологій для заохочення співпраці між студентами та викладачами, а також спільних інтерактивних навчальних заходів знімає напругу через відсутність очного відвідування класу та особистого зв'язку з педагогом.

Крім того, важливо забезпечити школярів та студентів необхідними ресурсами та підтримкою для успішної роботи в середовищі дистанційного навчання. Школа та ВНЗ мають визначитися з мінімальними вимогами щодо ІТ-технологій.

Цифрова підтримка дистанційного навчання включає наявність платформ, додатків - дивайсів та постачальників Інтернету, якими повинні користуватися в однаковій мірі всі учні. Окремо адміністрація має продумати заходи технічної підтримки та академічне консультування користувачів створеної системи дистанційної освіти.

Надаючи учням та студентам ці ресурси, викладачі зобов'язані гарантувати якість викладання та створити конкурентоспроможне навчальне середовище, що сприятиме доступності і прозорості здобувачам освіти незважаючи на різні можливості та технічні засоби. Принцип рівності та доступності має бути реалізований як на підготовчому етапі переходу до нового

класу школи, на новий курс університетської та середньо-спеціальної освіти, так і протягом усього періоду навчання.

2.8.5 Практики формування прозорого конкурентного освітнього середовища в дистанційному навчанні

Дистанційне навчання є унікальною можливістю щодо створення освітнього простору, коли йдеться про принципи прозорості та конкурентоспроможності. Досягти прозорості та здорової конкуренції у дистанційній освіті можна лише за умови впровадження спеціальних практик:

- Наявність однозначних та справедливих критеріїв оцінки
- Упровадження прозорих та доступних систем оцінювання
- Стимулювання до співпраці студентів
- Забезпечення своєчасного та актуального зворотного зв'язку зі студентами

студентами

Розберемо кожну практику окремо.

Справедливість та однозначність критеріїв оцінки- необхідний еталон для вимірювання успішності учнів. Викладачеві важливо забезпечити оцінювання кожного школяра та студента за одним і тим же набором стандартів. Критерії оцінки повинні бути не тільки однозначними та справедливими, а й об'єктивно вимірювати результат навчання, що відповідає цілям курсу. Як зазначив доктор Томас Дж. Тобін, "прозорість - це не просто обмін інформацією зі студентами, а скоріше те, наскільки чітко ця інформація передається і як вона пов'язана з успіхом студентів". Успіх – це процес самореалізації, це спроможність визначити власні переваги стосовно інших, особисту конкурентоспроможність. Система прозорого й об'єктивного оцінювання сприяє задоволенню результатами своєї праці.

Викладач зобов'язаний забезпечити доступність системи оцінювання для старшокласників та студентів, дати їм можливість зрозуміти процес

виставлення оцінок, дізнатися про їх критерії. Упровадження прозорих та доступних систем оцінки - це запорука конкурентного стимулу для учнів.

Заохочення до співпраці здобувачів освіти є ключем до створення прозорого та конкурентного середовища у дистанційному навчанні. Цього можна досягти, надаючи студентам можливість співпрацювати над проектами, брати участь у дискусійних форумах та групових заходах.

Як зазначає доктор Дайан Шаффхаузер, "залучення" до співпраці "є життєво важливим компонентом успіху студентів в онлайн-навчанні, і коли студенти відчують зацікавленість у своїх курсах, вони з більшою ймовірністю будуть показувати хороші результати та більш ефективно конкурувати зі своїми однолітками".

Надання актуального зворотного зв'язку має вирішальне значення в дистанційному навчанні, оскільки школярі та студенти можуть своєчасно побачити результати своєї роботи та визначити галузі, в яких вони можуть покращити свої показники з допомогою викладача через реальний вимір знань.

Ефективність зворотного зв'язку визначається конкретикою і дієвістю, що безпосередньо стосується роботи учнів. Як зазначив доктор Майкл Світ, "конкретний і докладний зворотний зв'язок з більшою ймовірністю буде прийнятий студентами до дії і може вплинути на їх загальну успішність".

Рівний доступ до ресурсів та підтримка всіх школярів та студентів має важливе значення для створення прозорого та конкурентного середовища у дистанційному навчанні.

Викладач, школа або ВНЗ повинні продумати та протестувати навчальні онлайн-технології, переконатися в наявності технічної підтримки та забезпечити безперешкодне академічне консультування, а також рівну доступність для учнів та студентів до відповідних навчальних матеріалів та ресурсів.

2.8.6 Проблеми та їх розв'язання при впровадженні прозорого конкурентного освітнього середовища в дистанційному навчанні

2.8.6.1 Технічні проблеми та обмеження освітнього процесу при дистанційному навчанні

У міру того, як дистанційне навчання стає все затребуванішим, слід визнати наявність технічних проблем, які можуть виникнути при його впровадженні. Хоча технологія може бути потужним інструментом для створення прозорості та конкурентоспроможності, її реалізація залежить від багатьох чинників сучасних реалій.

Однією з найпоширеніших технічних проблем є питання доступу до навчальних та оцінювальних технологій, Інтернету. Якщо школа та ВНЗ можуть забезпечити високошвидкісне та стабільне з'єднання в рамках державної програми або за домовленістю з постачальниками ІТ-послуг на місцевому рівні, то здобувачі знань спираються на зв'язок різних провайдерів.

Ще одним важливим чинником просвітницької діяльності в режимі онлайн є надійність технології. Технічні проблеми, такі як неможливість, несвоєчасність підключення до Інтернету або збої в роботі програмного забезпечення порушують навчальний процес, що спричиняє втрату уваги та інтересу до виученого, перевантаженість самостійними завданнями, емоційний стрес, розчарування як у учнів, так і у викладачів.

Високий рівень зривів онлайн-занять може призвести до втрати прозорості та перешкоджати розвитку конкурентного середовища. Педагог буде змушений шукати вихід із ситуації, підвищуючи обсяг домашньої роботи, виконання якої знизить рівень якості засвоєння матеріалу та його контролю. Вимушене вивчення нових тем студентами та учнями та студентами без участі викладача знизить успішність.

Надійна та стабільна якість зв'язку здатна забезпечити перехід на супутникову мережу. В Україні активно розвивається технологія Starlink, але вартість цих послуг доступна обмеженій кількості користувачів.

Проблема фінансування вирішується на державному рівні. Окремий ВНЗ або школа можуть укласти договори з провайдерами, продумати систему роздачі Wi-Fi в межах невеликого населеного пункту за допомогою монтажу антен-підсилювачів сигналу, створити кілька резервних варіантів підключення до Всесвітньої мережі, наприклад, мобільний Інтернет.

Залежно від умов використання дистанційного навчання викладачам доцільно готувати варіативні плани занять з різним рівнем зв'язку. При низькій його якості (таке трапляється, як правило, на мобільному Інтернеті) учні можуть отримувати більше завдань для самостійної роботи, а нові теми повинні опрацьовуватись у часи спільної роботи учнів і викладачів з використанням високошвидкісного Інтернету.

При дистанційному навчанні особиста інформація та дані часто передаються через різні платформи та стороннє ПЗ. Створення умов безпеки та конфіденційності цієї інформації має вирішальне значення для унеможливлення поширення особистих даних у мережі, забезпечує прозорість та довіру в он-лайн-спілкуванні.

Як наголошують Телла і Мутула, "проблеми конфіденційності не повинні не братися до уваги в середовищі дистанційного навчання, і необхідно вжити заходів для убезпечення поширення відомостей та особистої інформації студентів".

В умовах війни викладач особисто та державні структури мають забезпечувати конфіденційність та безпеку всіх учасників освітнього процесу. У деяких особливих випадках від цього можуть залежати життя й здоров'я дитини та її батьків, а також викладачів.

2.8.6.2 Забезпечення справедливості та рівності для учнів в умовах дистанційного освітнього процесу

Створення прозорого та конкурентного освітнього середовища при дистанційному навчанні неможливо забезпечити без дотримання принципів

справедливості та рівності в учнівському середовищі. Усі здобувачі освіти повинні мати доступ до однакових ресурсів, рівня підтримки, що сприятиме реалізації можливостей у навчанні й розвитку.

Придбання необхідного рівня гаджетів та оплата послуг якісного високошвидкісного Інтернету може вилитися в непосильні витрати для низки сімей учнів. Фінансову сторону проблеми може вирішити держава, але прямо зараз школа і ВНЗ здатні прийти на допомогу учням, які її потребують.

Оскільки школа не може розв'язувати матеріальні й фінансові питання самостійно, то вирішенням цієї проблеми може стати додаткове безкоштовне репетиторство чи консультування тих груп учнів, які володіють мінімальним технічним забезпеченням. У ряді випадків можна проводити особисті зустрічі онлайн учнів із викладачами, організовувати дистанційно факультативи. Отже, навіть в умовах обмеженого використання технічних можливостей, але за наявності додаткових зусиль викладачів й спільного зацікавлення всіх учасників освітнього процесу, можна досягти високого рівня навченості.

Як підкреслюють Азеведо й Алевен, "рівний доступ до ресурсів та підтримки має вирішальне значення для створення рівних умов та забезпечення того, щоб усі учні мали змогу досягти успіху".

Повага до особистості та створення умов для її розвитку є визначальними для освіти України, особливо в роки війни. І середовище спільного навчання, створене в онлайн-системі, може сприяти втіленню принципів справедливості та рівності, конкурентоспроможності в екосистемі дистанційної освіти.

Працюючи разом над груповими проектами та завданнями, старшокласники та студенти можуть навчатися один у одного, виробляючи навички співпраці та взаємопідтримки. Це може бути особливо важливим для учнів, які можуть почуватися ізольованими або бути роз'єднаними через економічні чи політичні події.

Як зазначає Славін, "спільне навчання може допомогти зрівняти шанси, сприяючи рівній участі та формуючи почуття спільності серед студентів".

Одним із ключових факторів забезпечення справедливості, як зазначають Шрайбер та Каспарі, є "об'єктивні критерії оцінки успішності учнів, необхідні для забезпечення справедливості та прозорості освітнього середовища". Це допоможе звести до мінімуму упередженість щодо оцінювання знань та гарантувати, що всі школярі та студенти будуть оцінюватися на основі їхніх результатів навчальної діяльності, а їх рейтинг вибудовуватиметься на основі індивідуальних переваг.

2.8.6.3 Розв'язання проблем зворотного зв'язку в дистанційному навчанні

При створенні прозорого, конкурентного освітнього середовища в дистанційному навчанні важливо приділяти першочергову увагу вирішенню проблем технічного забезпечення студентів засобами зв'язку та наявності ІТ платформ, що сприяють своєчасному зворотному зв'язку викладача і здобувачів освіти. На думку Хетті і Тімперлі, зворотний зв'язок є одним із найбільш значущих чинників у сприянні навчанню та успішності здобувачів освіти. У процесі такого зв'язку учні та студенти беруть участь в рецензуванні відповідей, проектів; у взаємо- та самооцінюванні, у встановленні реального рівня знань кожного. Це сприяє активному навчанню, розвиває навички критичного мислення та заохочує освітнє середовище до саморегулювання. Процес зворотного зв'язку зі студентами також допомагає викладачам визначити потенційні галузі для покращення успішності та отримати уявлення про перспективи студентів.

Встановлення своєчасного актуального зворотного зв'язку викладачів зі здобувачами освіти може допомогти кожному школяру та студенту поліпшити мотиваційну сферу, визначити пріоритетні напрямки для застосування своїх знань, що може сприяти більш ефективному залученню до процесу свідомого навчання та розвитку критичного мислення.

Дискусійні форуми онлайн, відеоконференції та віртуальні платформи для спільної роботи дозволяють студентам брати участь у вирішенні проблем та отримувати зворотний зв'язок у режимі реального часу.

Ці інструменти також дозволяють розширити співпрацю між школярами з різних класів, шкіл та студентами з ВНЗ в межах однієї країни та навіть інших країн.

2.8.6.4 Вимірювання ефективності освітнього середовища при дистанційному навчанні

Ефективне функціонування прозорого конкурентного освітнього середовища в умовах дистанційного навчання потребує постійного аналізу та оцінки. Вимірювання корисності цього середовища передбачає вивчення різних факторів, таких як залучення до активної діяльності учнів та студентів, вплив сучасних ІТ-технологій на покращення їх успішності, достовірність та об'єктивність оцінювання навчальних досягнень, а також доступність освітніх ресурсів в умовах он-лайн освіти.

Інструменти аналізу та власне оцінювання можуть включати опитування, фокус-групи, рейтингові досягнення в академічній успішності учнів та студентів, а також визначення в балах конкурентоспроможності кожного здобувача освіти. Серед популярних та ефективних інструментів визначення результатів роботи студентів при виконанні завдань та складання іспитів варто відзначити рубрики.

Це спосіб точного опису критеріїв, які чітко та однозначно визначають очікувані результати та досягнення в засвоєнні виучуваного матеріалу.

Найголовніше, рубрики спрямовують процес оцінювання у зрозуміле русло, в якому діють відомі аргументовані критерії для учнів старших класів та студентів. Метод підходить для оцінки: усних висловлювань, письмових відповідей, роботи з текстом, кросвордів тощо.

Особливу довіру викликає можливість учнів працювати над упорядкуванням та обговоренням рубрик. Вони представлені у вигляді таблиць,

де певні досягнення перетворюються на бали. Табличний формат дає можливість самооцінки, колективної оцінки класу та результатів зворотного зв'язку з викладачем, який використовує заздалегідь заявлену форму визначення показників оволодіння знаннями.

Важливо регулярно вимірювати ефективність освітнього середовища та коригувати його за необхідності. Згідно Мау, "регулярні оцінки допомагають визначити галузі для покращення знань та виявити успішні стратегії, а також забезпечують цінний зворотний зв'язок для викладачів та студентів".

Технології оцінювання можна використовувати для збору та аналізу даних, пов'язаних із залученням студентів до навчальної діяльності, для виявлення зв'язку результатів оцінювання з іншими факторами, які формують ефективне освітнє середовище, його екологію, що сприяє в кінцевому результаті розвитку й збереженню генофонду нації.

Системи управління навчанням (Learning Management System, LMS) надають низку даних про успішність та залучення школярів, студентів, включаючи відвідування, своєчасне виконання завдань та час, витрачений на вивчення матеріалів курсу.

У цілому, ефективне впровадження прозорого конкурентного освітнього середовища в дистанційному навчанні потребує постійної оцінки для визначення його ефективності.

Достовірні дані, одержані внаслідок використання різних інструментів оцінювання та технологій для вимірювання рівня знань, можуть бути використані для покращення освітнього середовища та оптимізації результатів навчання школярів та студентів.

2.8.7 Висновок

Методи дистанційного навчання на сучасних ІТ-платформах вимагають адаптації традиційних форм вивчення матеріалу та оцінювання результатів освітньої діяльності до інноваційних.

Це необхідно задля забезпечення рівного доступу до процесу навчання та ефективного розвитку компетенцій учнів та студентів. Створення прозорого та конкурентного освітнього середовища є ключовим принципом для досягнення визначених цілей за умов дистанційного навчання.

Необхідні подальші дослідження для визначення найефективніших стратегій для створення прозорої та конкурентної екосистеми освітнього середовища за умов навчання на відстані.

Для дистанційного навчання потрібна матеріально-технічна база (комп'ютер, ноутбук чи планшет), а також засоби зв'язку. Без цього он-лайн навчання неможливе.

Перехід на онлайн-освіту вимагає від учнів певних фінансових витрат на гаджети та Інтернет, що є недоступним для деяких сімей, особливо в умовах війни чи екологічних і техногенних катастроф. Роль держави у питанні матеріального забезпечення освіти дуже велика й вона повинна бути визначена в стратегії національної освіти України. Поки це питання не вирішено, педагоги та навчальні заклади мають самостійно «вирівнювати» ситуацію, включаючи додаткові факультативні заняття та консультації для учнів з обмеженими технічними можливостями в онлайн-навчання.

У зв'язку із збільшенням частки дистанційної освіти потреба в інвестуванні інфраструктури для створення ІТ-платформи зі стійким Інтернет-з'єднанням зростає. Також необхідно забезпечити конфіденціальність персональних даних учнів та викладачів. Поки що ці питання розв'язують перед усім навчальні заклади, які створюють різні варіанти підключення до Інтернету, вивчають технічні можливості домашнього навчання онлайн кожного учня, створення імпровізованих служб технічної та академічної підтримки.

Формування прозорого та конкурентного освітнього середовища в умовах дистанційного навчання – це складний процес, що вимагає ретельного планування та продуманої реалізації.

Зосередивши увагу на прозорості та конкурентоспроможності освітнього середовища, педагоги та навчальні заклади повинні забезпечити учням та

студентам доступ до високоякісного навчання та можливість розвивати ключові компетенції.

Для досягнення цієї мети необхідно, щоб усі зацікавлені сторони працювали разом для постійного розвитку кожної особистості та вдосконалювали програми дистанційного навчання.

SECTION 3. LINGUISTICS

DOI: 10.46299/ISG.2023.MONO.PED.4.3.1

3.1 Проблемні питання викладання діалектології у закладі вищої освіти

«Українська діалектологія» – навчальна дисципліна, спрямована насамперед на оволодіння студентами-філологами практичними навичками. Вивчаючи діалектологію, студент повинен уміти: виявляти діалектні особливості на фонетичному, морфологічному, лексичному та синтаксичному рівнях мови, записувати тексти фонетичною транскрипцією, карткувати діалектний матеріал, укладати словники. Курс «Українська діалектологія» у закладі вищої освіти повинен ознайомити студентів із діалектологією як наукою, з'ясувати предмет, завдання, значення, ознайомити з фонетичними, морфологічними, словотвірними, синтаксичними, лексичними особливостями говорів.

Мета дослідження – окреслити проблемні моменти, які виникають у процесі навчання діалектології студентів факультету філології і журналістики Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка.

Відзначимо, що для науки є вагомими напрацювання Ф. Жилка, С. Бевзенка, І. Матвіяса, М. Никончука, А. Поповського, Г. Аркушина, Г. Гримашевич, С. Панцьо, М. Лесюка, Н. Хобзей, П. Гриценка, В. Леснової, Т. Ястремської, Г. Мартинової, О. Костів, Н. Глібчук та ін.

Для навчальної діяльності студентів важливим є забезпечення літературою, зокрема підручниками. До цього часу основними виданнями були «Українська діалектологія» С. Бевзенка [124], «Нариси з української діалектології» Ф. Жилка [126], «Українська мова та її говори» І. Матвіяса [127] та ін.

У 2023 р. вийшов друком підручник «Українська діалектологія» (автори Н. Глібчук, О. Костів), у якому подано теоретичні відомості, карти. Авторки аналізують кожне наріччя окремо. Студенти матимуть можливість вивчати

конкретні діалекти на фонетичному, морфологічному, лексичному рівнях. Підручник написано з урахуванням новітніх поглядів [125].

Успішне засвоєння студентами навчального курсу розраховане на систематичне проведення практичних занять, на яких переважно використовуємо такі навчально-методичні видання: Глібчук Н. М. Практичні завдання з української діалектології. Львів, 2000; Гопштер Є. А. Українська діалектологія: навчально-методичний посібник. Горлівка, 2005; Шеремета Н. П. Українська діалектологія. Практичні заняття. Кам'янець-Подільський, 2005; Панцьо С. Є. Українська діалектологія: Практикум: навчально-методичний посібник. Тернопіль, 2013.

Мета дисципліни – розвиток мовнокомунікативної компетентності фахівця.

Діалектологія відіграє особливу роль у підготовці вчителя-філолога, оскільки вона забезпечує реалізацію професійної компетенції студента.

Загальні компетентності (далі – ЗК) формуються у здобувачів на всіх етапах навчання.

ЗК 03. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово; здатність до ефективного комунікування, готовність до співпраці з колегами, вміння працювати в колективі; навички публічного мовлення, здатність ясно та виразно висловлюватися в процесі комунікації; здатність аналізувати зміст думки та її структуру в процесі спілкування та адекватно на неї реагувати; здатність спілкуватися іноземною мовою.

ЗК 07. Здатність бути відповідальним, ініціативним, активним, мати динамічні знання, відкритість до світу, вміння працювати в команді; вміння розподіляти функції у колективній роботі.

Фахові компетентності (далі – ФК) формуються під час вивчення дисципліни «Українська діалектологія».

ФК 01. Усвідомлення структури філологічної науки та її теоретичних основ; володіння ключовими поняттями мовознавства та літературознавства, теоріями і методами філологічного аналізу, особливостями розвитку

філологічної думки у певну історичну епоху та у сучасному контексті розвитку гуманітаристики. Здатність здійснювати лінгвістичний, літературознавчий та спеціальний філологічний (залежно від обраної спеціалізації) аналіз текстів різних стилів і жанрів.

ФК 02. Здатність аналізувати лінгвістичні явища з погляду фундаментальних філологічних принципів і знань, а також на основі відповідних загальнонаукових методів. Знання природи і сутності мови, походження і закономірностей розвитку мов, особливостей структури мови, класифікації мов світу, шляхів і методів вивчення мовного матеріалу. Знання системи сучасної української літературної мови, еволюції її граматичної будови.

ФК 04. Здатність аналізувати діалектні та соціальні різновиди мов, що вивчаються, описувати соціолінгвальну ситуацію. Досконале володіння українською мовою в її літературній формі, розуміння діалектного різноманіття української національної мови, вміння використовувати засоби мови відповідно до специфіки комунікативної ситуації та контексту. Здатність аналізувати просторові та соціальні різновиди мови, засади мовної політики [129].

Вивчення навчальної дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» забезпечує досягнення здобувачами таких результатів навчання:

ПНР 1. Працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, упорядковувати, класифікувати й систематизувати; володіти прийомами бібліографічного опису різних джерел, сучасними методами й прийомами обробки інформації в галузі професійної діяльності.

ПНР 2. Розуміти основні проблеми філології та підходи до їх розв'язання із застосуванням доцільних інноваційних методів; знати систему мови, аналізувати мовні одиниці, визначати їхню взаємодію та характеризувати мовні явища і процеси, що їх зумовлюють; володіти нормами літературної мови та вміти їх застосовувати в практичній діяльності; характеризувати діалектні та соціальні різновиди мов, що вивчаються, описувати соціолінгвальну ситуацію;

знати загальні властивості літератури як мистецтва слова; інтерпретувати твори української та зарубіжної художньої літератури й усної народної творчості, визначати їхню специфіку й місце в літературному процесі; знати історію мов і літератур, що вивчаються, і вміти застосовувати ці знання у професійній діяльності; здійснювати лінгвістичний та літературознавчий аналізи текстів різних стилів і жанрів; володіти навичками участі в наукових та / або прикладних дослідженнях у галузі філології; застосовувати в професійній діяльності нормативні засоби мови в усному та писемному мовленні; аналізувати головні тенденції історичного розвитку українського народу, аргументувати свої погляди на дискусійні моменти української історії та сучасного суспільного життя.

ПНР 6. Здійснювати вибір методів, форм і засобів навчання, спрямованих на розвиток здібностей учнів; діагностувати, прогнозувати, забезпечувати ефективність та корегування освітнього процесу для досягнення програмних результатів навчання і допомоги здобувачам освіти в реалізації індивідуальних освітніх траєкторій.

ПНР 10. Здійснювати контроль і корекцію знань учнів; організовувати процес свого навчання і самоосвіти [129].

Проблемні моменти стосуються лекційного викладу матеріалу. Пропонуємо студентам аналізувати українські говори на всіх структурних рівнях: фонетичному, морфологічному, словотвірному, синтаксичному, лексичному. Саме так побудований підручник Н. Глібчук, О. Костів «Українська діалектологія» [125].

Під час проведення практичних занять у студентів виникають труднощі із аналізом діалектних текстів, оскільки виокремлення фонетичних, морфологічних, лексичних особливостей вимагає ґрунтовних знань із лінгвістичних курсів, які вивчають у закладах вищої освіти.

Як колись пекли паски в селі Озерна?

ко'лис'' ў 'нашому се'л'і л'уд шану'ваў с''в'ета // но 'саме'' б'іл'ше ўс'і че'кали Ве'ли'кодних с''в'ет // з них с'і начи'нала сп'раўжн'а ве'сна / 'наче'ло с''е ўс'о роц'в'ітати // 'іме'но ў тойе с''в'ето ўс'і 'баб'ці і ма'ми пе'кли і ро'били к'рашанки // о / а йа 'була ма'лойу і ўсе че'кала 'того Ве'ли'код'н'а // ми 'дуже'' с''і спо'добало ди'витис''е / йак ви'п'і'кали пас'ки // во'ни 'були та'кими па'хучими / дух'м'аними / йіх так х'т'іло с'е з'йісти // начи'нали пе'чи йіх ў 'чистий че'т'вер // ў 'хат'і 'мало 'бути попри'бирано / 'вими'то / рушни'ки 'попран'і / накрох'мале'н'і / с'ц'іни по'б'іле'н'і // ко'ли 'мама ви'стаў'л'ели на с'ц'іл му'ку / 'масло / 'йаіц'і / і'з'ум / ван'іл'ін / то в'ід'разу ў' хат'і ста'ваў с''в'ет'ковий 'настр'іі // 'добра / 'фаіна 'паска / 'горд'іс'ц' газ'дин'і // ко'лис' 'нав'іг' 'була при'к'мета / с'лаўна 'паска / на 'добрий р'ік // о'то ўже чаклу'вали 'мати над тим 'т'істом // йак 'т'іл'ки 'вим'ісили / то пи'ел'ну'вали / 'шоби не'' ўте'кло з 'д'іж'і // а 'поки 'паска п'ід'ходила / п'ід п'іч ри'хту'вали к'ругл'і бл'ахи / з'машчу'вали во'л'іейу і вистаў'л'ели на с'тул'чику / 'шоби 'були п'ід ру'койу // тим 'часом розкла'дали во'гон' // дос'в'іче'н'і газ'дин'і / кот'р'і 'жили ў се'л'і / з'нали / шо 'саме 'л'іпше пе'чи 'паску на ви'ш'невих дро'вах / то'му йіх ри'хту'вали напе'ред // 'коли 'т'істо 'добре'' п'ід'ішло / йо'го ви'кла'дали у 'форми // к'лали не'' 'поўну' форму / но тре'тину / бо во'но ше 'мало п'ідрос'ти // а при'кра'шали пас'ки по-'р'ізному / 'кажда газ'дин'а / по-'с'войему // мо'йі 'мати ўсе поси'пали йіх кол'о'ровим пшо'ном / поси'пали і'з'умом / з'машчу'вали йаі'цем з'битим з 'цукром / б'іл'ком // ви'робл'ели пас'ки 'б'іл'ш'і / 'менч'і і 'дуже ма'лен'к'і / дл'а д'іте'й / кот'р'і з не'те'р'п'ін'ам ж'дали / ко'ли то йіх 'мати пок'личут // 'паску 'можна 'йісти 'т'іл'ки ў не'д'іл'у / 'п'іс'л'а 'того / йак с''і пос'в'атит // а ўже ў не'д'іл'у / ко'ли ўс''а ро'дина с'ідала до с'тола / 'мати розр'ізала с''в'е'чену 'паску нам на здо'ровл'е і 'рад'іс'ц' // во так ў нас 'було // (Інформатор: Христинич Стефанія Іванівна, 1936 р. н., освіта 4 кл.) [128, с. 8].

Фонетичні особливості:**у вокалізмі:**

- перехід /a/ через /e/ – *ви^eстаў^lл'ели, с''е, ви^eроб^lл'ели, 'нач^eло, с''в'е^uт;*
- ненаголошені е, и зближуються у вимові і реалізуються як звуки е^u, и^e:
с''в'е^uчену, не^uте^r'п'ін'ам, не^uд'іл'у, поси^eпали, ви^eстаў^lали.
- заміна /a/ на /i/ – *с'і;*

у консонантизмі:

- оглушення дзвінких: *'бабⁿц'і;*
- протетичні звуки: *во^lл'ійейу*
- палаталізація с'' – *с''і, с''в'ета, с''в'е^uчену, ўс''а, ко'лис'';*
- ствердіння приголосного т: *пок^lличут, пос'в'а'тит;*
- відсутність подовження приголосних: *не^uте^r'п'ін'ам;*
- асимілятивні зміни *шч на ш: шо.*
- перехід звукосполюки ст у сц: *'рад'іс'ц', с'ц'іни*
- поява звука л після губного приголосного: *здо'ровл'е*

Морфологічні особливості:

- форми іменників у З.в мн.: *'йайц'і*
- іменники II відміни в М. в. *на 'пол'у;*
- нестягнена форма займенника: *'тойе*
- форма найвищого ступеня порівняння прикметників: *'саме^u 'б'іл'ше*
- прості форми минулого часу: *'вим'ісили, пи^eл'ну'вали.*
- інфінітив на –ти і чи: *п'ідрос'ти, не^uчи*
- наявність частки *с'і* в препозиції: *с''і спо^lдобало, с''е ўс'о роц'в'і'тати*
- вказівна частка *ось: во*
- частка тільки: *но*

Лексичні особливості:

- *'файна (гарна);*
- *газ'дин'а;*
- *ри^eхту'вали.*
- *'іме^uно*

Важливою є робота з діалектними текстами, які записали студенти під час проходження діалектологічної практики. Це дозволило створити архів кафедри української мови та славістики Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Діалектні записи доступні на ютуб-каналі «Діалектологічна майстерня» (<https://www.youtube.com/@user-su1gz3kw4c>).

У текстах відображено побут, звичаї, традиції, історія. Пор.:

[йа ў воіну була / ми^ен'і бу^ло три роки // нас н'імец ви^егониў / ми^ен'і мати роз^еказувала // вику^ліро^ували нас // се^нло ви^ета^н'али хто ку^ди // ми бу^ли ў Чо^тирборках / н'імец ви^егониў // ви^егониў з^е хати / ми саме / мо^йа мати напи^екла хл'іба // у пи^еч'і по^кинула хл'іба / по^кинули ко^рову // ў мене^н брат буў с^таршиї / в'іс'ім^нацит' рок'іў / бу^ла / к'ін' буў ў нас // в'ін зап^р'іг^х санки / шоб ми^ене везти на м'істо / ос^уди аж / ў центи^ер // тут л'удеї нап^хали поўну ма^лшину / ви^егонити // ме^нне ўз'аў н'імец' / ої Боже^н м'ї / за коми^ер та і ту^ди / ў ма^лшину кинуў //]

У підготовці до діалектологічної практики студенти використовують навчальний посібник: Наливайко М. Я. Діалектологічна практика: навчально-методичні рекомендації. Тернопіль : ФОП Осадца Ю. В., 2022. 120 с.

Запис, систематизація і вивчення діалектної лексики, укладання регіональних словників української мови залишаються актуальними. Тому фіксація діалектного мовлення, його передача на письмі за допомогою фонетичної транскрипції вимагає від студента доброї підготовки, навичок укладання діалектних словників та ін.

У процесі діалектологічної практики студенти-філологи набувають досвіду самостійного дослідження народнорозмовної мови. Вони простежують взаємодію між говірками та говорами, вплив літературної мови на говірки, архаїзацію й оновлення народної мови. Тому записувачі діалектної лексики, текстів повинні зафіксувати точне звучання, структуру слів, словосполучень і речень, повноту значення слів, уживаних у говірці.

Отримавши певні знання з курсу «Українська діалектологія», студенти повинні спонукати інформаторів до монологічного мовлення, до

тлумачення конкретної лексеми, до виявлення різних варіантів значення. Зібраний матеріал можна використати для укладання діалектних словників у вивченні курсів вищої школи «Українська діалектологія», «Сучасна українська літературна мова».

Проблемні питання стосуються тестових завдань, оскільки є необхідність використовувати їх на практичних заняттях. Плануємо видати тести з курсу «Українська діалектологія». Тестові завдання до теми «Волинсько-подільська група говорів» побудовані таким чином»:

1. Яку територію займає подільський говір?

а) південну частину Хмельницької, Вінницької, західні райони Черкаської, Кіровоградської;

б) південну частину Хмельницької, Вінницької, західні райони Миколаївської, Одеської областей;

в) південну частину Хмельницької, Вінницької, західні райони Черкаської, Кіровоградської, Миколаївської, Одеської областей;

г) північну частину Львівської, Тернопільської, західні райони Черкаської, Кіровоградської, Миколаївської, Одеської областей.

2. По якій річці проходить межа між подільським і наддністрянським говорами?

а) Дністер;

б) Збруч;

в) Дніпро;

г) Західний Буг.

3. Для подільського говору характерний наголошений вокалізм

а) п'ятифонемний;

б) шестифонемний;

в) семифонемний;

г) трифонемний.

4. Які ім. ж.р. III відміни в О.в. характерні для подільського говору?

а) сольною, пічою, тінною;

б) солею, пічею, тінею;

в) солев, ночев, тінев;

г) солем, тіньом, пічом.

5. Які ім. ж.р. III відміни в Р.в. характерні для подільського говору?

а) солі, печі, ночі;

б) соли, ночи, печи;

в) сольов, ночов, печов;

г) соли, солі, печи, печі.

6. Які дієслівні форми у подільському говорі?

а) ходжу, воджу, кошений;

б) хожу, вожу, кошений;

в) ходю, водю, косяний, виносяваний;

г) ходю, ходжу, хожу.

7. Які форми майбутнього часу в подільському говорі?

а) співатиму, робитиму, думатиму;

б) му співати, му робити;

в) буду робив, буду співав, буду робити, буду співати;

г) буду робити, робитиму, буду співати, співатиму.

8. Подільський говір зазнав міждіалектного контактування з такими

говорами:

а) на заході – з наддністрянським, на півдні – гуцульським, на сході – степовим, на півночі - західнополіським;

б) на заході – з наддністрянським, на півдні – буковинським, на сході – середньонаддніпряньським, на півночі - волинським;

в) на заході – з надсянським і наддністрянським, на півдні – буковинським, на сході – степовим, на півночі - волинським;

г) на заході – з наддністрянським, на півдні – буковинським, на сході – степовим, на півночі - волинським.

Запропоновані студентам завдання для самостійної роботи відповідають програмі навчального курсу з української діалектології. Частина з них не передбачена у лекційному курсі і не розглядається на практичних заняттях:

1. Проаналізувати тексти, записані фонетичною транскрипцією, вказуючи фонетичні, морфологічні й лексичні діалектні особливості.
2. Виписати зі «Словника лінгвістичних термінів» та «Української мови. Енциклопедії» визначення усіх понять і термінів, що стосуються української діалектології.
3. Виписати з підручника С. Бевзенка «Українська діалектологія» про реалізацію фонем **е, а, і** в українських діалектах.
4. Намалювати карту говорів української мови, скориставшись контурною картою.
5. Укласти словник діалектної лексики місцевої говірки.
6. Записати діалекти (20 слів) побутового характеру та доберіть відповідники сучасної української літературної мови.

У процесі вивчення дисципліни «Українська діалектологія» використовуються наступні засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання: стандартизовані тести, поточне опитування, презентації результатів виконаних індивідуальних завдань, виступи на наукових заходах, реферати.

Курс забезпечує студентів теоретичними відомостями, презентує найновіші досягнення науковців у науці, що сприяє виробленню навичок аналізу діалектних текстів.

SECTION 4. PEDAGOGY OF SECONDARY SPECIAL EDUCATION

DOI: 10.46299/ISG.2023.MONO.PED.4.4.1

4.1 Технології збереження, розвитку здоров'я учасників освітнього процесу

Проблема збереження і розвитку здоров'я дітей і підлітків в умовах освітнього процесу не втрачає своєї актуальності. Запорізька область знаходиться в 30 км від активних бойових дій. Тому використання технологій збереження, розвитку здоров'я, формування культури здоров'я учасників освітнього процесу, впровадження здоров'язбережувальних компонентів в освітньому процесі є в край важливими особливо в умовах воєнного стану і повоєнного часу.

Згідно з листом Державної установи «Запорізький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України» від 11 квітня 2023 р. № 03-18/925 «Щодо інформування стосовно впровадження здоров'язбережувальних компонентів в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти Запорізької області», відповідно до наказу Департаменту освіти і науки Запорізької обласної державної адміністрації від 15.05.2023 № 193 кафедрою реабілітаційної педагогіки та здорового способу життя (далі – кафедра РПЗСЖ) комунального закладу «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Запорізької обласної ради узагальнена інформація стосовно виконання пунктів 2.5 (табл. 1; рис. 1), 4.1 (табл. 2), 8.5 (табл. 3), 8.7 (табл. 4) плану заходів з реалізації Національної стратегії розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі на 2023 рік [151].

Станом на 20.06.2023 надали інформацію: 3 органи управління освітою Запорізької області – зведену; 175 закладів загальної середньої освіти Запорізької області – одноосібно (табл. 1).

Таблиця 1.

Зведені дані стосовно п. 2.5

Зміст	Вид заходу	Кількість осіб
Інформаційно-роз'яснювальні заходи серед учасників освітнього процесу, в т. ч. учнів щодо пропаганди фізичної активності та ЗСЖ із залученням медичних працівників освітніх закладів, учителів	Лекції	723
	Бесіди	2605
	Тренінги	437
Учасники освітнього процесу, в т.ч. учнів, залучені для участі в зазначених заходах	Лекції	16230
	Бесіди	35283
	Тренінги	6098
Форми фізичної активності, якими охоплено учнів у закладах загальної середньої освіти (заклади освіти, % від к-сті респондентів)		
Щоденна організація фізкультхвилинок з проведенням вправ з рухової активності упродовж року	93,8 %	
Щоденна організація рухової активності учнів на перервах (при очній формі навчання)	13,5 %	
Організація рухової активності в позаурочний час	57,3 %	

178 відповідей

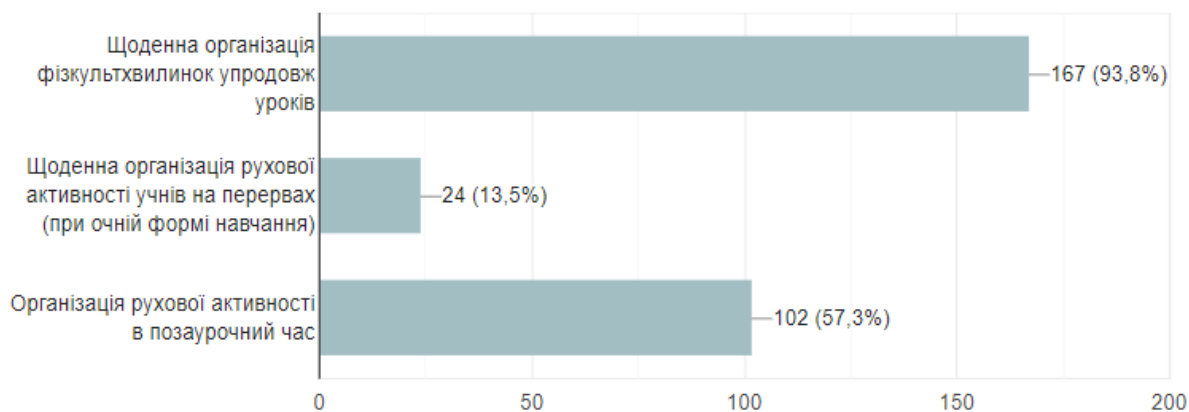

Рисунок 1. Форми фізичної активності, якими охоплено учнів у закладах загальної середньої освіти Запорізької області

Таблиця 2.

Зведені дані стосовно п. 4.1

Зміст	Вид заходу	Кількість осіб
Поінформовані медичними працівниками учасники освітнього процесу з питань вакцинації, профілактики інфекційних та неінфекційних захворювань, збереження сексуального та репродуктивного здоров'я молоді, протидії поширенню серед учнів звичок, небезпечних для їх фізичного або психічного здоров'я	Лекції	8915
	Бесіди	32200
	Тренінги	3444

Таблиця 3.

Зведені дані стосовно п. 8.5

Зміст	Вид заходу	Кількість осіб
Інформаційно-просвітницькі та превентивні заходи, спрямовані на формування в учасників освітнього процесу, в т.ч. учнів, культури недискримінаційної, ненасильницької, безконфліктної поведінки, здорового та безпечного способу життя, навичок збереження власного життя та здоров'я, а також запобігання небезпечній поведінці	Лекції	931
	Бесіди	3570
	Тренінги	427
Учасників освітнього процесу, в т. ч. учнів, залучені для участі в зазначених вище заходах	Лекції	15460
	Бесіди	34102
	Тренінги	7438

Таблиця 4.

Зведені дані стосовно п.8.7

Зміст	Частка
Заклади загальної середньої освіти, на веб-сайтах яких розміщені та розповсюджені інформаційні матеріали щодо здорового та безпечного способу життя та збереження власного здоров'я (перевірено наявність)	55 % від к-сті респондентів

Кафедрою РПЗСЖ здійснюється науково-методичний супровід впровадження здоров'язбережувальних компонентів в освітній процес. Популярними серед освітян Запорізької області є тематичні тренінги, вебінари різного формату, освітні проекти.

Мета монографії – систематизувати технології збереження, розвитку здоров'я учнів за напрямками: технології формування фізичної культури; арт-терапія як технологія розвитку здоров'я дітей інклюзивної групи/класу; технології профілактичної роботи в закладах освіти в режимі дистанційної роботи; технології збереження психічного і фізичного здоров'я учасників освітнього процесу.

Технології формування фізичної культури особистості

Дистанційне навчання впевнено займає освітній простір. Педагоги прискореними темпами опановують технології дистанційного навчання, вдосконалюють відповідні професійні компетентності.

В межах монографії пропонується стислий огляд популярних серед педагогічної спільноти та учнівства онлайн-сервіси та електронні гаджети, які стали ефективними помічниками щодо активного здорового способу життя.

Сайт «VERYWELL FIT». Як використовувати принцип FITT для ефективних тренувань: «FITT stands for frequency, intensity, time, and type of exercise» / Враховуйте частоту, інтенсивність, час і тип вправ, які ви виконуєте [130].

Використання цих принципів дозволить скласти ефективні тренування для людей різного віку та рівня підготовленості, а також уникати травм під час занять кардіо- та силовими вправами.

Портал «MedFond.com_Здорове харчування». Пропонується декілька онлайн-калькуляторів (індекс маси тіла; таблиця калорійності продуктів; калькулятор калорій онлайн; глікемічний індекс продуктів). Паралельно з такими онлайн-сервісами публікуються професійні статті про значення різних харчових речовин, продуктів для здоров'я людини. Розгляд при цьому здійснюється в ракурсі користі та шкоди. Особливої уваги варте стаття «70 причин

займатися бігом (на основі наукових досліджень)», «Здоров'я серця» та ін. [132]. Контент порталу спрямований на формування культури здоров'я особистості, розширює спектр обізнаності про активний здоровий спосіб життя.

Онлайн-калькулятор частоти пульсу. Простий та цікавий онлайн-сервіс, який допоможе визначити частоту пульсу, що вимірюється в частоті серцевих скорочень (ЧСС), не використовуючи при цьому жодних фізичних пристроїв підрахунку частоти пульсу [150]. З урахуванням віку та максимальної частоти пульсу можливо визначити індивідуальну тренувальну зону ЧСС; використовувати отримані дані для самоконтролю при самостійному тренуванні.

Фітнес-калькулятори. Подається пояснення, за якими формулами розраховуються певні показники для занять фітнесом, а також вбудований онлайн-калькулятор, куди треба ввести свої індивідуальні дані, а параметри розраховуються автоматично. Таким чином з'являється можливість розрахувати денну потребу в калоріях, відсоток жиру в організмі [162].

Крім того, учні із задоволенням завантажують на свої телефони, комп'ютери різні застосунки, використання яких посилює їхню мотивацію та активність щодо здорового способу життя. Зокрема: BetterMe_Творимо щастя з середини; 7 хвилин; 5K_Zombies, Run!; Sworkit_Особистий тренер; 10 додатків для домашнього тренування; Крокомір; 8FIT; Body Fast. Перелічені застосунки безкоштовно завантажуються з Google Play, більшість з них функціонують адже без підключення до Інтернет-мережі; всі мають важливу функцію: нагадувати користувачеві про заходи та дії щодо формування здорової звички.

Арт-терапія як засіб розвитку здоров'я дітей інклюзивної групи/класу

Одним із можливих шляхів сприяння процесу реабілітації та соціалізації дітей з особливими освітніми потребами є використання в роботі з ними арт-терапії.

Що таке арт-терапія? На одному із вебінарів учасникам було запропоновано перейти за посиланням до сервісу Mentimeter і виокремити по три асоціації. В результаті такої інтерактивної роботи найбільший відсоток

відповідей стосувался таких аспектів, як творчість, казка, малювання, мистецтво, музика, розслаблення, спокій. Дотичні до зазначених аспектів такі відповіді: малюнок, малювання, власна творчість, фарби, розвантаження тощо (рис. 3).

Що таке арт-терапія?
50 responses

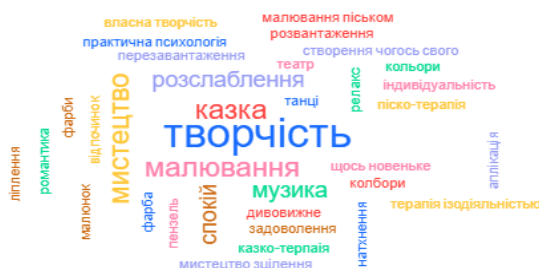

Рисунок 3. Що таке арт-терапія?

Основне завдання арт-терапії полягає в тому, щоб посередництвом символів, образів, метафор, через які інформація кодується на несвідомому рівні психіки, «витягнути» певну проблему, що захована за ними, спроектувати її на свідомий рівень та пропрацювати пов'язані з нею емоції та переживання і звільнитися від застарілих чи витіснених емоцій. Засобами творчої діяльності людина через посередництво образів, які вона використовує в арт-терапії, транслює своє сприйняття світу та ставлення до нього [142].

Роль мистецтва та ефективність застосування арт-технологій як засобів психокорекційної роботи з дітьми, які мають особливі освітні потреби, висвітлюються у дослідженнях багатьох науковців. Зокрема, С. Березка висвітлює основні функції та механізми арт-терапії та аналізує специфіку застосування різних методів арт-терапії у роботі з дітьми з інтелектуальними порушеннями [135]. Автор А. Бойко досліджував можливості використання арт-педагогічних технологій у позашкільній освіті [137]. Автор Ю. Бугера розглядала проблему соціальної адаптації дітей з розладами спектру аутизму засобами казкотерапії. Узагальнення сучасних наукових підходів дозволяє розглядати арт-терапію як метод або технологію зцілення за допомогою творчості; як спеціалізовану форму психотерапії, засновану на мистецтві, образотворчій і творчій діяльності.

Відомо, що основні функції арт-терапії – це компенсаторна, розвивальна, навчальна.

Компенсаторна функція полягає в тому, що домінанта активності особистості переміщається із зони відношень з оточуючим світом, де вона за якихось причин не може досягти успіху, в зону, доступну для її контролю та ефективного впливу.

Механізм впливу розвивальної функції полягає в тому, що за рахунок удосконалення навичок та частішого використання суб'єкт поширює зону власного контролю та взаємодіє з оточуючими. Ефективність реалізації навчальної функції досягається за рахунок використання вже існуючих навичок, що дає можливість здійснювати гнучкий перехід від умінь дитини до того, що їй необхідно освоїти [149].

Важливою умовою успішного соціально-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в закладах з інклюзивним навчанням є застосування особистісно-орієнтовного та індивідуального підходів у процесі використання арт-терапії. У роботі з дітьми з особливостями арт-терапія дасть змогу глибше зрозуміти їхній внутрішній світ, існуючі проблеми та переживання. За допомогою арт-терапевтичних методів буде забезпечуватися гармонізація соціальних відносин, відновлюватися втрачені соціальні навички, покращуватися психічне і соціальне здоров'я дітей з особливими освітніми потребами та створюватися сприятливі умови для оптимального процесу їхньої інтеграції у соціум [146].

Розглянемо деякі найпоширеніші методи арт-терапії у педагогічній практиці (табл. 5)

Таблиця 5.

Методи арт-терапії

Назва методу	Стислий опис
Ізотерапія	Лікування образотворчим мистецтвом - ліплення, малювання, декоративно-прикладне мистецтво. Саме ця техніка позитивно впливає на дітей з жорсткими соціальними установками поведінки, орієнтованих на ранній когнітивний розвиток. Вона є профілактикою і корекцією тривожності, соціальних страхів, пригніченості.
Кольоротерапія	Дієвий метод психологічного впливу на дитину, який може використовуватися у роботі з дітьми з особливими потребами з педагогічною та лікувальною метою. Колір може допомогти зняти стрес, заспокоїти або активізувати працездатність. Кольоротерапія розглядається у двох рівнозначних аспектах. Перший - це корекція впливу навколишнього навчального середовища на психіку дитини з особливими потребами через оптимальне поєднання форм та кольорів; другий - діагностика особливостей характеру, психічного та емоційного стану дитини на основі її кольорових уподобань та загальноприйнятих співвідношеннях «колір – настрій».
Музикотерапія	Метод, що використовує музику як засіб корекції та лікування різних соматичних та психосоматичних ускладнень. Важливо створити простір, в якому діти вчаться володіти основними рухами відповідно до звучання музики, розвивати у них слухові відчуття, виховувати культуру поведінки. Спрямована на реалізацію наступних завдань: формування у дітей здатності емоційно сприймати музику; корекція недоліків пізнавальної та емоційно-вольової сфери шляхом систематичного, цілеспрямованого формування сприймання музики; формування мови та різних функцій мовлення; виправлення недоліків моторно-рухової сфери; формування музично-сенсорних здібностей.

Продовження таблиці 5

Піскова терапія	У дитини розвивається здатність до самовираження і творчого сприйняття світу. Пісочна терапія допомагає розвивати у дітей пам'ять, увагу і просторову уяву. Створюючи свій, неповторний світ на піску за допомогою різноманітних фігурок, дитина передає нам всі свої фантазії і переживання. Пісочна терапія також сприяє формуванню комунікативних навичок; поліпшенню пам'яті, уваги та образного мислення; розвитку дрібної моторики рук; позбавлення від тривоги і страхів.
Лялькотерапія	Метою лялькотерапії є допомогти дитині ліквідувати хворобливі переживання, зміцнити психічне здоров'я, покращити соціальну адаптацію, розвинути самосвідомість, вирішити конфлікти в умовах колективної творчої діяльності. Використовується як основний прийом корекційного впливу ляльки, яка є проміжним об'єктом у взаємодії дитини і дорослого. Ляльки також використовуються і у логопедичній роботі. Тому дуже ефективним є використання ляльок у процесі корекції артикуляційних розладів і розвитку дрібної моторики рук.

Отже, арт-терапію доцільно застосовувати у психокорекційній роботі, створювати сприятливі можливості для самовираження дітей і підлітків, які мають проблеми розвитку. Таким чином підвищується їхній інтерес до оточуючої дійсності. Використання арт-терапії дозволяє здійснювати більш ефективний вплив на формування емоційної сфери молодшої людини, що спонукає до подальшого розвитку її компенсаторних властивостей, удосконалення збережених функціональних систем, відбувається її соціалізація.

Панорама методичних знахідок педагогів щодо профілактичної роботи в закладах освіти в режимі дистанційної освіти

Профілактична робота серед учнівської молоді завжди займала важливе місце в діяльності закладів загальної середньої освіти. У статті 54 Закону України «Про освіту» наголошено на необхідності проведення педагогічними та науково-

педагогічними працівниками закладів освіти профілактичної роботи щодо запобігання вживанню здобувачами освіти алкогольних напоїв та наркотичних засобів [152].

В Україні спостерігаються високі темпи зростання наркоманії. Через наркотики щороку помирає близько тисячі українців. Уживання психоактивних речовин неповнолітніми в Україні набуло значного поширення та являє серйозну небезпеку для подальшого розвитку нашого суспільства.

За результатами сьомої хвилі опитування в рамках міжнародного дослідницького проекту «Європейське опитування учнів щодо вживання алкоголю та інших наркотичних речовин (ESPAD)», біля 50% українських підлітків мають досвід куріння, 86% вживали алкоголь та 18% – наркотики [145]. Про це на презентації звіту ЮНІСЕФ щодо куріння, вживання наркотичних речовин серед підлітків розповіла голова правління Українського інституту соціальних досліджень імені Олександра Яременка Ольга Балакірева [139].

Саме зараз, в умовах військової агресії російської федерації проти України важливість профілактичної роботи серед учнівської молоді складно переоцінити. Одним з викликів для освітян стала дистанційна форма проведення такої роботи, необхідність пошуку ефективних форм та методів.

В панорамі методичних знахідок представлено досвід роботи тренерів закладів освіти, на базі яких створені тренінгові кабінети за підтримки проекту GIZ.

Історія втілення цього проекту в Запорізькій області почалась ще в довоєнний час. 460 педагогів пройшли навчання за проектом Німецького товариства міжнародного співробітництва GIZ «Консультавання з ВІЛ/СНІДу та підтримки інституцій». У 20 школах були обладнанні сучасні тренінгові кабінети, які стали справжніми хабами для проведення соціально значущих заходів не тільки в школах, але і в місцевих громадах.

На сьогодні більшість цих шкіл або зруйновано, або знаходяться на тимчасово окупованих територіях. Але педагоги-тренери продовжують свою роботу в дистанційному форматі, знаходячись за межами своїх закладів, а

педагоги м. Запоріжжя, по можливості, проводять роботу і в тренінгових кабінетах закладів освіти різного типу.

Так Пелех Тетяна, психолог Запорізької спеціалізованої школи І-ІІІ ступенів № 72 з поглибленим вивченням хімії та біології проводить цикл тренінгових занять для вчителів «Особисті ресурси педагога. Як зберегти психічне здоров'я», майстер-клас «Використання арт-терапевтичних та арт-педагогічних технік для саморегуляції емоційних станів», практикум для класних керівників «Формування та розвиток стресостійкості у дітей», практичні заняття для учнів у рамках тижня безпеки життєдіяльності, для учнів 5-х класів НУШ – онлайн - тренінг «Індивідуальні способи емоційної та фізичної саморегуляції» години психолога для учнів 6-9 класів «Як впоратися зі стресом та його наслідками. Вправи на зняття емоційного напруження».

Анна Науменко, педагог ліцею № 5 Мелітопольської міської ради Запорізької області, в якості волонтера проводить цикл тренінгів «Здоров'я фізичне, соціальне та психологічне» для внутрішньо переміщених осіб в Івано-Франківській області у співпраці з БФ «Рокада» за підтримки UNHCR - Ukraine - Агентство ООН у справах біженців в Україні. В дистанційному навчанні учнів ліцею Анна Науменко активно використовує розроблені тренінги з проєкту «Вчимося жити разом», вправи «Як подолати стрес», «Вирішення конфліктів» та інші. Використовуються розроблені вправи для активізації роботи головного мозку Пола Деннісона, вправи для подолання тривоги (таблиці Шульте, дихальні вправи; вправа «1,2,3,4,5» тощо). Також для роботи використовуються розроблені вправи з проєкту «ВІЛ/СНІД на робочому місці», інформація про стигму та дискримінацію.

Ольга Коноваленко, педагог опорного закладу загальної середньої освіти «Приазовський ліцей» Приазовської селищної ради Запорізької області, пройшла навчання за проєктом Mental Trek [133], який є ефективним освітнім комунікативним методом підтримки ментального здоров'я і активно використовує отримані знання в дистанційній роботі. Програма включає шість станцій, які утворюють своєрідне коло, проходячи яке учасники за допомогою

ведучих-фасилітаторів забирають із собою активно засвоєнні базові знання й навички по шести тематичним станціям. Кожна станція має свою назву і ключовий меседж. Зокрема:

- Психічне здоров'я – це про всіх.
- Питання – відповіді.
- Мозок, душа, тіло – одне єдине.
- Булінг: як розпізнати та подолати.
- Коло допомоги.
- Живи, дихай, відчувай.

Ольга Коноваленко використовує в своїй роботі матеріали проєкту «Знання під час війни» [153]. Мета проєкту – актуалізація існуючих освітніх матеріалів, призначених для онлайн та офлайн-навчання, шляхом створення навчальної програми, яка складається із 5 відео-уроків та 5 методичних розробок уроків, спрямованих на засвоєння учнівством основ особистої фізичної та психологічної безпеки під час війни та в повоєнні часи.

Використання Всеукраїнської програми ментального здоров'я та ініціативи «Без бар'єрів» [138] спрямовано на створення рівних можливостей для всіх українців, а після повномасштабного вторгнення росії ще одним фокусом діяльності організації стала адвокація змін у сфері ментального здоров'я як на рівні держави, так і суспільної свідомості. Використання матеріалів цієї програми, на думку Ольги Коноваленко, значно поліпшить навчання самопомозі та підтримки людей у стресі Ця програма дає рекомендації з турботи про себе та інших, а також містить поради щодо етики взаємодії з різними людьми.

Важливим ресурсом у профілактичній роботі є психологічні відео-тренінги від Дмитра Карпачова та Олени Адамової. Для освітян, шкільних психологів, учнів, студентів та їхніх батьків 108 коротких та корисних роликів від популярних телевізійних ведучих – професійних психологів. Ці відео допоможуть навчитись саморегуляції та приведення себе до ресурсного стану завдяки простим, але ефективним психологічним вправам [155].

Ольга Салякіна, педагог Комунального закладу «Запорізька спеціалізована школа-інтернат II-III ступенів "Січковий колегіум"» Запорізької обласної ради, пройшла навчання та активно втілює в роботу Міжнародний навчальний проєкт «Їжа для тіла та їжа для душі». Проєкт реалізований за ініціативи і сприяння першої леді Олени Зеленської та ГО «Громада ХАБ». Головна мета – перетворити піклування про ментальне здоров'я на щоденну звичку українців. Для того, щоб цього досягти, необхідно сформувати культуру піклування про ментальне здоров'я та показати інструменти, за допомогою яких можна дбати про свій внутрішній стан. Використовуються матеріали сайту «Ти як?», створеного в межах Всеукраїнської програми ментального здоров'я [158].

Важливим аспектом профілактичної роботи Запорізької гімназії № 62 є психологічна допомога учасникам освітнього процесу. Інною Букреєвою, учителем Запорізької гімназії № 62, тренером проєкту GIZ, представлено кейс психологічної служби гімназії. В режимі дистанційного навчання проводяться ранкові зустрічі з учнями гімназії, метою яких є допомога здобувачу освіти впоратися зі стресом та його наслідками, емоційно налаштуватися на плідну роботу. Це створює сприятливу атмосферу, яка надає змогу дітям поповнити нестачу спілкування, розслабитися, зняти емоційне напруження, відновити почуття безпеки та психоемоційного комфорту, що є природним механізмом стабілізації. Заняття «Психологічні хвилинки для кожної дитинки» ставлять за мету психологічний супровід учнів з ООП, учнів ВПО, дітей учасників бойових дій, учнів, які потребують підвищеної педагогічної уваги.

Використання в роботі вікторини на заняттях з теми «Права дитини» розвивають комунікативні навички, зорієнтують дітей, куди і до кого звертатися при вирішенні проблем порушення їх прав, виховувати почуття власної гідності, впевненості у собі.

Навчити дітей та підлітків методам зняття психоемоційної напруги є важливою складовою в роботі психолога. Для цього використовуються засоби арт-терапії, казкотерапії, самомасаж, заняття «Натхнення на долонях», нейрогімнастичні вправи, вправа «Моє дерево настрою», рухливі ігри тощо

Цікавим та корисним виявився досвід участі вчительки української мови та літератури гімназії Олени Шимянової у проєкті «Нота Єнота». Цей проєкт переміг в акселераторі проєктів з протидії дезінформації Mediengeist, що імплементується у партнерстві Goethe-Institut в Україні.

«Нота Єнота» запустила навчальний курс для вчителів та викладачів з протидії дезінформації та ворожим викидам в ігровому форматі. Це командна гра. Її мета – показати, як працюють фейки та дезінформація на основі реальних кейсів, навчити визначати ворожі впливи та протистояти маніпуляціям.

Отже, 10 березня 2023 року на базі тренінгового кабінету гімназії вдалося зібрати учнів, їхніх батьків та випускників, створити 3 команди, зіграти 4 раунди, отримати море позитивних емоцій, задати цікаві запитання, прокачати м'язу медіаграмотності.

Педагоги закладів освіти Запорізької області, не зважаючи на воєнний час, постійно в пошуку ефективних форм та методів проведення профілактичної роботи з учнівською молоддю. Активна участь на курсах підвищення кваліфікації, семінарах, тренінгах тощо є тому запорукою.

Збереження психічного та фізичного здоров'я учасників освітнього процесу. Формування стресостійкості у здобувачів освіти шляхом розвитку адаптивних механізмів

«Не варто боятися стресу. Стресом потрібно керувати, тоді ви відчуєте аромат і смак життя» Ганс Сельє.

Зараз Україна переживає складну ситуацію, пов'язану з багатьма чинниками. Найбільш руйнівною подією є повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну. Тому наразі підтримки і допомоги потребують усі учасники освітнього процесу. Важливим складником роботи з дітьми та дорослими, які пережили травмуючі події, є формування стресостійкості та життєстійкості. Це вкрай необхідно для того, щоб зберегти здоров'я – фізичне та психічне.

Тривожні події, які відбуваються в нашій країні суттєво вплинули і на шкільне життя. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я кожному

четвертому українцю загрожує психічний розлад через війну. Йдеться про тривоги та стрес, а також важчі стани, що включають посттравматичний стресовий розлад, викликаний тривожними подіями [141].

Одним із обов'язків педагогічних працівників закладів освіти, відповідно до законодавства, є сприяння розвитку здібностей здобувачів освіти, формування навичок здорового способу життя, дбання про їхнє фізичне і психічне здоров'я [152].

Збереження ментального здоров'я здобувачів освіти шляхом розвитку стресостійкості визначено одним із завдань Стратегії розвитку закладів освіти.

Відомо, що стрес – це захисна реакція організму (нервової системи) на зовнішні подразники та відповідь на загрозу, реальну чи уявну. У цілому стрес – явище достатньо поширене й звичайне. Незначні стреси неминучі й нешкідливі, але надмірний стрес створює проблеми для особи. Дію стресу тісно пов'язано з потребами особи, неможливістю реалізувати їх, а це призводить до багаторазового посилення дії психологічних механізмів захисту, фізіологічних можливостей. Існує достатньо велика кількість різновидів стресів. Зупинимось на деяких з них:

- фізіологічний стрес пов'язаний з об'єктивними змінами умов життєдіяльності людини. Стресорами при цьому можуть бути гул сирени тривоги, мікроклімат, радіація, шум, вібрація, природні стихійні лиха (землетрус, повінь, виверження вулкана) тощо;

- психоемоційний стрес виникає з особистої позиції людини. Людина реагує на те, що її оточує згідно зі своєю інтерпретацією зовнішніх стимулів, яка залежить від особистісних характеристик, соціального статусу, рольової поведінки, віку, вихованості, життєвого досвіду. Повна відсутність стану стресу при впливі збуджуючих факторів означає смерть. Здатність організму до адаптації поступово втрачається з віком.

За результатами дослідження «Досвід українців щодо звернення по психологічну допомогу та бар'єри на цьому шляху» Медіацентру України за допомогою смартфон-панелі Gradus Research отримані такі статистичні дані.

71% опитаних декларують, що вони останнім часом відчували стрес або знервованість.

Найголовнішою причиною стресу та знервованості 72% респондентів назвали повномасштабну війну росії проти України. тривоги. У віковому розрізі діагностика причин стресу виявила, що серед опитаних дві групи найбільше відчують стрес: жінки - 79%, та вікова група 25-34 роки - 76%. Також високий рівень стресу у віковій групі 45-54 роки - 70%, серед чоловіків 63%, серед молоді віком від 18 до 24 - 67%, рівень стресу у людей вікової групи 55-60 років - 59%.

Саме тому, у поточних умовах особливо важливий розвиток стресостійкості та формування комплексу особистісних якостей та навичок, за допомогою яких людина зможе переживати стресові ситуації у своєму житті з мінімальною шкодою для власного здоров'я та оточуючих. Тож нагальною спільною потребою є розвиток життєво важливих компетентностей, зокрема соціальної, здоров'язбережувальної та уміння вчитися протягом життя, що формуватимуть особистісні якості та повсякденні навички: відповідальність, дисципліна, тайм-менеджмент, соціальний інтелект, вміння активно слухати, швидко приймати рішення, розв'язувати проблеми, критично та гнучко мислити. Формування стресостійкості – одна із пріоритетних задач сьогодення в Україні. За останній рік умови життя мільйонів українців стрімко змінилися і продовжують мінятися. Війна – чинник, що виснажує нервову систему, адже весь час тримає людину в напруженні, руйнує, раніше сформовані, адаптивні навички та перешкоджає процесам професійної та освітньої діяльності [157].

Стресостійкість – це комплекс особистісних якостей та навичок, що дозволяють переносити значні інтелектуальні, вольові та емоційні навантаження без особливих шкідливих наслідків для власного здоров'я [159].

Інноваційність підходу полягає в тому, що формування навичок управління стресом має відбуватися через формування комплексу особистісних якостей, різних способів мислення та соціальної поведінки здобувачів освіти [148].

Формування адаптивних навичок, навичок управління стресом впливає на поведінку індивіда в соціумі, здатність здійснювати аналіз та працювати у непередбачених умовах, вміння концентрувати та свідомо переключати увагу, застосовувати ресурсні техніки для саморегуляції для стабілізації психоемоційного стану [143].

У найбільш загальному змісті адаптацію людини можна визначити як процес її пристосування до зміни умов життєдіяльності [147].

Недостатня адаптованість до дії різноманітних стресорів призводить як до зниження ефективності навчальної діяльності здобувачів освіти, так і до виникнення різноманітних нервово-психічних і психосоматичних захворювань [144].

Проблема адаптації до постійних змін навколишнього середовища завжди мала надзвичайну актуальність, адже із розвитком суспільства та технологічного прогресу, висуваються нові вимоги, до яких людина мусить не лише звикнути на фізіологічному рівні, а й успішно та ефективно задовольняти актуальні потреби і реалізовувати, пов'язані з ними значущі цілі, іншими словами сформувати навички психологічної стійкості.

Психологічна адаптація – це сукупність адаптивних навичок, які формують психологічну стійкість особистості та перешкоджають негативному стресовому впливу на організм, що особливо важливо умовах воєнного стану.

Профілактика стресових перевантажень у закладі освіти здійснюється шляхом формування психологічної стійкості, яка залежить від внутрішніх (особистісних) та зовнішніх (міжособистісних) ресурсів. До внутрішніх ресурсів належать: узгодженість реального і бажаного Я особистості, самоповага, відповідність досягнень прагненням, відчуття сенсу життя, усвідомлення діяльності і поведінки, віра в досяжність поставлених завдань, витривалість, вміння використовувати ефективні способи подолання стресу тощо. До зовнішніх – міжособистісна і соціальна підтримка – підтримка близьких, друзів, вчителів, колег [160]. Із розвитком таких ресурсів формується здатність особистості, попри системні стресові життєві ситуації, продовжувати

виконувати освітню та професійну діяльність, а отже психологічна готовність набуватиме стійкого характеру.

Спираючись на наукові дослідження І.С. Кона, В.А. Сластьоніна, А.С. Тарнавської щодо психологічної готовності до освітньої та професійної діяльності можна визначити такі структурні компоненти психологічної готовності особистості:

- когнітивно-операціональний – певний обсяг і впорядкованість знань, наявність відповідних умінь та навичок, а також особливості розвитку таких когнітивних функцій як пам'ять, мислення, увага і їх здатність до мобілізації;
- мотиваційний – наявність внутрішньої мотивації в досягненні успіху, наявність особистісно-професійного інтересу;
- поведінковий – готовність діяти в умовах, що передбачають перебудову поведінки, якщо цього потребують обставини;
- емоційний – особистісні особливості, емоційне ставлення до власної освітньої та професійної діяльності, здатність до емоційної саморегуляції.

Сформованість вищевказаних структурних компонентів забезпечує успішність актуальної для здобувача освіти діяльності та знижує рівень стресового напруження [161]. Саме тому важливе завдання закладів освіти виокремити та зосередити свої зусилля на роботі з емоційною складовою психологічної готовності, так як вона відіграє вагомий роль у профілактиці стресових перевантажень. Без психологічної готовності будь-якому учаснику освітнього процесу буде важко справитись зі своїми емоціями, заспокоїтись, оптимізувати свій психічний стан, не кажучи вже про опанування навчального матеріалу, його відтворення та застосування, складання самостійних, контрольних робіт, зокрема в непередбачуваних умовах. Формування психологічної готовності, розвитку ресурсності організму, а разом з ними і стресостійкості в умовах воєнного стану є нагальною проблемою сьогодення закладів освіти.

Не менш важливим етапом на шляху формування стресостійкості є утворення у здобувачів освіти стійкості уваги, вміння її переключати та

зосереджувати на внутрішньому психоемоційному стані, як інструменту профілактики стресових станів. Дуже часто неусвідомлена на неконтрольована поведінка в стресових ситуаціях призводить до панічних нападів, а в паніці, як відомо, механізми самозахисту і самоконтролю відсутні.

З метою виявлення ознак стресу, діагностики стресових станів, що можуть призвести до виникнення стресу, стресових перевантажень застосовують наступний інструментарій у роботі з підлітками та вчителями: методика «Кінетичний малюнок сім'ї»; опитувальник Basic PH; методика «Дослідження тривожності» (Спілберга); проєктивна методика «Людина під дощем»; опитувальник суб'єктивного ставлення школяра до діяльності, до самого себе та до оточуючих (ССДСО); методика «Самооцінка психічних станів» Г. Айзенка; методика «Виявлення рівня тривожності (за Кондашем); восьмиколірний тест Люшера; тест САН «Самопочуття. Активність. Настрій»; тест на самооцінку стресостійкості особистості [157].

Ефективними технологіями з розвитку та формування стресостійкості та емоційного компоненту психологічної адаптації до нових умов життєдіяльності є арт-терапевтичні, тілесно-орієнтовані техніки, вправи-візуалізації, аутогенне тренування. Такі технології сприяють зниженню рівня тривожності, оволодінню навичками стабілізації емоційного стану при відчутті напруги, формуванню навичок впевненої поведінки, підвищення рівня ригідності [134].

Використання арт-терапевтичних технік, а саме: малювання, кольоротерапії, мандалотерапії, робота з метафоричними картками дозволяють знизити рівень психічної напруги, зосередитись та переключити увагу, стабілізувати емоційний стан. Для покращення емоційного стану, перезавантаження, відпочинку дітям з особливими потребами відповідно до стану їх здоров'я можна запропонувати психологічні хвилинки (різні вправи: «Який водоспад ти сьогодні?», «Яку емоцію в тебе викликає небо?», «Який настрій переважає в тебе при прослуховуванні мелодії?», а також вправи на відновлення емоційного стану: «Змахніть руками, мов крилами», «Намалюйте

смайлів», «Вдихніть силу», «Обійми» тощо, взяті з ресурсного календаря-порадника від психологині Світлани Ройс [156]. Завдання-поради підібрані так, щоб активізувати певний канал сприйняття: увагу, зір, слух, нюх, стосунки, рух, тілесні відчуття, смак, інтелект (нові знання), інтуїцію. Завдяки цим простим практикам, ми повертаємо дитині/собі контакт з реальністю, відновлюємо емоційний стан та доступ до ресурсності. Такі вправи знижують кров'яний тиск і зменшують кількості гормонів стресу.

Одним із дієвих методів які допоможуть учасникам освітнього процесу зняти напругу та відновити свої сили є релаксація – це зняття психологічного та м'язового напруження з метою відновлення сил за допомогою психофізіологічних технік або фізіотерапії [160]. Релаксація та аутогенне тренування, надання першої допомоги при гострому стресі, аутоаналіз особистого стресу та протистресовий стиль життя, який має у собі дотримання деяких порад:

- відстоювання власних прав і потреб; встановлення низькостресових відносин взаємної поваги; ретельне відбирання друзів і зав'язування відносин, які є підбадьорливими і спокійними;

- врівноваження небезпечних подій корисними цілями і позитивними подіями, до яких варто прагнути;

- збереження фізичного і психічного здоров'я, ведення здорового способу життя;

- витрачання енергії на види діяльності, які в цілому приносять почуття задоволення (робота, громадська, волонтерська діяльність, відпочинок, культурні заходи, сім'я, близькі друзі, при потребі, перебування на самоті).

- знаходження задоволення в простій діяльності – споглядання сходу сонця, розквітлих квітів, поверхні моря, приготування смачної страви, гра з дитиною;

- здатність виражати природні потреби, бажання і почуття без виправдання;

- ефективний розподіл часу, уникнення напружених ситуацій.

Виконання цих порад сприяє позитивності фізичного стану: насичення киснем крові, зняття больових відчуттів, почуття припливу сил, нормалізації сну. А також емоційному: подолання депресивних станів, психічних захворювань. Також ефективним методом зниження рівня тривожності, напруги та відновлення емоційного стану, досягнення відчуття розслаблення є медитація – це група ментальних вправ, яка часто застосовується в оздоровчій сфері, задля досягнення особливого стану свідомості.

Батькам важливо розуміти, що потрапляючи в стресову ситуацію, діти можуть стикатися з набагато інтенсивнішими переживаннями, ніж дорослі, через відсутності досвіду справлятися зі складнощами. Діти більш вразливі, ніж дорослі й те, що здалося вам справжньою нісенітницею, може серйозно вплинути на дитину. Велику увагу слід приділяти дітям з особливими можливостями. Якщо дитина живе в стані хронічного стресу, то це негативно позначається не тільки на психологічному стані дитини, але й на її здоров'я. За останній час у зв'язку із воєнними подіями багато дітей зіткнулися зі стресовими ситуаціями. І це стосується не тільки дітей, які проживали і проживають на території активних бойових дій чи тимчасово окупованих територіях, а й дітей по всій Україні та за її межами, сімей, які вимушені були покинути Україну. Тому батькам, дуже важливо формувати у дитини такий захисний навик, як стресостійкість. А розібратись в механізмах й причинах тривожності та дізнатись про дієві методи подолання її, батькам допоможуть такі книги вихідного дня:

Луїза Хей «Зціли себе сам»

Тривожність дуже часто викликана нашим ходом думок та мислення. Ця книжка – це мотиваційний бестселер, що відкриває очі на цю проблему. Завдяки технікам позитивного мислення та фільтрації думок, через зміну ставлення до себе і усього, що відбувається довкола, можливо докорінно змінити своє життя. Саме це і пропонує читачам авторка.

Ірвін Ялом «Вдивляючись у сонце. Долаючи страх смерті»

Автор не обіцяє моментальних результатів. Натомість він щиро розповідає про причинно-наслідковий зв'язок певних випадків у житті та виникнення

страхів та тривожності. З тонким гумором та турботливою інтонацією професор психотерапії звертається до читача з проханням помічати прекрасне довкола та вчасно звертати увагу на зміни свого внутрішнього стану.

Байрон Кейті «Любити те, що є»

Книга напівавтобіографічна. Кейті описує процеси психологічного переродження на власному прикладі, доповнюючи це прийомами та установками. Також відчувається відгомін буддистських догм, що пропагують схожі цінності. Тут можна прочитати про стадії виходу з депресії та етапи подолання тривожності.

Ембер Рей «Обирай себе»

Якщо ви розумієте, що корінь вашої тривожності породжений страхом осуду, залежності від думки інших та тиском оточення, то Ембер Рей здатна надихнути на роботу над собою. Авторка розмірковує над важливістю завжди обирати себе, свій комфорт та душевний спокій. Бо хто ж це зробить за нас?

Маршал Голдсміт і Марк Рейтер «Перемикайся»

Ця книга для тих, кому набридло постійно відволікатися на побічні справи та непотрібні дрібниці, а потім картати себе за це, підвищуючи загальний фон тривожності. Книга вчить працювати з повсякденними тригерами, аналізувати їх вплив та свідомо регулювати їх необхідність у житті.

Підводячи підсумки, хочу зазначити, що питання збереження фізичного та психічного здоров'я здобувачів освіти шляхом розвитку рівня стресостійкості визначається одним із головних завдань закладу освіти, а формування стресостійкості – однією із пріоритетних задач держави в умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні та відповідно потребують пильної уваги всіх зацікавлених у цьому сторін: педагогів, медиків, батьків, представників громадськості тощо.

Викладений матеріал не відкриває всі можливі шляхи стосовно вирішення проблеми збереження, розвитку здоров'я учасників освітнього процесу, формування їхньої культури здоров'я. Однак це стартовий крок для створення сучасної класифікації освітніх технологій щодо реалізації зазначеної теми.

SECTION 5. SOCIAL PEDAGOGY

DOI: 10.46299/ISG.2023.MONO.PED.4.5.1

5.1 Освіта як ключовий фактор підвищення якості життя

Освіта грає величезну роль у розвитку суспільства і покращенні життя людей, виступає фундаментом для розвитку і процвітання суспільства та має безпосереднє вплив на різні аспекти якості життя. Освічене суспільство здатне до створення інновацій, конкурентоспроможності на світовому ринку та стабільного економічного зростання. Освічені громадяни мають більше можливостей для отримання високооплачуваних робочих місць і підвищення рівня доходів. Освіта сприяє підвищенню рівня соціальної свідомості, знижує конфліктність і злочинність. Висока якість освіти робить суспільство більш знайомим і толерантним, сприяючи мирному співіснуванню, підтримує стабільність та безпеку в суспільстві. Освічені люди частіше беруть участь у громадському житті, більш свідомо підходять до участі в політичному житті та зважено приймають важливі рішення. Вони можуть краще оцінювати дії влади і захищати свої права.

Вищий рівень освіти зазвичай асоціюється з кращим здоров'ям і довголіттям. Освіченість сприяє кращому розумінню важливості здорового способу життя і попередженню захворюваності, а підтримка добрих звичок, сприяє фізичному, психологічному і соціальному благополуччю. Освіта також сприяє розвитку медичної науки та покращенню медичних послуг. Освічені громадяни більше цінують мистецтво, літературу та інші аспекти культури; мають широкий кругозір; більше розуміють важливість охорони довкілля і природних ресурсів. Тож підвищення рівня освіти може сприяти культурному розвитку суспільства, формуванню екологічної свідомості та залученню суспільства до екологічної діяльності.

Загальна і доступна освіта є фактором підвищення якості життя для всіх верств населення. Також важливо забезпечити якісну освіту в усіх її аспектах, включаючи освіту на рівнях дошкільного віку, загальну середню освіту, фахову

передвищу освіту, вищу освіту та навчання протягом усього життя. Крім того, необхідно створити умови для навчання та розвитку для всіх, незалежно від їхнього соціального статусу, економічного становища чи інших факторів. Освіта не тільки розширює знання та навички, але також сприяє розвитку суспільства та покращенню якості життя його громадян; є ключовим фактором у розв'язанні численних проблем і вдосконалення сучасного суспільства.

Освіта грає критичну роль як основа для професійного розвитку. Вона не тільки надає фундаментальні знання і навички, але також сприяє розвитку креативності, критичного мислення та аналітичних здібностей, що є результатом кар'єрного успіху в сучасному світі:

– Здобуття студентами фахових знань і навичок, необхідних для початку і подальшого розвитку у певній професійній сфері. Це може включати в себе основні теоретичні знання, практичні навички, вміння використовувати інструменти та технології, пов'язані з конкретною галуззю.

– Підвищення кваліфікації та спеціалізації: поглиблене вивчення конкретних аспектів певної професії; дозволяє стати експертом у певній галузі, що відкриває нові можливості для кар'єрного зростання.

– Розвиток креативності, критичного мислення та аналітичних навичок сприяє розв'язанню складних завдань, створенню нових ідей і творчих підходів. Ці навички є продуктивними для успішної професійної діяльності в будь-якій галузі.

Сучасний світ постійно змінюється, і освіта готує людей до адаптації до нових викликів. Вона надає інструменти для навчання на протязі всього життя і отримання нових навичок у відповідь на зміни в суспільстві та технологіях; дозволяє розширити горизонти і відкрити нові можливості для професійного розвитку. Освічені особи на ринку праці мають більше шансів на отримання високооплачуваних та важливих посад на ринку праці. Їхня освіта робить їх більш конкурентоспроможними в сучасному глобальному суспільстві (Ханушек, 2015).

Загалом, освіта є ключовим компонентом професійного розвитку. Вона дає базові знання, розвиває навички та готує людей до ефективної участі в ринку праці

та досягненні своїх професійних цілей. Постійне навчання і засоби розвитку освіти є важливими умовами для успішної кар'єри в сучасному світі.

Вплив освіти на здоров'я та добробут суспільства і окремих осіб є значущим і комплексним. Освіта впливає на різні аспекти фізичного та психологічного здоров'я, а також на рівень соціального та економічного добробуту. Цей взаємозв'язок можна розглядати з різних кутків:

- освіченість надає людям знання про здоров'я та безпеку, краще розумінням здорових звичок, відповідне ставлення до медичного обслуговування та ризиків, що сприяє збереженню фізичного здоров'я;

- освічені люди мають більше можливостей для розвитку психологічних навичок, таких як вирішення проблеми, стресостійкість та адаптація до негативних ситуацій; краще розуміють про необхідність звернення за психологічною допомогою та консультацією; краще розуміють та турбуються про власне психічне здоров'я та свідомо розвивають уміння керувати стресом та долати психологічні труднощі;

- освіта часто впливає на економічний статус людини, що, у свій час, впливає на її можливість отримувати якісну медичну допомогу; люди з вищою освітою мають більше можливостей для доступу до сучасних методів лікування та медичних послуг;

- вищий рівень освіти часто призводить до отримання більшої кількості оплачуваних робочих місць і, відповідно, до вищого рівня доходів; це може забезпечити кращий доступ до послуг охорони здоров'я та життєвого комфорту;

- освіта надає людям здатність критично оцінювати інформацію, яку вони споживають, і вибирати надійні джерела інформації; розрізняти міфи та дезінформацію, що може вплинути на здоров'я та добробут;

- підвищення рівня освіти сприяє інноваціям та науковому прогресу, що, у свою чергу, може призвести до розвитку нових методів лікування та покращення системи охорони здоров'я (Катлер, 2006).

Тож, освіта є чинником для підвищення якості життя, вона впливає на фізичне та психічне здоров'я, добробут, економічний статус та свідомість людей,

що сприяє загальному розвитку і благополуччю суспільства. Важливо інвестувати в освіту, як інструмент для підвищення якості життя та забезпечення доступу до медичної допомоги та здорового способу життя.

Однією з ключових функцій освіти є сприяння особистісному росту та самореалізації індивіда:

- розкрити та розвинути інші аспекти особистості, включаючи інтелектуальні, емоційні, соціальні та творчі здібності;

- надати навички самоаналізу, постановки і досягнення особистих цілей та розвитку власної ідентичності;

- визначити своє прагнення та спрямовувати зусилля на їх досягнення; надає знання та інструменти для критичного аналізу ідей, думок та концепцій, що розвивають власне бачення світу;

- стимулює творчий розвиток, надаючи можливості для вираження ідей, створення нових рішень та розвитку творчих навичок;

- навчає навичкам спілкування, взаємодії та розуміння інших людей, що покращує відносини з оточуючими та розвиває соціальні компетентності;

- стимулює саморефлексію і розвиває здатність розуміти себе краще;

- освіта професійної особистості використовує свій індивідуальний потенціал і надає інструменти для його реалізації, це включає в себе вибір професії, розвиток навичок та досягнення особистих індивідуальних цілей (Хекман, 2012).

Загалом, освіта є потенційним інструментом для особистісного росту та самореалізації. Вона надає інструменти, знання та можливості для розвитку особистості, реалізації її потенціалу та досягнення життєвих цілей. Цей процес покращує якість життя і сприяє розвитку суспільства в цілому.

Освіта грає важливу роль у розвитку креативності та інновацій. Вона стимулює інтелектуальний розвиток, покращує формування творчих навичок та надає індивідам знання, необхідні для створення нових ідей та вирішення складних завдань. Здобувачі освіти отримують можливість розвивати креативне вміння, включаючи генерацію ідей, розв'язання творчих завдань; навички, які їм

потрібні для адаптації до швидкого зміни середовища та реагування на нові завдання; знання та інструменти, необхідні для створення та впровадження нових інновацій у різних галузях, включаючи науку, технології, бізнес та мистецтво.

Отримуючи освіту студенти різного віку, навчаються думати нестандартно, дивитися на проблеми та завдання, враховуючи різні точки зору, та шукати нестандартні рішення; розвивають здатність до творчого мислення. Це сприяє розвитку креативного мислення, яке є компонентом інновацій. Викладання предметів, таких як мистецтво, література та дизайн, може сприяти розвитку креативності. Широкий спектр знань та навичок, який дає навчання, може стати основою для розвитку інноваційних ідей. Люди з відмінними фаховими знаннями можуть співпрацювати та вирішувати складні проблеми.

Освічена людина краще розуміє соціальні та екологічні проблеми, що є основою для розробки інноваційних рішень, спрямованих на їх вирішення. Освіта стимулює підприємницьку активність, надаючи знання та навички, необхідні для створення нових бізнесів та розвитку інноваційних продуктів; надає вміння бачити можливості в ризиках і навчає отримувати високу ступінь невизначеності, що може бути місцем для інновацій; навчає спілкуванню, співпраці та командній роботі, що може сприяти обміну ідеями та створенню інноваційних рішень.

Отже, освіта є ключовим чинником у розвитку креативності та інновацій, тому вона створює фундаментальні умови для зародження нових ідей і технологій.

Вища освіта та дослідницька робота в університетах та наукових інститутах є джерелами інновацій та розробки нових технологій. Вони допомагають отримати нові знання та розвинути нові продукти і послуги, сприяючи створенню мережі міжнародного співробітництва, обміну знаннями та технологіями між країнами, сприяючи розвитку глобальних інноваційних рішень (Псахаропулос, 2018).

Таким чином, освіта є інструментом для стимулювання креативності та інновацій у суспільстві. Вона дає знання, навички та можливості для виявлення та розвитку нових ідей та рішень, що сприяє подальшому покращенню економічного та соціального розвитку.

Освіта впливає на інноваційний розвиток суспільства і грає важливу роль у стимулюванні новаторських ідей, технологічного прогресу та загального розвитку. Інновації включають в себе створення нових продуктів, послуг, технологій і підходів, які покращують життя і розвиток суспільства в цілому. Ось кілька точок дотику між освітою та інноваційним розвитком:

- навчає критичному мисленню, проблемному розв'язанню та розвитку творчих навичок, що є необхідними для створення нових інноваційних рішень;

- вища освіта, особливо наукова, готує науковців та інженерів, які займаються дослідженнями та розробкою нових технологій, що є основою для технологічних інновацій;

- передає актуальні знання та передові методики роботи в різних галузях, що сприяють розвитку інновацій та покращенню практики;

- може навчати здобувачів освіти підприємницьким навичкам, які необхідні для створення та розвитку нових підприємств і бізнесів;

- готує фахівців у галузі інформаційних технологій, що є ключовим для розвитку сучасних технологічних інновацій та діджиталізації суспільства.

- може розвивати критичне мислення та свідомість громадян, що завдяки суспільству вирішують глобальні проблеми, такі як зміна клімату, боротьба з нерівністю та забезпечення сталого розвитку.

- створює умови для розвитку дослідницьких центрів, лабораторій та наукових інститутів, які сприяють створенню інновацій та нових відкриттів.

Загалом, освіта успішно відіграє важливу роль у стимулюванні інновацій та розвитку суспільства, надає знання, навички та ресурси, необхідні для створення нових інноваційних рішень та підтримки технологічного, наукового і культурного прогресу (Четті, 2011).

Сучасна освіта формується численними викликами, після чого суспільство та технологія швидко змінюються:

- розвиток інформаційних технологій вимагає, щоб освіта надавала здобувачам освіти цифрові навички, а також навчала їх критичному мисленню та обробці інформації в цифровому середовищі;

- має розвивати різноманітні потреби та можливості здобувачів, включаючи студентів з різними особливостями та потребами;

- розробка нових методик оцінки та стимулювання освітнього процесу, щоб забезпечити кращий результат для здобувачів освіти;

- справедливий доступ до навчання стає все важливим завданням у сучасному світі;

- надати можливості для розвитку креативності, критичного мислення та творчості серед учнів, щоб підготувати їх до вирішення складних завдань у майбутньому;

- повинна потребувати ринку праці і готувати студентів до успіху в сучасному економічному середовищі.

Це вказують на те, що сучасна освіта має величезні виклики, але водночас вона відкриває нові можливості для розвитку та інновацій, які сприяють подальшому просуванню суспільства.

Майбутні перспективи розвитку освіти мають велике значення для підвищення якості життя як окремої особи, так і суспільства в цілому. Зростання цифрових технологій та доступ до Інтернету працюють на трансформацію навчання. Онлайн-освіта стає все більш популярною, і вона може стати інструментом для забезпечення доступу до освіти для різних груп населення. Це надає можливість для індивідуального підходу до навчання, де процес навчання адаптується до потреб кожного здобувача. Це може бути досягнуто завдяки аналізу даних і використанню інтелектуальних систем в освітньому процесі. Освіта в майбутньому буде все більше спрямована на підготовку до глобального співробітництва та розуміння глобальних проблем. Міжнародні програми обміну та співпраця між університетами з різними країнами стануть ще більш розширеними.

Освіта не повинна закінчуватися з отриманим дипломом. Очікується, що люди будуть навчатися протягом усього життя, оновлюючи свої навички та знання, щоб відповідати змінам у суспільстві та ринку праці. А забезпечення рівних можливостей для всіх здобувачів освіти на дасть можливість освітньому процесу стати більш інклюзивним та адаптивним до різних потреб і здібностей студентів. Необхідно спрямувати зусилля на розвиток співпраці між державними установами, включаючи освітні установи, бізнес та громадські організації, для забезпечення комплексного підходу до навчання та розвитку.

Ці перспективи відображають потреби сучасного суспільства і виклики, які стоять перед освітою. Здатність адаптуватися до цих змін та впроваджувати інновації в освітній процес буде визначати успіх майбутніх систем освіти. Освіта грає ключову роль у підготовці людей до змін у сучасному світі, розвитку навичок та знань, особливо для досягнення особистого і професійного успіху. Ось декілька напрямків розвитку освіти для підвищення якості життя: освітні програми повинні включати в себе цифрові навички, навчання онлайн та використовувати новітні технології для підвищення доступності та ефективності навчання; майбутність освіти повинна передбачати розробку стратегій та програм забезпечення доступності якісної освіти для всіх, незалежного від соціального статусу та економічного положення; включати в себе розвиток інклюзивних програм та розробку методів навчання, що враховують різноманітні потреби учнів, включаючи студентів з винятковими особливостями та культурними відмінностями; сприяти навчанню на протязі всього життя та розвитку навичок, які дозволять людям адаптуватися до нових вимог ринку праці; майбутні освітні системи повинні розробляти нові методи оцінки та стимулювання освітнього процесу, щоб забезпечити кращий результат для здобувачів освіти; розробляти навчальні програми, які дають можливості розвитку креативності, критичного мислення та творчості серед здобувачів (Четті, 2011).

Загалом, майбутні перспективи розвитку освіти пов'язані з потребами сучасного суспільства та технологічними змінами. Розвиток освіти є основним

фактором для підвищення якості життя, забезпечення особистого розвитку та соціального забезпечення.

Освіта є безсумнівно ключовим фактором у підвищенні якості життя для сучасного суспільства. Вона впливає на різні аспекти нашого життя, включаючи економічний розвиток, особистісний розвиток, здоров'я, культурні та соціальні аспекти; розвиває навички, критичне мислення, творчість і емоційний інтелект; надає можливості для визначення власних цілей та самореалізації, стимулює громадянську активність та готовність вирішувати глобальні проблеми. Освіта також грає важливу роль у розвитку інновацій, що сприяє подальшому розвитку суспільства.

Питання освіти та її вплив на якість життя залишаються актуальними та вимагають подальших досліджень та дій. Ось кілька напрямків, які можуть бути предметом подальших досліджень:

- Дослідження ефективних методів навчання та навчальних програм, які сприяють кращому розвитку навичок та якості життя здобувачів освіти.
- Вивчення впливу освіти на рівень зайнятості, професійний розвиток та доходи людей.
- Аналіз освітніх систем різних країн для визначення найкращих практик та можливостей для вдосконалення.
- Розробка та впровадження інклюзивних освітніх програм, спрямованих на забезпечення доступності освіти для всіх верств суспільства.
- Вивчення впливу цифрових технологій на процеси навчання та якість освіти.

Подальші дії також повинні включати у себе розробку, впровадження політик та програм, які будуть спрямовані на покращення якості освіти та забезпечення її доступності для всіх. Освіта є ключовим фактором підвищення якості життя, а подальші дослідження та дії в цій галузі можуть сприяти підвищенню якості життя нації та забезпечити краще майбутнє для всіх.

REFERENCES

1. Bardina N.V. Anhliiski antroponimy v psykholinhvistychnomu epistemolohichnomu prostori. Odeskyi lnhvistychnyi visnyk. 2016. Vyp. 7. S. 13–18.
2. Berezhna O.O. Osoblyvosti ta sposoby perekladu skladnykh terminiv z antroponimamy v anhlovnykh naukovykh tekstakh. Naukovyi visnyk DDPU imeni I. Franka. Seriiia «Filolohichni nauky». 2018. №9. S. 14–18.
3. Hnapovska L.V. Lnhvokohnityvni ta lnhvokulturolohichni kharakterystyky anhliiskyykh antroponimiv hermanskoho pokhodzhennia: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. filol. nauk : 10.02.04. Kyiv, 1999. 16 s.
4. Khaidari N.I. Problema rozpoznavannia ta vyokremlennia frazeolohizmiv u teksti. Zakarpatski filolohichni studii. 2018. Vyp. 5. T. 2. S. 82–86.
5. Bondarchuk K.S. Ukrainska mova: navch. posibnyk. Kyiv : Tsentri navchalnoi literatury, 2005. 288 s.
6. Slovnyk frazeolohizmiv ukrainskoi movy / uklad. Bilnozhenko V.M. ta in. Kyiv : Naukova dumka, 2003. 787 s.
7. Hurbanska S.O. Natsionalno-kulturnyi aspekt doslidzhen anhliiskyykh stiikyykh vyslovliuvan z antroponimichnym komponentom. Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriiia «Lnhvistyka». 2019. Vyp. 36. S. 14–17.
8. Heath Robinson. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/heath-robinson> (дата звернення: 21.08.2023).
9. Kornieva Z.M., Shumitska Ye.V. Onomastychnyi komponent u skladi anhliiskyykh frazeolohichnykh odynyts ta yoho vidtvorennia v ukrainskomu perekladi. Molodyi vchenyi. 2018. №11 (63). S. 321–325.
10. Achilles heel. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/achilles-heel> (date: 21.08.2023).
11. Mark of Cain. Bible Odyssey. URL: <https://www.bibleodyssey.org/people/related-articles/mark-of-cain/> (date: 21.08.2023).
12. Aladdin's lamp. The Free Dictionary. URL: <https://idioms.thefreedictionary.com/Aladdin%27s+lamp> (date: 21.08.2023).
13. According to Cocker. Collins Dictionary. URL: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/according-to-cocker> (date: 21.08.2023).
14. Around Robin Hood's barn. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/around-robin-hood-s-barn> (date: 21.08.2023).

15. Romeo and Juliet. Oxford Learner's Dictionaries. URL: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/romeo-and-juliet> (date: 21.08.2023).
16. Tom, Dick, and Harry. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/tom-dick-and-harry> (date: 21.08.2023).
17. Bobbsey twins. Dictionary.com. URL: <https://www.dictionary.com/browse/bobbsey-twins> (date: 21.08.2023).
18. Keep up with the Joneses. Collins Dictionary. URL: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/keep-up-with-the-joneses#:~:text=If%20you%20say%20that%20someone,really%20want%20to%20do%20it.> (date: 21.08.2023).
19. Bob's your uncle. Merriam-Webster Dictionary. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/and%20Bob%27s%20your%20uncle> (date: 21.08.2023).
20. Johnny-on-the-spot. Merriam-Webster Dictionary. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/Johnny-on-the-spot> (date: 21.08.2023).
21. Plain-Jane. Merriam-Webster Dictionary. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/plain%20jane> (date: 21.08.2023).
22. Nervous Nellie. Merriam-Webster Dictionary. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/nervous%20Nellie> (date: 21.08.2023).
23. All Sir Garnet. World Wide Words. URL: <https://www.worldwidewords.org/weirdwords/ww-gar5.htm> (дата звернення: 21.08.2023).
24. King or Kaiser. The Free Dictionary. URL: <https://idioms.thefreedictionary.com/King+or+Kaiser> (date: 21.08.2023).
25. At Her/His Majesty's pleasure. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/at-her-his-majesty-s-pleasure> (date: 21.08.2023).
26. Oliinyk S.V. Semantyka frazeolohichnykh odynyts iz vlasnoiu nazvoiu v anhliiskii ta ukrainskii movakh. Pivdennyi arkhiv. 2021. №86. S. 102–109.
27. Брайко, Ю., Радецька, С. (2022). Неологізми у текстах публіцистичного стилю. Актуальні питання гуманітарних наук, випуск 48, том 3, 17-22.
28. Бутковська, Н.О., Лазаренко, Т.В. (2019). Розвиток перекладацьких компетентностей. <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgglefindmkaj/http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/22310/1/THE%20DEVELOPMENT%20OF%20TRANSLATION%20COMPETENCES.pdf>

29. Варковець, А. С. (2019). Лексико-семантичні особливості публіцистичного стилю: компаративний і перекладознавчий аналіз. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія, № 43, том 5, 27-29.
30. Глінка, Н. В., Городиловська, О. В. (2020). Особливості відтворення метафори в текстах публіцистичного стилю. «Молодий вчений», № 10 (86), 457-460.
31. Глінка, Н. В., Зайченко, Ю. (2013). Експресивні засоби й стилістичні прийоми вираження експресивності та особливості їх перекладу. Національний технічний університет України «КПІ». Серія: Філологія, Педагогіка, Випуск 2, 34-39.
32. Гонтаренко, А. С. (2014). Англomовні газетні заголовки та їх переклад українською мовою. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна», випуск 45, 217-219.
33. Іванова, О. О. (2012). Лінгво-стилістичні особливості перекладу англійських газетних текстів українською мовою. Наукові записки. Серія: «Філологічна», Київ, 34-36.
34. Кобякова І.К. Словотвір, синонімія, стилістика / І.К. Кобякова. – Вінниця : Нова книга, 2007. – 128 с.
35. Черноватий Л.М. Методика викладання перекладу як спеціальності: підручник. Вінниця: Нова книга, 2013. 376 с.
36. Швачко С. О. Особливості перекладу англійських газетних заголовків. Вісник СумДУ. Серія «Філологія». 2008. № 1. С. 110-114.
37. Кривенко, О. В., Цимбаліста, О. А. (2020, Березень). Граматичні перекладацькі трансформації під час перекладу англійськомовних текстів публіцистичного стилю. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: германістика та міжкультурна комунікація, Випуск 1, 91-96.
38. Пампура, С. Ю. (2019). Мова англійських газетних заголовків: особливості перекладу. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія, № 41, том 2, 157-159.
39. Триндяк, І. М. (2018). Характерні риси англійських та українських газетних текстів. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія, № 37, том 2, 155-158.
40. Mozghova, Ya., Shevchuk, L. (2022). Saving of syntactic stylistic devices features in journalistic texts translation. Scientific Journal of National Pedagogical Dragomanov University. Series 9. Current Trends in Language Development, 23, 63–73.
41. Ruda, A. V. (2021). The translating peculiarities of English publicist texts into the Ukrainian language. Scientific journal of the Lviv State University of Life Safety «Philological Periodical of Lviv», № 10, 120-124.

42. The Guardian. <https://www.theguardian.com/europe>
43. The Sun. <https://www.thesun.co.uk/>
44. The Times. <https://www.thetimes.co.uk/>
45. Kasi D.V. Cloud Computing Issues and Benefits Modern Education / Kasi D.V., Kusuma S., Saroj K. G. // *Global Journal of Computer Science and Technology*. – Vol. XII. – Issue X, 2012 – С. 177–181.
46. Стрюк А. М. Система хмаро орієнтованих засобів навчання як елемент інформаційного освітньо-наукового середовища ВНЗ [Електронний ресурс] / А. М. Стрюк, М. В. Рассовицька // *Інформаційні технології і засоби навчання*. – 2014. – №4 (42). – С. 150-158. – 2013. – №5 (37). – С. 66-80.
47. Шишкіна М. П. Хмаро орієнтоване освітнє середовище навчального закладу: сучасний стан і перспективи розвитку досліджень [Електронний ресурс] / М. П. Шишкіна, М. В. Попель // *Інформаційні технології і засоби навчання*. – 2013. – №5 (37). – С. 66-80.
48. Денисова А.В., Робоча навчальна програма спецкурсу “Хмарні технології в освіті”, БІНПО ДЗВО УМО НАПН України, 2021. 27 с.
49. Сиротинська А. П. Використання сучасних інформаційних технологій в обробці облікової інформації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eztuir.ztu.edu.ua/5465/1/89.pdf>.
50. Ahuja AS. The impact of artificial intelligence in medicine on the future role of the physician. *PeerJ*. 2019 Oct 4;7:e7702. doi: 10.7717/peerj.7702. PMID: 31592346; PMCID: PMC6779111.
51. Журнал "Комп&ньоН" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.management.com.ua/tend/tend401.html>.
52. Партнери Microsoft в Україні вважають, що більше 30% українських компаній будуть використовувати хмарні технології до 2015 року [текст] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.microsoft.com/ukraine/news/issues/2011/10/cloud-survey.mspx>.
53. *Енциклопедія освіти* / за ред. В. Г. Кремень, 2-е видання, доповнене і перероблене. К. : Юрінком Інтер, 2021. 1144 с.
54. *Педагогічні технології в підготовці вчителів : навчальний посібник* / кол. Авторів ; за ред. І. Ф. Прокопенка. 3-є вид., доповн. і переробл. Харків : ХНПУ, 2018. с. 183.
55. Starko V., Azhnov V., Dzhevaha H., Hurbanska A. and Mykhaliuk A. Information Technologies in Education : Current Realities and Development Trends. *International Journal of Computer Science and Network Security*. 2022. Vol 22, No 3. P. 547–552. WoS. DOI: 10.22937/IJCSNS.2022.22.3.70

56. Saienko V., Zabiiaaka I., Potikha O., Riabinina O., Mykhaliuk A. Information Society: Educational Trends and Technical Aspects of Formation (EU Experience). *Theory of Higher Education Theory and Practice*. 2023. Vol 23. P. (11) 231–239. Scopus. DOI: <https://doi.org/10.33423/jhetp.v23i11.6232>
57. Троцько Г. В. Студентське самоврядування як засіб розвитку особистості. Педагогічна і психологічна науки в Україні : зб. наук. пр.. до 15-річчя АПН України. Київ : Пед. думка, 2007. Т.1 : Теорія та історія педагогіки. С. 298–299.
58. Добридень А. В. Стратегічні напрямки діяльності органів студентського самоврядування у вищій школі. <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/1846/1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F%20%D0%94%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%B8%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%8C%20%D0%90.%D0%92..pd>
59. Савчук Л. Розвиток корпоративної культури в Україні. *Персонал*. 2005. № 5. С. 86–89.
60. Овчинников Д. Основні підходи до поняття організаційної культури. <https://www.myslenedrevo.com.ua/uk/Sci/Philosophy/OrgCulture.html>
61. Martin J. *Cultureinorganization: threeperspectives*. NewYork: OxfordUniversityPress, 1992. 228 p.
62. Мірошніченко А. А., Бурлака О. В. Моральні аспекти формування командно-педагогічних навичок у майбутніх офіцерів-прикордонників. *Науковий вісник Чернівецького університету : збірник наук. праць*. 2015. Вип. 760 : Педагогіка та психологія. С. 25–30.
63. Мірошніченко В.І., Журавльов В.В. Особливості формування лідерських якостей у майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі фахової підготовки. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. праць*. Запоріжжя : КПУ, 2022. Вип. 81. 316 с., С. 162–167.
64. Стражник Ю.І., Мірошніченко В.І. Розвиток творчого потенціалу особистості майбутнього офіцера в умовах реформування військової освіти. *Журнал «Перспективи та інновації науки» (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)*. № 9(27). 2023. С. 428–438.
65. Hartnell C. A., Ou A. Y., Kinicki A. *Organizationalcultureandorganizationaleffectiveness: a meta-analyticinvestigationofthecompetingvaluesframework'stheoreticalsuppositions*. *JournalofAppliedPsychology*. Vol. 96. № 4, 2011. pp. 677–694. URL: <https://pdfs.semanticscholar.org/0d6f/960dd2dd653aaaeab9ade231795832519587.pdf> (lastaccessed: 17.04.2020).
66. Hofstede G., Hofstede G. J., Minkov M. *Cultures and organizations: software of the mind*. London; New York: McGraw-Hill, 1991. 561 p.

67. Nikolaeva S., Chernysh V., Diachkova Y. Formation of intercultural language competence: publication of the research results. Modern teaching methods in pedagogy and philology: collective monograph / Azarenkov V. etc. International Science Group. Boston : Primedia eLaunch, 2023. P.515-530.

URL: <https://isg-konf.com/modern-teaching-methods-in-pedagogy-and-philology/>.

68. Николаєва С.Ю. (2013). Підходи до навчання іноземних мов і культур. Методика навчання іноземних мов культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів/ за загальн. ред. С. Ю. Николаєвої. Київ: Ленвіт, 2013. 590 с.

Режим доступу: <http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/handle/787878787/267?show=full>

69. Николаєва С. Ю. (2018). Сучасні підходи до реалізації міжкультурної іншомовної освіти. Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology, VI (66), Issue: 162, P. 31 – 37 .

70. Постанова Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197 «ПОРЯДОК присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук»

Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1197-2021-п#Text>

71. Методологія наукових досліджень (2021). [Електронний ресурс] : навчальний посібник для підготовки докторів філософії спеціальностей 161 Хімічні технологія та біоінженерія, 162 Біотехнології та біоінженерія, 163 Біомедична інженерія / КПІ ім. Ігоря Сікорського ; уклад.: Астрелін І. М., Косогіна І.В., Кириї С.О. Електронні текстові данні (1 файл: 8,9 Мбайт). Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського. 121 с. Режим доступу: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/50667/1/Metodolohiia_PhD.pdf.

72. Шиндерук О. П. (2022). Сучасні підходи до навчання іноземної мови: орієнтація на цінності особистісного розвитку та гуманізму. Режим доступу: <https://naurok.com.ua/vistup-suchasni-pidhodi-do-navchannya-inozemno-movi-orientaciya-na-cinnosti-osobistisnogo-rozvitku-y-gumanizmu-271081.html>

73. Стиркіна Ю. С. Підходи до вивчення іноземних мов : діахронічний аспект. Режим доступу: <https://ukped.com/statti/skarbnichka/780-pidkhody-do-vyvchennya-inozemnykh-mov-diakhronichnyy-aspekt.html>

74. Філософія освіти: Навчальний посібник / За заг. ред.В. Андрущенко, І. Передборської. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. 329 с. Режим доступу: <https://enpui.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/4052/Philosophy%20of%20Education.pdf;jsessionid=6106D2A4256183773A8AB9C23BA3D99F?sequence=1>

75. Білозір О. (2020). Загальнонаукові підходи до трактування поняття полілінгвальна компетентність. Тези конференції «Сучасні методики навчання іноземних мов і перекладу в Україні та за її межами». Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/346811448_Zagalnonaukovi_pidhodi_do_traktuvanna_ponatta_polilingvalna_kompetentnist
76. Sanako blog (2021)/ What CLIL is and how it can be used in Language Teaching? URL: <https://sanako.com/what-clil-is-and-how-to-use-it-in-language-teaching>
77. Николаева С. Ю. (2013). Міжкультурна комунікативна компетентність. // Методика навчання іноземних мов культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів/ за загальн. ред. С. Ю. Николаєвої. Київ: Ленвіт, 2013. 590 с.
Режим доступу: <http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/handle/787878787/267?show=full>
78. Дьячкова О. В. Применение совместных информационных технологий в образовательном процессе / Дьячкова О. В. URL: <http://bit.ly/1WIJVdV>
79. Закиева Л. Р., Хадиева Ф. И. Проектная деятельность учителя [текст] // Педагогика: традиции и инновации: материалы III Международной конференции. научный. конф. (Челябинск, апрель 2013 года). - Челябинск: БИ Комсомол, 2013. С. 6-7. - URL <https://moluch.ru/conf/ped/archive/69/3674/> (дата подачи заявки: 29.01.2018).
80. Иванова З. З. Методика формирования конструктивных навыков у будущих учителей начальных классов // Вестник АГУ. 2010. № 2(4). С. 92-96.
81. Иванова Е. М. Концепция субъектной активности профессиональной деятельности Е. А. Климова и ее научное и практическое значение // Вестник Московского университета. -2010, № 2, с. 15-22.
82. Митрофанов Г. Г. Подготовка будущих учителей к проектной деятельности как результат обучения на современном этапе развития профессионального образования // Международная научная конференция: XVII Вишняковские чтения университетская наука: условия эффективности социально-экономического и культурного развития региона. 2014, стр. 131-135.
83. Носко И. В. Личностно-ориентированное образование как основной принцип Болонской реформы высшей школы / Носко И. В. // Вектор науки ТГУ. 2011. № 1(4). С. 136-138.
84. Перова А. К. Социокультурное обучение и воспитание личности педагога в контексте подготовки к профессиональной деятельности // сборник статей международной научно-практической конференции: перспективы развития науки в области педагогики и психологии. 2015, стр. 47-49.

85. Порошин А. А., Шишков М. В., Стрельцова О. В. Оценка готовности выпускников образовательных учреждений высшего профессионального образования к профессиональной деятельности // Вестник Санкт-Петербургского университета, Государственной противопожарной службы МЧС России. № 1, 2016, с. 166-173.
86. Kisiołek, A., Karyu, O., Kulyniak, I. (2022). The Concept of a Digital Marketing Communication Model for Higher Education Institutions. In: Raj, J.S., Shi, Y., Pelusi, D., Balas, V.E. (eds) Intelligent Sustainable Systems. Lecture Notes in Networks and Systems, vol 458. Pp. 75-89. Springer, Singapore. DOI: https://doi.org/10.1007/978-981-19-2894-9_6.
87. Hartemo, M. (2022). Conversions on the rise – modernizing e-mail marketing practices by utilizing volunteered data. *Journal of Research in Interactive Marketing*, 16(4), 585-600. DOI: <https://doi.org/10.1108/JRIM-03-2021-0090>.
88. Kisiołek, A., Karyu, O., Halkiv, L. (2021). Social media in marketing management of higher education institutions in the context of Poland and Ukraine. *Polish Journal of Management Studies*, 24(1), 164-182. DOI: <https://doi.org/10.17512/pjms.2021.24.1.10>.
89. Perera, C.H., Nguyen, L.T.V., Nayak, R. (2023). Brand engagement on social media and its impact on brand equity in higher education: integrating the social identity perspective. *International Journal of Educational Management*. DOI: <https://doi.org/10.1108/IJEM-05-2023-0260>.
90. Sally Brown., Peter Knight. *Assessing Learners in Higher Education*. Kogan Page, 1994. 161 p.
91. Black, P., & Wiliam, D. (1998). *Assessment and Classroom Learning*. *Assessment in Education*, 5, 7-74.
92. Вильям, Дилан. (2011). *Встроенная формирующая оценка*. Блумингтон, Индиана: Solution Tree Press.
93. Хэтти Дж. и Тимперли Х. *Сила обратной связи. Обзор исследований в области образования, 2007*. 77 (1). 81–112.
94. Марзано Р. *Что работает в школах: перевод исследований в действие*. Александрия, Вирджиния: ASCD, 2003. 307 с.
95. Prokopenko, V. & Stadnyk, V. (2018). Modern trends in assessing the knowledge of students. *Modern Information Technologies and Innovative Teaching Methods in Training Specialists: Collection of Scientific Papers*, 226-233.
96. Семерикова, О. (2017). Оценка эффективности государственной общей оценки знаний. *Наука и образование*, 10, 129-131.
97. Vasylenko, T., & Serhiyenko, I. (2020). Modernizing the system of evaluating the effectiveness of students' training in a blended learning environment. *Information Technologies and Learning Tools*, 79(1), 32-46.

98. Жалдак, Х., и Соколова, В. (2020). Проблемы дистанционного обучения в контексте современных требований. *Актуальные проблемы современного образования*. 2 (46), 216-224.
99. Boud, D., & Falchikov, N. (2006). *Rethinking assessment in higher education: Learning for the longer term*. Routledge, 2007. 220 p.
100. Qian, H., & Clark, K. R. (2016). Game-based learning and assessment: Insights into an emerging field. *Computers in Human Behavior*, 63, 50-58.
101. Barkley, E. F., Cross, K. P., & Major, C. H. (2014). *Collaborative Learning Techniques A Handbook for College Faculty*. John Wiley & Sons.
102. Owens, D. (2018). Transparency in the assessment process: Exploring student opinions. *Assessment & Evaluation in Higher Education*., 43(7), 964-976.
103. Zhu, J., & Chen, W. (2020). The role of transparency and competitiveness in distance learning. *Journal of Distance Education Technology*, 18(3), 1-10.
104. Ramírez-Correa, P. E., Arenas-Gaitán, J., & Rondán-Cataluña, F. J. (2020). The use of technology to enhance student feedback in higher education: A systematic review. *Computers & Education*, 145, 103731.
105. Johnson, L., Adams Becker, S., Estrada, V., & Freeman, A. (2015). *NMC Horizon Report: 2015 Higher Education Edition*. The New Media Consortium.
106. U.S. Department of Education. (2010). *Evaluation of Evidence-Based Practices in Online Learning: A Meta-Analysis and Review of Online Learning Studies*. Office of Planning, Evaluation, and Policy Development.
107. Kim, J., & Frick, T. W. (2011). Changes in student motivation during online learning. *Journal of Educational Computing Research*, 44(1), 1-23.
108. Zhang, D., Zhao, J. L., Zhou, L., & Nunamaker, J. F. Jr. (2004). Can e-learning replace classroom learning? *Communications of the ACM*, 47(5), 75-79.
109. Tobin, T. J. (2014). *Transparency in learning and teaching in higher education*. Sterling, VA: Stylus Publishing, LLC.
110. Schaffhauser, D. (2016). Why student engagement is important in online learning. *Campus Technology*. Retrieved from <https://campustechnology.com/articles/2016/05/04/why-student-engagement-is-important-in-online-learning.aspx>
111. Любов В. Сіренко. (2013). "Інформаційно-комунікаційні технології в дистанційній освіті". Київ: КНЕУ.
112. Sweet, M. (2014). Improving online learning: Student perceptions of useful and challenging characteristics. *The International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 15(1), 92-113.

113. Павло А. Касьянов, Марина О. Бублик. (2009). "Дистанційна освіта: основи теорії та практики". Київ: Атика.
114. Azevedo, R., & Aleven, V. (2013). The educational potential of intelligent tutoring systems. *Handbook of Research on Educational Communications and Technology*, 549-568.
115. Schreiber, J. U., & Caspary, S. (2020). The role of transparency in educational decision-making. *Journal of Educational Change*, 21(3), 411-426.
116. Slavin, R. E. (1996). Research on cooperative learning and achievement: What we know, what we need to know. *Contemporary Educational Psychology*, 21(1), 43-69.
117. Костянтин О. Москалець. (2004). "Електронні технології вищої освіти". Київ: НАПН України.
118. Hattie, J., & Timperley, H. (2007). The Power of Feedback. *Review of Educational Research*, 77(1), 81-112. doi:10.3102/003465430298487
119. Laurillard, D. (2002). *Rethinking University Teaching: A Framework for the Effective Use of Educational Technology*. Routledge.
120. Wiggins, G. (2012). Seven Keys to Effective Feedback. *Educational Leadership*, 70(1), 10-16.
121. May, S. (2014). *Assessment for Learning*. Oxford University Press.
122. Wang, Q., Chen, L., & Liang, Y. (2011). The effects of social media on college students. *Journal of Educational Technology Development and Exchange*, 4(1), 1-14.
123. Віталій В. Лазоренко. (2018). "Електронне навчання та відкрита освіта". Київ: Видавничий дім "Києво-Могилянська академія".
124. Бевзенко С. П. Українська діалектологія. К. : Вища школа, 1980. 246 с.
125. Глібчук Н., Костів О. Українська діалектологія. Львів : ЛА «Піраміда». 2023. 552 с.
126. Жилко Ф. Т. Нариси з української діалектології. 2-е вид., перероб. Київ : Рад. школа. 1966. 308 с.
127. Матвіяс І. Г. Українська мова і її говори. К. : Наукова думка, 1990. 168 с.
128. Матеріали діалектологічної практики: збірник текстів / укл. С. Є. Панцьо, М. Я. Наливайко, Н. О. Свистун, Т. П. Вільчинська, І. М. Бабій, Т. М. Миколенко, І. Я. Кость. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2013. 160 с.
129.
https://tnpu.edu.ua/about/public_inform/akredytatsiia%20ta%20litsenzuvannia/osvitni_prohramy/bakalavr/fizh/014.01_2022.pdf

130. How to Use the FITT Principle for Efficient Workouts. – URL: <https://www.verywellfit.com/f-i-t-t-principle-what-you-need-for-great-workouts-1231593>
131. Lazarus, Richard S. Stress and emotions: a new synthesis / USA: Bang Printing, 1999. – 341 p.
132. MedFond.com_Здорове харчування. – URL: <https://medfond.com/>
133. Mental Trek. – URL: <https://www.mh4u.in.ua/news/mental-trek-interaktyvna-osvitnya-vystavka-dlya-molodi/>
134. Science, trends and modern methods of solving problems/ Abstracts of VII International Scientific and Practical Conference / Lisbon: Portugal, 2023. – 287 p.
135. Березка С.В. Особливості застосування арт-терапії в роботі з дошкільниками з порушеннями інтелекту/ С.В. Березка // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки. Херсон, 2018. – с. 208-213.
136. Богданова І. М. Соціальна педагогіка: навч. посіб. / І. М. Богданова - К.: Знання, 2008. – 343 с.
137. Бойко А. Використання арт-педагогічних технологій як засобу творчого самовираження молодших школярів у позашкільних навчальних закладах. Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки» [Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя] / за заг. ред. проф. Є. І. Коваленко. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя. 2014. № 5. – с. 68-73.
138. Всеукраїнська програма ментального здоров'я та ініціативи «Без бар'єрів». – URL: <https://www.youtube.com/@bezbarernist/videos>
139. Закон України «Про освіту». – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
140. Звіт щодо наркотичної та алкогольної ситуації в Україні за 2020 рік (за даними 2019 року). – URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-preshall/2795365-rezultati-opituvanna-sodo-kurinna-vzivanna-alkogolu-ta-narkoticnih-recovin-sered-pidlitkiv-v-ukraini.html>
141. Ілащук О.В., Романовська Д.Д. Профілактика посттравматичних стресових розладів: психологічні аспекти. Методичний посібник / О.В. Ілащук, Д.Д. Романовська. – Чернівці: Технодрук, 2014. – 133 с.
142. Калька Н., Ковальчук З. Практикум з арт-терапії: навч.-метод. посібник. Ч. 1. Львів, 2020. – 232 с.
143. Кокурн О.М. Оптимізація адаптаційних можливостей людини: психофізіологічний аспект забезпечення діяльності: монографія / О.М. Кокурн. – К.: Міленіум, 2004. – 265 с.

144. Коц С.М. Вікова фізіологія та вища нервова діяльність: навчальний посібник / С.М. Коц. – Х.: Харківський національний педагогічний університет, 2020. – 288 с.
145. Куріння, вживання алкоголю та наркотичних речовин серед підлітків, які навчаються: поширення й тенденції в Україні : за результатами дослідження 2019 року в рамках міжнародного проекту «Європейське опитування учнів щодо вживання алкоголю та інших наркотичних речовин – ESPAD» / О.М. Балакірева (кер. авт. кол.), Д.М. Павлова, Н-М.К. Нгуєн, О.Г. Левцун, Н.П. Пивоварова, О.Т. Сакович; О.В. Флярковська. – К. : ТОВ «ОБНОВА КОМПАНІ», 2019. – 214 с.
146. Логвиненко Т.О. Використання засобів арт-педагогіки та арт-терапії у соціально-педагогічній роботі з дітьми з особливими освітніми потребами // Наука і техніка, 2022. № 5. – с. 327-335.
147. Маклаков А.Г. Особистісний адаптаційний потенціал: його мобілізація та прогнозування в екстремальних умовах / А.Г. Маклаков // Психологічний журнал. – 2001. – № 1. – с. 16-24.
148. Медвідь Н.П. Стрес-менеджмент у педагогічній діяльності / Н.П. Медвідь// Науково-політичний журнал «Наша перспектива». – URL: <https://www.perspektyva.in.ua/stres-menedzhment-u-pedagogichnij-diyalnosti-2/>
149. Мішкулинець О.О. Використання арт-терапевтичних методик в умовах інклюзивного освітнього середовища // Психологія: теорія і практика, Мукачєво, 2018. – с. 76-86.
150. Онлайн-калькулятор частоти пульсу. – URL: <https://onlineheartrate.com/>
151. План заходів з реалізації Національної стратегії розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі на 2023 рік. Затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2023 р. № 174-р. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/174-2023-%D1%80#Text>
152. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. – URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/377525___754650
153. Проєкт «Знання під час війни». – URL: https://znayshov.com/News/Details/videouroky_z_bezpeky_vid_proiektu_znannia_pid_chas_viiny
154. Психологічний центр «Без паніки». – URL: <https://trevog-bolshe.net/blog/test-na-vyyavlennya-vysnazhennya-vid-stresu>
155. Психологічні відео-тренінги від Дмитра Карпачова та Олени Адамової. – URL: <https://www.youtube.com/playlist?list=PL41mqF0LvYNEJk3uHhO9f7M8O6k7xH4Rb>
156. Ресурсний календар-порадник від Світлани Ройс. – URL: https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2020/11/2minutes_full3_HIQuality.pdf

157. Романовська Д.Д., Ящук М.Г. Ефективні технології розвитку та відновлення стресостійкості/ життєстійкості у дітей та дорослих. Методичний посібник для практичних психологів, соціальних педагогів / Д.Д. Романовська, М.Г. Ящук. – Чернівці: Технодрук, 2018 – 180 с.
158. Сайт «Ти як?». – URL: <https://www.howareu.com/>
159. Сапольські Р. Психологія стресу / Польща: Майстри психології, 2019. – 480 с.
160. Саприкіна Н. – URL: <https://happymonday.ua/6-sposobiv-pidvyshhyty-stresostijkist>
161. Титаренко Т.М., Лепіхова Л.А. Психологічна профілактика стресових перевантажень серед шкільної молоді: Науково-методичний посібник. Т.М. Титаренко, Л.А. Лепіхова – К. : Міленіум, 2006. – 204 с.
162. Фітнес-калькулятори. Модератор Віслянський Ігор. – URL: <https://formula.co.ua/uk/category/health-fitness-calculators>
163. Катлер, Д. М., & Льерас-Муні, А. (2006). Освіта та здоров'я: оцінка теорії та доказів. Робочий документ Національного бюро економічних досліджень.
164. Псахаропулос, Г. & Патрінос, Г. (2018). Віддача від інвестицій в освіту: десятирічний огляд світової літератури. Економіка освіти, 26 (5), 445-458.
165. Ханушек, Е. А., & Вьоссманн, Л. (2015). Столиця знань націй: освіта та економіка зростання. Знання столиці націй: Освіта та економіка зростання. MIT Press.
166. Хекман, Дж. Дж., & Каутц, Т. (2012). Вірні докази навичок м'якого спілкування. Економіка праці, 19 (4), 451-464.
167. Четті Р., Фрідман Дж. Н. & Рокофф Дж. Е. (2011). Довгострокові впливи вчителів: Внесок вчителя і результати студента в дорослому віці. Щоквартальний журнал економіки, 126 (2), 681-717.